

FRANZ GRILLPARZER

Σ Α Π Φ Ω

Δράμα εις πράξεις πέντε

Μετάφρασις μετὰ συντόμου βιογραφίας
τῆς ποιητρίας

ΥΠΟ

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΔΑΥΪΔ

Hoch an den Sternen hat sie ihren Namen
mit diamantnen Lettern angeschrieben,
und mit den Sternen nur wird er verlöchen!
(Grillparzer)

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ "ΚΟΣΜΟΣ", ΣΤΟΑ ΠΑΠΠΟΥ 6 - 10

ΑΘΗΝΑΙ
1926

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΣΑΠΦΟΥΣ

1/4 2p. 283

Ὅτε οἱ Ἕλληνες ἐτέλουν διὰ τεσσαρακοστὴν δευτέραν φοράν τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνάς των (612 π. Χ.) ἐγεννήθη ἐπὶ τῆς νήσου Λέσβου ἡ Σαπφώ, ἡ ἑξοχος ἐκεῖνη γυνή, ἥτις διὰ τῆς ποιήσεως τῆς ἀλέκτισε τὴν ἀθανασίαν. Σύμψασα ἡ ἀρχαιότης ὁμοφώνως ἐξυμνεῖ τὸ ποιητικὸν ἄλυστον τῆς Σαπφούς. Γνωστὸν εἶνε τὸ περὶ τοῦ Σόλωνος λεγόμενον, ὅτι γέρον καὶ ἐτοιμοθάνατος ὢν ἠύχθη νὰ μὴ ἀποθάνῃ πρὶν ἐκμάθῃ ἅσμά τι τῆς Σαπφούς· τινὲς κατέταξαν αὐτὴν μεταξὺ τῶν Μουσῶν

*ἐννέα τὰς Μούσας φασὶν τινες· ὧς ὀλιγόρως
ἤνιδε καὶ Σαπφὴ Λεσβόθεν ἡ δεκάτη.*

Ὁ Στράβων καλεῖ αὐτὴν «θαυμαστόν τι χρῆμα», ὁ Λουκιανὸς «μελιχρὸν αὔχημα Λεσβίων»· τέλος ὁ Πλούταρχος, ὁ Ὁράτιος καὶ ἄλλοι ὑπῆρξαν θαυμασταὶ καὶ ἐγκωμιασταὶ αὐτῆς.

Ἄλλ' ἂν καὶ ἡ ἀρχαιότης σύσσωμος ἐκτιμᾷ τὴν ὑπέροχον ἀξίαν τῆς Λεσβίας ποιητρίας, περὶ τοῦ βίου αὐτῆς κατέλιπεν ἡμῖν πενιχρὸς καὶ καὶ ἀσαφεὶς εἰδήσεις. Ἡ πατρὶς αὐτῆς δὲν εἶνε ἀκριβῶς γνωστή, διότι κατὰ τινὰς μὲν ἐγεννήθη ἐν Ἐρεσῶ τῆς Λέσβου κατ' ἄλλους δὲ ἐν Μυτιλήνῃ· ὁμοίως τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς τῆς διαφοροτρόπως ἀναφέρε-

ται, ἀλλ' ὅμως τὸ πιθανώτερον εἶνε, ὅτι ἐκαλεῖτο Σκαμανδρώνυμος, ἡ δὲ μήτηρ αὐτῆς ὠνομάζετο Κλείς· τὸ αὐτὸ ὄνομα ἔφερε καὶ θυγάτριόν τι τῆς Σαπροῦς, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι αὕτη ὑπερηγάπα· ἀδελφοὺς εἶχε τρεῖς, τὸν Εὐρύγιον, τὸν Λάριχον καὶ τὸν Χάραξαν. Τούτων ὁ μὲν πρῶτος δὲν εἶνε ἄλλως γνωστός· τὸν δεύτερον ἀπethανάτισεν ἡ Σαπφῶ ἐν τῇ ποιήσει τῆς διὰ τὴν σωματικὴν ὠραιότητα καὶ χάριν αὐτοῦ, ἕνεκα τῶν ὁποίων διωρίσθη καὶ οἰνοχόος ἐν τῷ Πρωτανεῖῳ τῆς Μυτιλήνης· ὁ δὲ τρίτος εἶνε γνωστός ἐκ τοῦ ἔρωτος αὐτοῦ πρὸς τὴν ἑταίραν Ροδῶπιν ἐν Αἰγύπτῳ, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος, (Π. 135), ὅστις συγχρόνως προσθέτει, ὅτι ἡ Σαπφῶ δριμέως ἐπέπληξε τὸν ἀδελφόν τῆς διὰ τὴν διαγωγὴν του ταύτην «Χάραξος δὲ ὡς λυσάμενος Ροδῶπιν ἐπενόστησεν εἰς Μυτιλήνην, ἐν μέλει Σαπφῶ πολλὰ κατεκεροτόμησέ μιν». Τὴν μαρτυρίαν ταύτην τοῦ πατρὸς τῆς ἱστορίας, ἦτις, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ἔχει μεγίστην ἀξίαν διὰ τὴν ποιήτριαν, ἐπιβεβαιοῖ πληρέστατα ἐν ἐκ τῶν ἐσχάτως ἀνακαλυφθέντων ποιημάτων τῆς Σαπροῦς.

Ἡ Σαπφῶ ἕνεκα τῶν πολιτικῶν ταραχῶν ἐν Δέσφῳ ὑπέστη τὴν τύχην τοῦ ὁμοτέχνου καὶ συμπολίτου αὐτῆς Ἀλκαίου. Ἐν ἡλικίᾳ δηλ. 20 ἐτῶν ἐξωρίσθη ἐκ τῆς νήσου καὶ μετέβη εἰς Σικελίαν ἔνθα διέμεινεν, ἕως ὅτου ἐπιεγράπη καὶ πάλιν εἰς τοὺς ἐξοριστοὺς ἢ ἐπάνοδος. Ἐκεῖ φαίνεται ὅτι καὶ ἐνυμφεύθη· τὸ ὄνομα τοῦ συζύγου αὐτῆς ἀναφέρει ὁ Σουΐδας· ὠνομάζετο Κερκύλας καὶ κατήγετο ἐκ τῆς νήσου Ἄνδρον φαίνεται δέ, ὅτι ἦτο ἀνὴρ ἀσημος οὐδεμίαν ἰδέαν ἔχων περὶ τῆς ποιητικῆς ἰδιοφυίας τῆς συζύγου του καὶ ὅτι ἀπέθανε προῶρος. Μετὰ τὴν ἐκ Σικελίας ἐπάνοδον αὐτῆς ἡ Σαπ-

φώ, συμφώνως πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης
καὶ τὸν χαρακτήρα τῆς Αἰολικῆς φυλῆς, κατέστησε
τὸν οἶκον αὐτῆς ἐν Μυτιλήνῃ σχολεῖον ποιήσεως,
μουσικῆς καὶ χοροῦ, πολλὰ δὲ νεάνιδες ἐκ διαφό-
ρων μερῶν προσήρχοντο, ἵνα διδαχθῶσι τὰ μαθή-
ματα ταῦτα τῆς ἐλευθερίου ἀγωγῆς. Ταύτας μόνον
τὰς πενιχρὰς εἰδήσεις ἔχομεν περὶ τοῦ βίου τῆς ἐξό-
χου ποιητρίας. Πότε καὶ ποῦ ἀπέθανεν εἴνε ἄγνω-
στον, διότι τα περὶ τοῦ ἔρωτος αὐτῆς πρὸς τὸν Φά-
ωνα καὶ τὰ περὶ τοῦ τραγικοῦ αὐτῆς θανάτου λε-
γόμενα ἀνήκουσιν, ὡς θὰ ἴδωμεν, εἰς τὴν μυθολο-
γίαν μᾶλλον ἢ εἰς τὴν ἱστορίαν.

Ἐλάχιστα δυστιγῶς εἴνε καὶ τὰ περιωθέντα
ἀποσπάσματα τῶν ποιημάτων τῆς Σαπφοῦς· ἀλλ'
ὁμως καὶ ἐκ τῶν ἐλαχίστων τούτων εἴνε δυνατόν
νὰ κατανοήσῃ τις τὸ ὕψος, τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν
χάριν τῆς ποιήσεως ἐκείνης, ἥτις δικαίως διηγείρε
τὸν θαυμασμὸν καὶ ἐνθουσιασμὸν συμπάσης τῆς
ἀρχαιότητος. Τὰ ἀποσπάσματα ταῦτα τῶν ποιημά-
των τῆς Σαπφοῦς ὁμοιάζουσι μὲ μαρμάρια συν-
τριμμάτα, τὰ ὅποια καίπερ διεσκορπισμένα τῆδε
κάκεισε μαρτυροῦσιν, ὅτι ἀνήκόν ποτε εἰς οἰκοδόμη-
μα ἐκτάκτου μεγαλείου καὶ κάλλους. Θὰ προσπαθῆ-
σω νὰ συναρμολογήσω τινὰ τῶν συντριμμάτων
τούτων, ἵνα παράσχω, ἔστω καὶ ἀμυδρὰν τινα εἰκό-
να τοῦ μεγαλοπρεποῦς τούτου πνευματικοῦ Παρ-
θενῶνος, τοῦ ὁποῦ ἀρχιτέκτων ὑπῆρξε ἡ Λεοβία
ποιήτρια.

Ὁ κύριος χαρακτήρ τῆς ποιήσεως τῆς Σαπφοῦς
εἴνε ἔρωτικὸς. Ἐρως σφοδρὸς, φλογερὸς, ἀκαταμά-
χητος πρὸς πᾶν τὸ ὄραϊον, ἀλλ' ἰδίως πρὸς τὸ κάλ-
λος τοῦ σώματος καὶ τὸ κάλλος τῆς φύσεως δονεῖ
ἰσχυρῶς τὰς ἴνας τῆς εὐαισθήτου καρδίας τῆς Σαπ-

φοῦς, οἱ δὲ παλμοὶ οὗτοι αὐτῆς ἐκχέονται καὶ ἀποκρυσταλλοῦνται εἰς στοιχοῦς γλυκεῖς, ἀρμονικοῦς, θαυμασιούς· «ὁ ἔρωσ, ὁ λυσιμελής (λέγει ἔν τινι ἀποσπάσματι), τὸ γλυκύπικρον, ἀμήχανον ἐρπετόν, δονεῖ πάλιν τὴν καρδίαν μου»

*Ἔρωσ δηῦτέ μ' ὁ λυσιμελής δόνει
γλυκύπικρον ἀμάχανον ἔρπετον.*

ἄλλοτε παρομοιάζει τὸν ἔρωτα, ὅστις ταράττει τὴν καρδίαν της, μὲ τὸν ἄνεμον, ὅστις λάβρος ἐπερχόμενος κλονίζει τὰς ὑψικόμους τῶν ὄρέων δρυῶς

*Ἔρωσ ὡς ἄνεμος κατ' ὄρος δρυσὶν ἐμπεισῶν
φρένας ἀμματῆραις εἰνάξεν.*

Τὸ σφοδρὸν τοῦτο πάθος προσπαθεῖ, ὡς φαίνεται, ἐνίοτε νὰ καταβάλῃ· ἡ ψυχὴ της ἀπορεῖ, τάλαντεύεται :

οὐκ οἶδ' ὅτι θεῶ· δύο μοι τὰ νοήματα

ἀλλὰ τὸ πάθος πάλιν ὑπερισχύει, τὴν παρασύρει· αὐτὴ δὲ ἀκολουθεῖ ὡς τρέχει μικρὰ κόρη κατόπιν τῆς μητρὸς της :

ὡς δὲ πάις πεδὰ μητέρα πεπτερόγῳμαι

Ὅταν δὲ τέλος αἰσθάνεται ὅτι δὲν δύναται νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν πόθον τῆς καρδίας της, στρέφεται μετὰ παιδικῆς ἀφελείας ἀλλὰ καὶ ἀπαρμίλλου χάριτος πρὸς τὴν θεὰν τοῦ ἔρωτος καὶ ἐπικαλεῖται αὐτὴν πρὸς βοήθειαν. Ἡ ἐπίκλησις πρὸς τὴν Ἀφροδίτην, τὸ θαυμάσιον τοῦτο ἀριστούργημα τῆς Σαπφοῦς, ὅπερ εὐτυχῶς διεσώθη ἀκέραιον, εἶνε προσευχὴ ἐρωτικὴ, προσευχή, ἣτις πηγάζει ἐκ τοῦ βάθους καρδίας τετρωμένης καὶ αἵμασσοῦσης ἐκ

τῶν βελῶν τοῦ ἔρωτος. Δὲν εἶνε δυνατὸν δυστυχῶς νὰ ἀποδώσῃ τις διὰ παραφράσεως ὀλόκληρον τὴν χάριν τοῦ ἀριστουργήματος τούτου· θὰ περιορισθῶ λοιπὸν εἰς τὸ νὰ δηλώσω μόνον ἀτέχνως πως ἐνταῦθα τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ. Ἡ Σαπφὼ παρακαλεῖ ἐν πρώτοις τὴν Ἀφροδίτην, τὴν κόρην τοῦ Διός, τὴν ὁποίαν ἀποκαλεῖ ποικιλόθρονον καὶ ἀθάνατον ἀλλὰ καὶ δολοπλόκον, νὰ μὴ καταπιέξῃ τὴν καρδίαν αὐτῆς δι' ἀνιῶν καὶ θλίψεων· ὑπενθυμίζει ἔπειτα αὐτὴν, ὅτι καὶ ἄλλοτε ὁμοίως ὑπὸ τοῦ ἔρωτος κατατρυχομένη ἐπεκαλέσθη τὴν συνδρομὴν της, ἐκείνη δὲ προθύμως ἔσπευσεν εἰς τὴν φωνὴν της· καὶ περιγράφει μετὰ παιδικῆς ἀφελείας καὶ χάριτος τὴν προηγουμένην ἐκείνην περίπτωσιν. Ἡ Ἀφροδίτη ἤκουσε τότε τὴν φωνὴν της καὶ παρευθὺς κατέλιπε τὸν δόμον τοῦ πατρός της, ἀφ' οὗ ἔξευξεν ὑπὸ τὸ χρυσοῦν ἄρμα της τοὺς ὥραίους στρουθούς, οἵτινες κινουῦντες συχνὰ τὰς πτέρυγὰς των ἔφερον αὐτὴν ταχέως διὰ μέσου τοῦ αἰθέρος εἰς τὴν γῆν· ἔστη τότε ἡ θεὰ ἀπέναντι τῆς ποιητρίας καὶ μὲ μειδιάμα οὐράνιον ἐπὶ τῆς ἀθανάτου μορφῆς της ἠρώτησεν αὐτὴν «τί ἔπαθες πάλιν; διατί μὲ προσκαλεῖς; τί ζητεῖ ἡ μαινομένη καρδιά σου; τίς σε ἀδικεῖ, ὦ Σαπφοῖ; ἐὰν τίς σε ἀποφεύγῃ ταχέως θά σε ζητήσῃ, ἐὰν δὲν δέχεται τὰ δῶρά σου, αὐτὸς θά σοι προσφέρῃ· ἐὰν δὲν σε φιλῇ, ταχέως θά σε φιλήσῃ καὶ ἀκουσάν μάλιστα». Ταῦτα λοιπὸν ἀναπολοῦσα ἡ Σαπφὼ ἀναφωνεῖ τέλος. «ἔλθὲ καὶ τώρα, παρακαλῶ, ὦ θεά! ἀπάλλαξόν με τῶν λυπηρῶν φροντίδων· ἐκτέλεσον ὅ,τι ποθεῖ ἡ καρδία μου· ἔσο πάλιν σύμμαχος μου».

✠ Εἰς τὴν τόσον θερμὴν ταύτην ἐπίκλησιν, εἰς τὴν εἰλικρινῆ ταύτην ἐξομολόγησιν καὶ προσευχὴν ἦτο

ἀδύνατον βεβαίως νὰ κωφεύσῃ ἡ θεὰ τοῦ ἔρωτος. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἐνεστάλαξε βάλσαμον ἀνακουφίσεως εἰς τὴν τετραμένην καρδίαν τῆς ποιητρίας καὶ ἐνέβαλεν εἰς αὐτὴν καρτερίαν καὶ ἐλπίδα· τοῦτο τοῦλάχιστον ὑποδηλοῦται ἐξ ἄλλου τινὸς ποιήματος τῆς Σαπφῶς, τὸ ὁποῖον ὡσαύτως διεσώθη καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ αὕτη μετὰ θάρρους ἀνοίγει τὴν καρδίαν τῆς εἰς τὸ πρόσωπον τὸ ὁποῖον ἀγαπᾷ. Τὸ περιεχόμενον τοῦ ποιήματος τούτου, τὸ ὁποῖον ὁ Λογγῖνος ὡς παράδειγμα ἀναφέρει ἐν τῷ περὶ ὕψους ἔργῳ του, ἔχει ὡς ἀκολούθως : «Μοὶ φαίνεται (λέγει ἡ Σαπφῶ) ὅτι εἶνε ἴσος μὲ τοὺς θεοὺς ἐκεῖνος, ὅστις ἀκούει τὴν γλυκεῖαν φωνὴν σου καὶ βλέπει τὸ ποθητὸν μειδιάμα σου· δταν σὲ βλέπω οὕτω, ἡ καρδιά μου ταράττεται, ἡ φωνή μου διακόπτεται, παραλύει ἡ γλῶσσά μου, πῦρ λεπτὸν διατρέχει τὸ σῶμά μου, οἱ ὀφθαλμοί μου καλύπτονται ὑπὸ νεφέλης, τὰ ὠτά μου βομβοῦσι, ἰδρῶς με περιλούει, τρόμος με καταλαμβάνει, καθίσταμαι φυχροτέρα τοῦ χόρτου, σχεδὸν νεκρά».

Ποῖον εἶνε τὸ πρόσωπον τοῦτο, πρὸς τὸ ὁποῖον ἡ Σαπφῶ ἐκφράζει τοσοῦτον φλογερὸν πάθος, δὲν εἶνε δυνατὸν βεβαίως νὰ ὀρισθῇ· ἀλλ' ἐκ τινων ἀποσπασμάτων φαίνεται, ὅτι αὕτη ἰδιάζουσαν συμπαθειαν καὶ ἀγάπην ἔτρεφε πρὸς τινὰ τῶν μαθητριῶν τῆς, ἣτις ὠνομάζετο Ἄτιθις· ἐν τινι ἐξ αὐτῶν λέγει:

ἠράμαν μὲν ἐγὼ σέθεν, Ἄτιθί, πάλαι ποτά·

ἀλλαγῶ μετὰ ζηλοτυπίας παραπονεῖται, ὅτι ἡ Ἄτιθις αὐτὴν μὲν ἀποστρέφεται, ἀποβλέπει δὲ πρὸς τὴν Ἄνδρομέδαν.

*Ἄτθι, σοὶ δ' ἐμέθεν μὲν ἀπήχθετο
φροντισθῆν, ἐπὶ δ' Ἀνδρομέδαν πότῃ —
ἐμέθεν δ' ἔχεισθα λάθαν*

ἀλλαχοῦ ἐκφράζει τὴν λύπην της, διότι ἀγαπᾷ ἄλλον τινὰ μᾶλλον αὐτῆς·

*ἢ τιν' ἄλλον
(μᾶλλον) ἀνθρώπων ἐμέθεν φίλησθα.*

Εἶνε ἄρα γε δεικναιολογημένη ἡ ζηλοτυπία αὐτῆς τῆς Σαφφοῦς ἢ προσωρινὸς μόνον χωρισμὸς ἀπὸ τοῦ προσφιλοῦς προσώπου ἐνέπνευσεν εἰς αὐτὴν τοὺς ἀκολούθους πλήρεις συγκινητικῆς μελαγχολίας στίχους;

*Δέδυκε μὲν ἂ σελάννα
καὶ Πληϊάδες, μέσαι δὲ
νόκτες, παρὰ δ' ἔρχεται ὥρα,
ἐγὼ δὲ μόνα καθεύδω.*

Ἡ Ἄτθίς, τὴν ὁποίαν ἐκ παιδικῆς ἡλικίας φαίνεται ὅτι ἠγάπα ἢ Σαφφῶ, ὅτε ἀκόμη, λέγει, ἦτο μικρὰ καὶ ἄχαρις:

μικρὰ μὲν πάις ἔμμεν ἐφαίνεο κᾶχαρις

ἐχωρίσθη ὀριστικῶς βραδύτερον ἀπ' αὐτῆς μεταβᾶσα εἰς Λυδῖαν, ἐνθα ὑπερέβαλε κατὰ τὸ κάλλος τὰς ἐκεῖ γυναῖκας, ὡς ὑπερβάλλει ἡ Σελήνη τοὺς ἀστέρας, ὅταν ἀνατέλλῃ ἐκ τῆς θαλάσσης· τοῦτο γίνεται φανερὸν ἐκ τίνος τῶν κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη ἀνευρεθέντων ποιημάτων τῆς ποιητρίας. Ἐκτὸς δὲ τῆς Ἄτθίδος ἀναφέρονται καὶ ἄλλαι νεάνιδες, τὰς ὁποίας ἐπίσης ἠγάπα ἢ Σαφφῶ. ἐν ἑτέρῳ τινὶ ἀποσπάσματι ὑποσχέται εἰς αὐτὰς ὅτι θὰ εἶνε πάντοτε πιστή:

*ταῖς κάλαις ὅμμιν νόημα τ' ὤμων
οὐ διάμειπτον.*

Γὰς νεάνιδας ταύτας ἔνθους καὶ μουσόληπτος
διδάσκαλος ἢ Σαπφῶ καθωδήγει εἰς τὴν λατρείαν
τοῦ καλοῦ. Ποίησις, μουσική, χορὸς, ἔνθουσιασμός
ὑπὲρ παντὸς ὠραίου, ἀπόλαυσις τοῦ βίου, εὐθυμία
καὶ χαρὰ ἐβασίλευον ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς, ἀπηγορεύε-
το δὲ ἡ μελαγχολία καὶ ὁ θρήνος

*Ἄλλ' οὐ γὰρ θέμις ἐν μοισσοπόλῳ οἰκίᾳ
θρήνον ἔμμεναι. οὐκ ἄμμι πρόβπει τάδε*

ὁ εὐθυμος δὲ καὶ φαιδρὸς οὗτος χαρακτήρ τῆς Σαπ-
φοῦς ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ χαρακτήρος ἐν γένει τῆς
Αἰολικῆς φυλῆς εἰς τὴν ὁποίαν καὶ αὐτὴ ἀνήκε.

Ὁ σφοδρὸς οὗτος ἔρωσ τῆς Σαπφοῦς πρὸς τὰς
φίλας καὶ μαθητριάς της ἦτο βεβαίως ἄδολος καὶ
ἀγνός, ἀλλ' ἠδύνατο εὐκόλως νὰ παρεξηγηθῇ καὶ
δυστυχῶς παρεξηγήθη. Ἐν ἐποχῇ, καθ' ἣν δὲν ἠδύ-
ναντο ἡ δὲν ἠθέλον νὰ κατανοήσωσι τὸν ἀληθῆ
χαρακτήρα τῆς ποιήσεως αὐτῆς, διέβλεπον ἐν ταῖς
τρυφεραῖς σχέσεσι τῆς ποιητριάς πρὸς τὰς φίλας
αὐτῆς οὐχὶ τὸν ἔνθουσιασμόν καὶ τὸν λατρείαν πρὸς
τὸ ἰδεῶδες κάλλος καὶ τὸν θεῖον ἔρωτα, τὰ ὁποῖα καὶ
αὐτὸς ὁ Σωκράτης ἐπεξίηται καὶ ἐθαύμαζε παρὰ τοῖς
μαθηταῖς αὐτοῦ, ἀλλὰ τὴν κλίσιν καὶ τὴν ροπήν
αὐτῆς μόνον πρὸς τὸ κάλλος τὸ αἰσθητὸν, τὸ σωματι-
κόν, ἄνευ τοῦ ὁποίου βεβαίως δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ
ὑπάρξῃ ἀληθῆς ἔρωσ· τούτου ἕνεκα ἀπέδωσαν εἰς
τὴν ποιητρίαν ἀγενεῖς καὶ ποταπὰς ὀρέξεις καὶ ὀρ-
μὰς καὶ ποικιλοτρόπως διέσυραν τὸ ὄνομα αὐτῆς.

Ἡ Σαπφῶ ὑπῆρξε θῦμα τῶν κωμικῶν ποιητῶν
ὡς καὶ ὁ Σωκράτης· ἀλλ' ἐν τῷ τοῦτον ἐξήγγισαν
πάλιν ἐνώπιον τῆς συνειδήσεως τῶν μεταγενεστέρων
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Ξενοφῶν καὶ Πλάτων, ἐν τοῖς
ἀθανάτοις ἔργοις τῶν ὁποίων ἀκτινοβολεῖ ἡ ἀληθῆς

καὶ πραγματικῆ εἰκὼν τοῦ μεγάλου φιλοσόφου, ἡ Σαπφῶ ἔμεινε ὑπὸ τὸ βάρος τῆς συκοφαντίας καὶ τῶν σκωμμάτων, τὰ ὅποια ἐξετόξευσε κατ' αὐτῆς ἡ ἀχαλίνωτος καὶ ἀκόλαστος κωμωδία. Ἐν τῇ μέσῃ καὶ νέα κωμωδία ἕξ ἔργα φέρουσι τὸν τίτλον «Σαπφῶ» καὶ δύο τὸν τίτλον «Φάων». Τὸ περιεχόμενον αὐτῶν καὶ ἄλλων ἴσως ἀπολεσθέντων δὲν εἶνε γνωστόν, διότι ἐκτὸς τῶν τίτλων καὶ ἐλαχίστων ἀποσπασμάτων οὐδὲν ἕτερον περιεσώθη· ἀλλ' οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει ὅτι διεκωμωδεῖτο ἐν αὐτοῖς ἡ Λεσβία ποιήτρια διὰ τὸν ἐρωτικὸν αὐτῆς ἐν θουσιασμένῃ καὶ παρωδεῖτο ὁ θρυλούμενος αὐτῆς ἔρως πρὸς τὸν Φάωνα. Ἐντεῦθεν προῆλθεν ἡ δυσφημία τῆς Σαπφοῦς κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς χρόνους, ὅτε τὰ ἦθη, ὡς γνωστόν, εἶχον ἔτι μᾶλλον διαφθαρῆ. Ὁ ῥωματικὸς Δίδυμος κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Κικέρωνος ἐπραγματεύθη σπουδάζων τὸ ζήτημα, ἂν ἡ Σαπφῶ ἦτο ἑταῖρα, ὃ Ὁράτιος ὑπαινίσσεται τὸ ἀρρενωπὸν αὐτῆς ἦθος (Epist. I 19, 28), ὃ Ὁβίδιος ἀποκαλεῖ αὐτὴν λάγνον καὶ οὐδὲν ἄλλο διδάξασαν ἢ γυναικείους ἔρωτας: *Lesbia quid docuit Sappho, nisi amare puellas!* (Trist. II 365). Ἐκ τῆς φράσεως δὲ ταύτης τοῦ Ὁβιδίου προέκυψεν ἴσως καὶ ἡ ἐναντίον πασῶν τῶν Λεσβίδων γυναικῶν ἐκφραζομένη μομφὴ παρὰ τῷ Λουκιανῷ (Διαλ. ἑταιρ. 5, ἐρωτ. 8).

Ἄλλ' ἐν ᾧ αἱ συκοφαντίαι αὐταὶ κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς χρόνους ἦσαν γενικαὶ καὶ ἀόριστοι, ἔτι μᾶλλον ὠρισμένα καὶ συγκεκριμένα διευτυπώθησαν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως ὑπὸ τῶν νεωτέρων. Πρῶτος ὁ Domitius Calderinus (1477) διαφθεύρας χωρίον τι τοῦ Ὁρατίου (carm. II 13, 24-25) καὶ οὕτω παρερμηγνύσας αὐτὸ ἀπέδωκε τὰς

σχέσεις τῆς Σαπφούς πρὸς τὰς μαθητριάς της εἰς ἐλατήρια χυδαῖα, εἰς ὁρμὰς ἀσελγείας· τὸ παράδειγμα δὲ αὐτοῦ ἐμμήθησαν ὁ Britannius (1510), οἱ ἐρμηνευταὶ τοῦ Ὁρατίου Lambinns, Torrentius, Cruquius καὶ ἄλλοι. Ἐντεῦθεν ἐγεννήθη κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους τὸ πολύκροτον ζήτημα τῆς Σαπφούς καὶ ἐλέχθησαν τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα περὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτῆς, ὥστε τινὲς πρὸς ὑπεράσπισίν της παρεδέχθησαν ὅτι ὑπῆρξε καὶ δευτέρα Σαπφώ, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναφέρονται αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος κατηγορίαι. Ἄλλ' ἐπὶ τέλους ἡ Λεσβία ποιήτρια εὔρεν εὐτυχῶς κατὰ τὸ 1815 ἔνθερμον συνήγορον καὶ ὑπερασπιστὴν τὸν Γερμανὸν φιλόλογον Welcker, ὅστις διὰ τῆς ἐξόχου αὐτοῦ μελέτης Sappho von einem herrschenden Vorurtheil befreit «ἡ Σαπφὼ ἀπὸ τινος ἐπικρατούσης προκαταλήψεως ἀπαλλαγείσα», ἀπῆλλαξε πραγματικῶς αὐτὴν τῶν ἀδίκων καὶ ἀβασίμων μομφῶν.

Τὰ σπουδαιότερα ἐπιχειρήματα τὰ ὁποῖα συνηγοροῦσι πραγματικῶς ὑπὲρ τῆς ἀθωότητος τῆς Σαπφούς εἶνε τὰ ἐπόμενα.

1) Ἐὰν ἡ Σαπφὼ ἦτο ἀσελγής, ἐπιρρεπὴς εἰς σαρκικὰς ἡδονὰς καὶ ἔρωτας ἀθεμίτους, διατὶ οὐδὲν περὶ τοῦτων ἐγνώριζεν ἡ κλασσικὴ ἀρχαιότης, ἀλλ' ἐκφράζει λατρείαν μόνον καὶ θαυμασμόν πρὸς αὐτήν;

2) Ἐὰν αἱ σχέσεις τῆς ποιητρίας πρὸς τὰς μαθητριάς της ἦσαν τοιαῦται, οἷας θέλουσι νὰ παραστήσωσιν αὐτὰς οἱ νεώτεροι, πῶς ἐξηγεῖται ἡ ἀφοσίωσις καὶ ἐκτίμησις αὐτῶν πρὸς τὴν ἐξοχὸν διδάσκαλόν των;

3) Ὁ ποιητὴς Ἄλκαϊος ἐδελεάσθη, ὡς φαίνεται, ἐκ τῶν θελγήτρων τῆς Σαπφούς καὶ ἐπεξήτη-

σέ ποτε τὸν ἔρωιά της διὰ τῶν ἐπομένων Ἰοπλό-
καμε, ἀγνή, μελιχόμεϊδε Σαπφοῖ, θέλω νά σοι
εἶπω τι ἀλλά με κωλύει ἡ αἰδῶς

*Ἰόπλοκ' ἀγνη μελιχόμεϊδε Σάπφοι
θέλω τι εἰπεῖν, ἀλλά με κωλύει αἰδῶς*

ἡ δὲ ποιήτρια ἀπεκρίθη εἰς αὐτὸν ὅτι, ἐὰν ἐκεῖνο,
τὸ ὁποῖον ἤθελε νά εἶπη, δὲν ἦτο κακόν, δὲν θὰ
ἐκωλύετο ὑπὸ τῆς αἰδοῦς. Ἦτό ποτε δυνατόν ὁ αὐ-
στηρὸς τὰ ἦθη Ἀλκαῖος νά ἐπιζητήσῃ τὸν ἔρωτα
τῆς Σαπφοῦς καὶ νά ὀνομάσῃ αὐτὴν ἀγνήν, ἐὰν
ἦτο τοιαύτη ὁποῖαν παριστῶσιν οἱ νεώτεροι, καὶ θὰ
ἔδιδέ ποτε αὕτη τοιαύτην σεμνοπρεπῆ ἀπάντησιν εἰς
αὐτόν;

4) Κατὰ τὴν ἀξιόπιστον μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδό-
του, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, ἡ Σαπφῶ ἐπετίμησε τὸν
ἀδελφὸν αὐτῆς χάραξον διὰ τὰς πρὸς τὴν Ροδῶπιν
σχέσεις του. Ἦτό ποτε δυνατόν νά πράξῃ τοῦτο,
ἐὰν ἡ ἰδία ἦτο τοιαύτης διαγωγῆς;

5) Εἶνε γνωστὸν ὅτι ἡ δρᾶσις τῆς Σαπφοῦς πε-
ριωρίζετο ἐν Μυτιλήνῃ μόνον, ἐν τῇ πατρίδι της·
ἐν αὐτῇ ἐδίδασκε καὶ ἐπαιδαγώγει τὰς μαθητριάς
της· πῶς λοιπὸν ἦτο δυνατόν νά ἐπιδεικνύῃ δια-
γωγὴν ἐπιλήψιμον ἐνώπιον τῶν οἰκειῶν καὶ συμ-
πολιτῶν της καὶ πῶς ἦτο δυνατόν τοιαύτην οὔσαν
οἱ συμπολιταὶ αὐτῆς δι' ἐκτάκτων καὶ θεῶν τιμῶν,
ὡς γνωστὸν, νά τὴν τιμήσωσι;

6) Ὅτι ἡ Σαπφῶ ἠσθάνετο λατρείαν καὶ ἐνθου-
σιασμὸν ὑπὲρ τοῦ καλοῦ εἶνε ἀληθές· ἀλλὰ τοῦτο
ἀπῆται ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ ἠθικὴ· κατὰ τι γνω-
στὸν σκόλιον τὸ πρῶτιστον τῶν ἀγαθῶν εἶνε ἡ ὑγι-
εῖα, τὸ δεύτερον δὲ τὸ κάλλος·

*ὕγιαίνειν μὲν ἀριστον ἀνδρὶ θνητῷ
δεύτερον δὲ καλὸν φῦαν γενέσθαι·*

ἡ ἰδέα λοιπὸν τοῦ καλοῦ ἠλέκτριζεν ὀλόκληρον τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα, εἰς ταύτην δὲ ὀφείλονται τὰ ἀριστουργήματα ἔν τε τῇ ἐπιστῆμῃ καὶ τῇ τέχνῃ, τὰ ὁποῖα ἐδόξασαν αὐτήν. Τὸ κάλλος ἦτο δῶρον κάλλιστον τῶν θεῶν καὶ ἡ λατρεία αὐτοῦ ἐπεβάλλετο εἰς πάντας, πολλῶ μᾶλλον εἰς καρδίαν ποιητικὴν καὶ εὐαίσθητον· καὶ ἡ Σαπφῶ λοιπὸν ἔθυεν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τοῦ καλοῦ, ἀλλὰ τοῦ ἰδεώδους ἐκείνου καλοῦ, τὸ ὁποῖον ἐξηυγένισε τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν καὶ τὸ ὁποῖον ὁ Σωκράτης ἐταύτιζε μὲ τὸ ἀγαθόν· τοιοῦτοτρόπως καὶ αὐτὴ ἐννοοῦσα τὸ καλὸν ἔλεγε :

ὁ μὲν γὰρ καλὸς ὅσον ἰδεῖν πέλεται·

ὁ δὲ κάγαθὸς ἀντίκα καὶ καλὸς ἔσεται

Τοιοῦτος ἦτο ὁ ἐρωτικὸς χαρακτὴρ τῆς ποιήσεως τῆς Σαπφοῦς· διὰ τοῦτο οἱ σύγχρονοι αὐτῆς καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἔν γένει ἔν ταῖς σχέσεσιν αὐτῆς πρὸς τὰς μαθητριάς της οὐδὲν τὸ ἄτοπον ἢ τὸ ἀθέμιτον ἢ τὸ ἀνήθικον διέβλεπον. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἐπὶ τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος Κομόδου ἀκμάσας φιλόσοφος Μάξιμος Τύριος λίαν ὀρθῶς παρουσιάζει τὸ ἔν τῇ ποιήσει τῆς Σαπφοῦς ἐκφραζόμενον ἐρωτικὸν πάθος πρὸς τὴν ἐρωτικὴν τέχνην τοῦ Σωκράτους. Ἀμφότεροι, λέγει, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἐννοοῦσι τὸν ἔρωτα, ὁ μὲν πρὸς τοὺς νέους, ἡ δὲ πρὸς τὰς νεάνιδας· ὅ,τι εἶνε διὰ τὸν Σωκράτην ὁ Χαρμίδης, ὁ Φαῖδρος, ὁ Ἀλκιβιάδης, τοῦτο εἶνε διὰ τὴν Σαπφῶ ἢ Γυριννῶ, ἢ Ἀιθίς ἢ Ἀνακτορία. Ποία τιμὴ μεγαλειτέρα ταύτης διὰ τὴν Λεσβίαν ποιητρίαν, τοῦ νὰ ἐξισωθῇ δηλ. καὶ νὰ ἐξομοιωθῇ πρὸς τὸν μέγιστον φιλόσοφον καὶ ἔξοχον διδάσκαλον τῆς ἠθικῆς ;

Ἐκ τῶν συντόμως ἤδη ῥηθέντων κατεδείχθη,

πιστεύω, ὅτι ἡ πρώτη καὶ μόνη πηγὴ τῆς ἐναντίον τῆς Σαπφοῦς συκοφαντίας ὑπῆρξεν ἡ κωμῳδία, ἣτις ἐν ἐποχῇ ἠθικῆς καταπτώσεως καὶ διαφθορᾶς παρεξήγησε τὸν ἰδεώδη ἔρωτα αὐτῆς καὶ παρενόησε τὸν χαρακτῆρα τῆς Αἰολίδος Μούσης· ὅτι δὲ ἡ κωμῳδία εἶνε ἱκανὴ νὰ βλάβῃ τὴν ὑπόληψίν τινος γίνεται φανερόν καὶ ἐκ τῶν λεγομένων ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ἐν τῷ βίῳ τοῦ Περικλέους. «Δεξάμενοι δὲ τὸν λόνον οἱ κωμικοὶ πολλὴν ἀσέλγειαν αὐτοῦ κατεσκέδασαν... οὕτως ἔοικε πάντῃ χαλεπὸν εἶναι καὶ δυσθήρατον ἱστορίᾳ τάληθές». Ἐὰν λοιπὸν ἀφαιρεθῶσιν αἱ βραδύτερον ὑπὸ τῶν κωμικῶν προσαφθεῖσαι αὐταὶ κηλίδες εἰς τὸ ἦθος τῆς Σαπφοῦς, ὑπολείπεται ἡ ἀληθῆς καὶ πραγματικὴ αὐτῆς εἰκὼν ὡς ποιητρίας ἐξόχου καὶ ἐνθουσιώδους, ἣτις τὸ ὑπὸ τῶν θεῶν δοθὲν εἰς αὐτὴν θεῖον δῶρον τῆς ποιησεως μετεχειρίσθη ὡς μέσον ἀθῶων πρὸς ἐκδήλωσιν τῶν αἰσθημάτων, τὰ ὅποια συνεχύνουν τὴν εὐαίσθητον καρδίαν της.

Ἐξετάσωμεν ἤδη ἐν ὀλίγοις καὶ τὸ ἕτερον ζήτημα μετὰ τοῦ ὁποίου συνδέεται ὁ τραγικὸς θάνατος αὐτῆς. Λέγεται ὅτι ἡ ποιήτρια ἐν προβεβηκυῖα ἡλικίᾳ ἤσθάνθη ἔρωτα σφοδρὸν πρὸς τινὰ ὠραῖον νεανίσκον ὀνομαζόμενον Φάωνα· ἀλλ' οὗτος περιεφρόνησεν αὐτὴν καὶ ἔνεκα τούτου κατεκρημνίσθη αὐτὴ ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Λευκάδος. Τὸ ἔρωτικὸν τοῦτο ἐπεισόδιον, τὸ ὅποῖον πασίγνωστον κατέστησεν ὁ Grillparzer διὰ τοῦ ὠραίου δραματικοῦ αὐτοῦ ἔργου «ἡ Σαπφώ», τοῦ ὁποίου μετάφρασις παρατίθεται, στηρίζεται ἄρα γε ἐπὶ τινος γεγονότος ἱστορικοῦ, ἢ εἶνε ἀπλῶς παράδοσις μυθική; Ἄπασαι αἱ προσπάθειαι τῶν νεωτέρων σοφῶν, ὅπως διευκρινίσωσι τὸ ζήτημα τοῦτο, εἰς οὐ-

δὲν ὀριστικὸν ἀποτέλεσμα κατέληξαν. Τὸ μόνον ὀριστικὸν καὶ βέβαιον εἶνε, ὅτι ἐν τοῖς σωζομένοις ἀποσπάσμασι τῶν ποιημάτων τῆς Σαπφοῦς οὔτε τὸ ὄνομα «Φάων» οὔτε ὑπαινιγμὸς τις περὶ τοῦ ἔρωτος τούτου ἀπαντᾷ· ὁ μόνος στίχος,

*Στήθι κάταντα, φίλος, καὶ τὰν ἐπ' ὄσσοις
ἀμπέτασον χάριν*

ὅστις δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἐκδήλωσις αἰσθήματος τῆς ποιητρίας πρὸς ἄνδρα, εἶνε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀπόσπασμα γαμηλίου τινὸς ὄσματος αὐτῆς, ἢ κατὰ τὴν εὐφυᾶ παρατήρησιν τοῦ Schoene ἀναφέρεται εἰς τὸν ἀδελφὸν τῆς αὐτῆς Λάριχον· ὥστε καὶ ἐνταῦθα εἰργάσθη ἢ φαντασία τῶν μεταγενεστέρων πρὸς δημιουργίαν τῆς παραδόσεως ταύτης. Ἐν τινι κοιμφδίᾳ τοῦ Μενάνδρου γίνεται τὸ πρῶτον μνεῖα τοῦ ἀτυχοῦς τούτου ἔρωτος τῆς Σαπφοῦς καὶ τοῦ οἰκτροῦ αὐτῆς τέλους. Ἄλλ' ὁ Μενάνδρος ἤκμασε 342—291· ἦτο λοιπὸν δυνατὸν οἱ πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης συγγραφεῖς νὰ μὴ ἐγνώριζόν τι περὶ τούτου, ἐὰν πραγματικῶς ἦτο ἱστορικὸν γεγονός;

Τὰ κατὰ τὴν παράδοσιν ταύτην ἔχουσιν ὡς ἔπεται: Ὁ Φάων ἦτο νέος λεμβοῦχος, ὅστις διεβίβαζε διὰ τοῦ πλοιαρίου του ἀπὸ τῆς Λέσβου, ἢ κατ' ἄλλους ἀπὸ τῆς Χίου, εἰς τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν τῆς Μ. Ἀσίας τοὺς ταξειδιώτας. Ἦτο πτωχὸς ἄλλ' εἶχεν ἕκτακτον κάλλος, τὸ ὁποῖον ἀπέκτησεν ὡς ἐξῆς· ἡμέραν τινὰ προσῆλθεν εἰς αὐτὸν γραῖα τις πτωχὴ καὶ δυσειδὴς καὶ παρεκάλεσεν, ὅπως τὴν μεταφέρει εἰς τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν· ὁ Φάων προθύμως ἐξεπλήρωσε τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆς μὴ θελήσας μάλιστα νὰ λάβῃ καὶ ἀμοιβήν. Ἄλλ' ἡ γραῖα ἐκεῖνη ἦτο ἡ θεὰ τοῦ κάλλους Ἀφροδίτη, ἢ ὁποῖα εὐχαριστηθεῖσα ἐκ τῆς

εὐγενείας τοῦ νέου ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἀλοιφήν τινα, διὰ τῆς χρήσεως τῆς ὁποίας ὁ Φάων κατέστη ὁ ὠραιότατος τῶν ἀνθρώπων. Οὐδεμία γυνή, οὐδεμία παρθένος, ἦτο δυνατόν νὰ ἀντιστῆ εἰς τὸ δέλεαρ τῆς καλλονῆς του. Ἡ Σαπφὼ ἐτρώθη ὁμοίως ὑπὸ τοῦ ἔρωτος πρὸς αὐτόν· καὶ ἐπὶ τινα μὲν χρόνον συνέζησαν ἐν ἀγαστῇ εὐδαιμονίᾳ· ὅτε ὁμως ὁ Φάων ἐγκατέλιπεν αὐτήν, ἐκείνη ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ τῆς ἐζήτησε καὶ εὗρε τὸν θάνατον ἐντὸς τῶν κυμάτων, τὰ ὅποια περιβρέχουσι τὸ ἀκρωτήριον τῆς Δευκάδος.

Ὁ μυθικὸς καὶ ῥωμαντικὸς χαρακτήρ τοῦ ἐπεισοδίου τούτου ὑποδεικνύουσιν, ὅτι εἶνε πλάσμα, ὡς εἴπομεν, τῆς φαντασίας, δι' ὃ ἡ νεωτέρα σφύρα κριτικῆ δικαίως οὐδεμίαν πλέον πίστιν παρέχει εἰς τὴν παράδειν ταύτην.

Συγκεφαλαιοῦντες ἤδη τὰ εἰρημένα λέγομεν, ὅτι ἡ Σαπφὼ κατὰ μὲν τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἀπέλαυε γενικῶς ἐκτάκτου τιμῆς καὶ ὑπολήψεως, κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τῆς παρακμῆς τῆς Ἑλλάδος ἔνεκα τῆς ἐπιδράσεως τῆς κωμῆδος ποικιλοτρόπως ἐδυσφημίσθη· ἀπήχησις τῆς δυσφημίας ταύτης εἶνε καὶ τὰ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ποιητῶν ἐναντίον αὐτῆς φληναφήματα. Κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους τὰ ποιήματα αὐτῆς, ὡς ἀπίδοντα εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ νέου θρησκευματος παρημελήθησαν καὶ περιεφρονήθησαν, ἐντεῦθεν δὲ ἴσως ἐξηγεῖται καὶ ἡ ἀπώλεια αὐτῶν. Εἰς τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, ὁ Τατιανός, ὀνομάζει τὴν Σαπφὼ ἔρωτόληπτον γύναιον, τὸ ὅποιον, ὡς λέγει, ἔψαλλε τὰς ἀσελγείας του, ἐν ᾧ αἱ χριστιαναὶ παρθένοι ἠσχολοῦντο περὶ σπουδαιότερα ἀντικείμενα· τέλος κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ὡς εἶδομεν, διὰ τῶν ἐρημη-

νευτῶν τῶν Ρωμαίων ποιητῶναί ἐπιθέσεις καὶ κατηγορίαι ἐγένοντο σφοδρότεραι καὶ διεδόθησαν καὶ ἐπεκράτησαν πανταχοῦ. Μόλις κατὰ τὸ ἔτος 1681 ἠκούσθη τὸ πρῶτον φωνή τις συνήγορος, ἡ τῆς λογίας Γαλλίδος Anna Dacier, ὑπὲρ τῆς ἀδίκως συκοφαντηθείσης ποιητρίας, ἀλλ' ἡ φωνὴ αὕτη, ὡς γυναικεία, ἀσθενὴς οὔσα δὲν εἰσηκούσθη δυστυχῶς· ἔπρεπε νὰ παρέλθωσιν ἀκόμη 135 ἔτη, ὅτε τέλος κατὰ τὸ 1816 ὁ Γερμανὸς φιλόλογος Welcker τὰ ἐπιχειρήματα τῆς Ἄννης μετ' ἄλλων πολλῶν σαφέστερον καὶ ἐπιστημονικώτερον ἀναπτύξας κατώρθωσε διὰ τοῦ ἐπιστημονικοῦ του κύρους νὰ διαλύσῃ τὴν ἐπικρατήσασαν περὶ Σαπφοῦς πλάνην.

Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Welcker περὶ τῆς ἀγνότητος τῆς Σαπφοῦς ἐκθύμως ἠσπάσθη καὶ ὁ πολὺς Wilamowitz Moelendorf· ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν δημοσιευθέντος ἔργου αὐτοῦ «Simonides und Sappho», τὸ ὁποῖον μάλιστα ἀφιεροῖ εἰς αὐτὸν τὸν Welcker· ἰδοὺ πῶς ἐξηγεῖ τὸ αἰνίγμα τοῦτο, δηλ. τὸν ἔρωτα τῆς Σαπφοῦς πρὸς τὰς μαθητρίας της ἢ τὸν Φάωνα·—«ὄπου ὑπάρχει ἔρως μετέχει βεβαίως ἡ ψυχὴ, ἀλλὰ πρὸ παντὸς μετέχει ἡ αἰσθησις—ὁ ἔρως τῆς Σαπφοῦς ἦτο *τάλας*, ἦτοι ἐπιθυμία ἀσβεστος· κατατίθεται μὲ τὸν πόθον πρὸς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν μαθήτριάν της καὶ μὲ τὸ παράπονον διὰ τὴν ἀναισθησίαν καὶ τὴν ἀχαριστίαν των· πῶς συμβαίνει τοῦτο; Νομίζω ὅτι δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ὡς ἑξῆς· ὁ ἔρως οὗτος, ἐπειδὴ ἀκριβῶς ἐνέχει καὶ στοιχεῖα σωματικῆς αἰσθήσεως, 1) δὲν γίνεται καταληπτὸς ὡς ἀπευθυνόμενος πρὸς νεάνιδας 2) μένει ἄνευ ἰκανοποιήσεως διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ 3) ἀνταμείβεται μὲ ἀχαριστίαν, διότι αἱ νεάνιδες ἀπομακρύνονται τῆς Σαπφοῦς ἢ ὑπαν-

δραύονται—ἐπειδὴ ταῦτα οὕτως ἔχουσιν, ὁ ἔρωσ τῆς Σαπφοῦς στρέφεται πρὸς τὸν Φάωνα (τὴν προσωποποίησιν τοῦ ἡλιακοῦ φωτός): ἦτο λοιπὸν ἔρωσ πρὸς τὸ ὥραϊον, τὸ αἰωνίως ψυχρόν.—Ἡ Σαπφῶ, ἡ ὁποία ὡς γνησία γυνὴ κατεῖχε συνηνωμένα ἀγνότητα ψυχῆς καὶ αἰσθημα φλογερόν, διὰ τοῦ ἔρωτός της πρὸς τὸν Φάωνα ἀνέλαβε τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ὁμοφύλων της, τῶν χιλιάδων γυναικῶν, οἱ ὁποῖαι καταδικάσθησαν ὑπὸ τῶν συνθηκῶν τοῦ βίου καὶ τῶν ἐθίμων νὰ θάψωσι μέσα των τὸ φλογερόν πάθος τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς των. Εἰς αὐτὴν μόνην ἐπέτρεψαν οἱ θεοὶ νὰ ἐκφράσῃ τι αὐταὶ πάσχουσι, τι ὑποφέρουσι. Τοῦτο τὸ δῶρον τῶν θεῶν εἶνε τὸ θαῦμα. Ὅστις πρῶτος εἶπεν, ὅτι ἡ Σαπφῶ ἠγάπησε τὸν Φάωνα, ἠδυνήθη νὰ λύσῃ τὸ αἶνιγμα τῆς φύσεώς της ὥραϊα καὶ ἐπιτυχῶς δι' εἰκόνας, ὡς δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ πρῶξῃ τοῦτο διὰ λέξεων—ἡ ψυχὴ τῆς Σαπφοῦς ἔδωσεν εἰς τὰ ποιήματά της τὴν ἀπαράμιλλον ἀξίαν· ἐπειδὴ βαθύτερον ἠσθάνθη καὶ ἐπειδὴ τελειότερον καὶ σαφέστερον ἠδυνήθη νὰ ἐκφράσῃ ὅ,τι ὑπέφερε, κατώρθωσε νὸ παραγάγῃ ἄνθη ποιητικά, τῶν ὁποίων ἡ εὐωδία δὲν ἔχασε τίποτε μέχρι σήμερον ἀπὸ τὴν πρώτην δροσερότητά των· δυστυχῶς ἡ πραγματικὴ Σαπφῶ ὁμιλεῖ διὰ τῶν στίχων της εἰς ὀλίγους· ἀλλὰ «ὁ ἔχων ὧτα ἀκούειν ἀκούεται».

Ἄπαντες λοιπὸν οἱ φιλόλογοι καὶ λόγιοι Γερμανοὶ (ἐκτὸς τοῦ ἱστορικοῦ Beloch (Griech Geschichte I s. 232-233) οὐδεμίαν πλέον πίστην παρέχουσιν εἰς τὰς μομφὰς καὶ ὑπονοίας, εἰς τὰς ὁποίας ἐπὶ αἰῶνας ἦτο ἐκτεθειμένη ἡ ποιήτρια (ἴδε Paul Brand καὶ Bernhard Steiner Sappho Vorwort)· δυστυχῶς τοῦτο δὲν συνέβει καὶ ἐν Γαλλίᾳ, ἐνθα ἡ κατ' αὐτῆς πρό-

ληψις ἐξηκολούθει νὰ ὑφίσταται· ἀπόδειξις ὁ τίτλος Sappho τὸν ὁποῖον ἔδωκεν (1884) ὁ Alphonse Daudet εἰς τὸ μυθιστόρημά του καὶ αἱ ἀμφιβολίαι τὰς ὁποίας ἐκφράζει αὐτὸς ὁ ἔξοχος ἱστορικὸς Victor Duruy ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἱστορίᾳ του (1887). Ἦτο λοιπὸν ἀνάγκη νὰ παρουσιασθῶσι νέαι ἀποδείξεις, ἵνα πεισθῶσι καὶ οἱ διστάζοντες ἔτι περὶ τῆς ἀθωότητος αὐτῆς· καὶ εὐτυχῶς παρουσιάσθησαν· τὰ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀνευρεθέντα καὶ δημοσιευθέντα ποιήματα τῆς Σαπφοῦς συνετέλεσαν, ὥστε νὰ ἐγερθῇ καὶ ἐν Γαλίᾳ φωνή τις ὑπὲρ αὐτῆς· ὁ πολὺς Theod. Reinach ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν ἐπιγραφῶν ἐξετάσας τὸ πολὺκροτον τοῦτο ζήτημα καὶ στηριχθεὶς κυρίως ἐπὶ τῶν νέων εὐρεθέντων ποιημάτων τῆς Σαπφοῦς, κατέθηκεν ὁμοίως ψῆφον ἀθωωτικὴν ὑπὲρ αὐτῆς.

Οὕτω λοιπὸν δύνανται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ ποίητρια ἔχει πλέον τελείως ἀθωωθῆ· ἡ φήμη αὐτῆς εἶνε σήμερον τοιαύτη, ὁποία ἦτο καὶ κατὰ τὴν πολιὰν ἀρχαιότητα, οἱ δὲ γλυκεῖς καὶ ἀρμονικοὶ τόνοι τῆς τεθραυσμένης λύρας αὐτῆς ἐξακολουθοῦσιν ἀκόμη νὰ διεγείρωσι παλμοὺς ἰσχυροὺς εἰς πᾶσαν εὐαίσθητον καρδίαν, ἡ ὁποία γνωρίζει νὰ συγκινηταί, νὰ φρικῆ, εἰς τὴν θέαν τοῦ καλοῦ. Ἐντεῦθεν ὁ ἀκράτητος ἐνθουσιασμός, τὸν ὁποῖον προκαλεῖ πανταχοῦ ἡ ποίησις τῆς καὶ ὁ φόρος τῆς λατρείας, τὸν ὁποῖον σήμερον παλαιὸς καὶ νέος κόσμος προσφέρουσιν εἰς τὸ ὄνομα καὶ τὴν μνήμην τῆς. Πρὸς πίστωσιν τῶν λεγομένων ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρω καὶ τὸ ἔξῃς.

Ἄπαντες οἱ ἐν Μυτιλήνῃ ἐνθυμούμεθα τὴν γλυκεῖαν καὶ συμπαθῆ φυσιογνωμίαν ξένης τινὸς νεάνιδος, ἧτις μετὰ τινος ἄλλης ἀκολούθου ἤρχετο καὶ

κατόκει ἐπὶ τινὰς μόνον μῆνας κατ' ἔτος εἰς τὸ θελκτικώτατον προάστειον τῆς Μυτιλήνης, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται Ἀκλειδιοῦ. Ἡ ἔπαυλις εἰς τὴν ὁποίαν κατόκει εὐρίσκεται ἐν τῷ μέσῳ μαγευτικοῦ κήπου, ὁ ὁποῖος ἐξετείνεται μέχρι τῆς θαλάσσης, ἐπὶ τῆς θύρας δὲ αὐτοῦ ἀνεγινώσκετο ἡ ἐπιγραφὴ «Παράδεισος». Τίς ἦτο; πόθεν ἤρχετο; τί ἐζήτει ἡ νέα ἐκείνη; ἦτο μυστήριον δι' ὄλους, διότι πρὸς οὐδένα συνῆψέ ποτε σχέσιν τινά. Οἱ γείτονες μόνον τὴν ἔβλεπον συχνὰ νὰ περιφέρηται ὑπὸ τὰ δένδρα τοῦ «Παραδείσου» τῆς, νὰ ἐξέρχεται εἰς μακροὺς περιπάτους ἀνὰ τὰς πέριξ γραφικωτάτας τοποθεσίας, νὰ ἴσταται ἐπὶ μακρὸν ἐνώπιον κελαρύζοντος ῥύακος, νὰ συλλέγῃ ἄγρια ἀνθὴ ἐκ τῶν ῥωγμῶν τῶν βράχων· ἄλλοι τὴν ἔβλεπον νὰ λαμβάνῃ τὴν στάσιν προσευχῆς ἐνώπιον τοῦ ἡλίου, ὅτε μεγαλοπρεπῶς ἀνῆρχετο ἐκ τῶν ἀπέναντι ὀρέων τῆς Ἀνατολῆς, ἢ νὰ ἀτενίζῃ μὲ ἔκστασιν τὰ ποικιλώτατα χρώματα, διὰ τῶν ὁποίων οὗτος περιέλουε τὰ ὄρη ταῦτα κατὰ τὴν δύσιν του· καὶ ἄλλοι νὰ ἀκροάζηται μετὰ προσοχῆς τὸν ἐλαφρὸν ψίθυρον, τὸ ὁποῖον ὡς ἀσθενῆ στεναγμὸν διεσκόρπιζεν ἡ αὔρα, ὅτε ἐθώπευε τὰ φύλλα τῶν δένδρων, ἢ νὰ κατασκοπεύῃ παρὰ τὴν ἀκτὴν ἐν τῇ ἡσυχίᾳ τῆς νυκτὸς τὰς χρυσᾶς τῆς Σελήνης ἀκτῖνας, ὅτε αὐταὶ ἀντήλασσαν τρελλὰ φιλήματα μὲ τὰ κύματα, τὰ ὁποῖα ἐφρικίων ἐκ τῆς ἡδονῆς. Ἦρχετο εἰς τὴν Μυτιλήνην μὲ τὴν ἀφιξίν τῶν χελιδόνων καὶ κατέλειπε πάλιν αὐτὴν συγχρόνως μὲ αὐτάς. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀνοιξίν τοῦ ἔτους 1909 ἡ ἔπαυλις καὶ ὁ Παράδεισος τοῦ Ἀκλειδιοῦ μάτην ἀνέμενον τὴν ἀφιξίν τῆς· αἱ χελιδόνες ἤλθον μόναι καὶ μόναι ἐπέστρεψαν· ἔκτοτε δὲ ἡ ἀγνωστος ἐπισκέπτρια δὲν ἐπανῆλθεν εἰς Μυτιλήνην, ἀλλ'

οὐδὲ θὰ ἐπανεῖλθη πλέον, διότι ἐπεχείρησεν ἄλλο μακρύτερον ταξίδιον, εἰς τὴν ἄγνωστον ἐκείνην χώραν, ἐκ τῆς ὁποίας οὐδεὶς ἐπανερχεται. Ἡ νεαρὰ ὑπαρξὶς ἐσβέσθη ἐν Παρισίοις κατὰ τὸ 1910, συγχρόνως δὲ διελύθη καὶ τὸ μυστήριον, τὸ ὁποῖον περιεκάλυπτεν αὐτήν. Ἐγνώσθη οὖν ἦτο ἡ Ἀμερικανὶς Miss Tarn, ἡ ὁποία ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου τῆς ἐδημοσίευσεν συλλογὴν ποιημάτων ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Renée Vivien. Ἡ συλλογὴ αὕτη ἂν καὶ ἐκυκλοφόρησε ἐν στενοτάτῳ κύκλῳ, ἐξετιμῆθη μεγάλως ὑπὸ τῶν εἰδημόνων καὶ ἐχαρακτηρίσθη ὡς προῖον ἐμπνεύσεως ποιητικῆς πρώτης τάξεως. Δι' αὐτῆς κατεδείχθη, ὅτι ἡ Miss Tarn ἦτο φύσις ποιητικὴ ἑκτακτος, καρδία λίαν εὐαίσθητος, σφοδρότατα παλλομένη καὶ ἐνθουσιῶσα εἰς τὴν θεάν τοῦ ὠραίου, καὶ δὴ τοῦ γυναικείου κάλλους καὶ τοῦ κάλλους τῆς φύσεως, τὰ ὁποῖα μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἀκράτου ὕμνησε, καθ' ὃν τρόπον καὶ ἡ Σαμφῶ, τῆς ὁποίας πιστὴ καὶ ἀφωσιωμένη λάτρεις ὑπῆρξε. Ἐντεῦθεν ἐξηγοῦνται καὶ αἱ συχναὶ ἐπισκέψεις αὐτῆς εἰς τὴν πατρίδα τῆς Λεσβίας ποιητρίας. Ἦθελε νὰ ἀναπνεύσῃ τὴν αἶθρα, τὴν ὁποῖαν καὶ ἡ Σαμφῶ ἀνέπνευσε, νὰ ἀκούσῃ τὸν φλοῖσβον τῶν κυμάτων, τὸν ὁποῖον καὶ ἐκείνη ἤκουσε, νὰ ἴδῃ τὴν γλοερὰν καὶ μαγευτικὴν ἀκτὴν τῆς Λέσβου, τὴν ὁποῖαν καὶ ἐκείνη εἶδε, νὰ ἐμπνευσθῇ τέλος ἐκ τῆς φυσικῆς καλλονῆς, ἣτις ἐνέπνευσε καὶ ἐκείνην καὶ πραγματικῶς ἐνεπνεύσθη. Τὰ ποιήματά της, τῶν ὁποίων ηὐτύχησα νὰ ἴδω ἐν ἀντίτυπον, διαπνέονται ἅπαντα ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ φλογεροῦ ἐνθουσιασμοῦ πρὸς τὸ ὠραῖον, ὅστις παρατηρεῖται καὶ εἰς τὴν ποιήσιν τῆς Σαμφῶς. Ἐν τῶν ποιημάτων τούτων, τὸ ὁποῖον

ἀποτείνει πρὸς τὴν Λεσβίαν ποιήτριαν, ἀρχίζει ὡς ἑξῆς.

Στὸν Ἄδη, ὅπου, ὦ Σαπφώ,
σκοιάδι βασιλεύει,
θυμᾶσ' ἀκόμα τὸ νησι
μὲ τὰ πολλὰ λουλούδια ;
τὸν κῆπο, ποῦ ἀντήχησαν
τὰ πιὸ γλυκὰ τραγούδια,
καὶ τίς μηλῆς, ποῦ σταματᾷ
τ' ἀγέρι καὶ χαϊδεύει ;

καὶ τὴν παρακαλεῖ νὰ ἀφήσῃ τὸ σκοτεινὸν βασι-
λειον τοῦ Πλούτωνος καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν
μαγευτικὴν Μυτιλήνην, ὅπου

Παρθένες κι' ἄλλες σημερα
ἢ ὁμορφιά στολίζει
σὰν κείνες, ποῦ ἐδόξασε
τὸ θεῖό σου δοξάρι·
τ' ἀμπέλια ἔχουν τὴν ἀσπὴ
στὴ Λέσβο ἀκόμα χάρη,
ἢ θάλασσα δὲν ἔπαυε
νὰ γλυκομουρμουρίζει.

Εἰς ἄλλο ποίημά της, τὸ ὁποῖον φέρει τὸν
τίτλον «Ainsi je parlerai», ὁμολογεῖ μὲ ἀφέλειαν
καὶ ἀπαράμιλλον χάριν, τί θὰ εἶπῃ εἰς τὸν Χρι-
στόν, ὅταν τὸν ἀντικρύσῃ πλησίον τῆς κλίνης της
κατὰ τὴν ὥραν τοῦ θανάτου της· θὰ εἶπῃ λοιπὸν
εἰς αὐτόν, ὅτι δὲν τὸν γνωρίζει, ὅτι δὲν ἐτήρησε τὸν
αὐστηρὸν νόμον του, ὅτι ἔζησεν ὡς ἐθνικὴ, διότι ὁ
ἥλιος τὴν ἐδίδαξε νὰ ἀγαπᾷ τὸ φῶς καὶ ὁ Ἔρως
νὰ λατρεύῃ τὸ κάλλος, ὅτι δὲν ἔτερον πλέον αὐτὴν
τὰ θεῖα, τὰ ἀγγελικὰ ἄσματα, ἀφ' οἴτου ἤκουσε τὰ
παράδοξα ἄσματα τῆς Λέσβου. Δι' ὅλα δὲ ταῦτα
ζητεῖ συγγνώμην καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς

αὐτὴν νὰ συναντήσῃ ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ποτὲ δὲν ἐγνώρισε, ἀλλὰ τόσον πολὺ ἠγάπησε.

*Ἄφες με τώρα μὲ καλὸ,
διὰν θὰ ξεψυχήσω,
κείνην ποῦ δὲν ἐγνώρισα
νὰ βρῶ νὰ χαιρετίσω.*

Ἄγνοῶ ἂν ἡ σκιὰ τῆς Σαλφοῦς ἤκουσε τὴν θερμὴν ἐπίκλησιν αὐτῆς καὶ ἦλθε πρὸς ἐπίσκεψίν της κατὰ τινα σεληνοφώτιστον νύκτα μαζὶ μὲ τὰς σκιάς τῶν κυπαρίσσω, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐρρέμβαζεν ἐν τῷ Παραδείσῳ τοῦ Ἀκλειδιοῦ, δὲν ἀμφιβάλω δ' ὅμως ποῶς, ὅτι ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος τόσας καὶ τόσας ἄλλας συνεχώρησε, θὰ συνεχώρησε καὶ τὴν συμπαθῆ ποιήτριαν καὶ ἐκπληρῶν τὴν τελευταίαν αὐτῆς ἐπὶ τῆς κλίνης τοῦ θανάτου ἐπιθυμίαν, θὰ ἐπέτρεψε νὰ συναντήσῃ ἐκείνην, τὴν ὁποίαν τοσοῦτον ἐλάτρευε· ἀμφότεραι δὲ ἴσως κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἐν τῇ αἰθερίᾳ ἐκείνῃ χώρα, ἔνθα κατοικεῖ ὁ οὐράνιος καὶ ἀφθίτος ἔξως, ἐντροφῶσιν εἰς τὴν θεάν καὶ ἀπόλαυσιν τοῦ ὄντως καλοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ εἶδωλον μετὰ τόσου πάθους καὶ ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ μάτην ἐπεδίωξαν ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης.

Τοιαύτην γοητεῖαν ἐξασκεῖ ἀκόμη καὶ σήμερον μετὰ παρέλευσιν τοσοῦτων αἰώνων εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων ἡ Μοῦσα τῆς ἡμερτῆς Λέσβου. Δικαίως λοιπόν οἱ ἀρχαῖοι συμπολιταὶ αὐτῆς ἐκτάκτους τιμὰς τῇ προσέφερον· ἀλλὰ καὶ οἱ σημερινοὶ Λέσβιοι δικαίως δύνανται νὰ σεμνύνονται διὰ τὴν γυναῖκα ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ὁ χαριέστατος Λουκיאανὸς ἀπεκάλεσε «μελιχρὸν αἶχημα τῆς Λέσβου». Ναί· σεμνύνονται πραγματικῶς, διότι μετὰ τῆς δόξης καὶ τοῦ ὀνόματος τῆς Σαλφοῦς συνδέεται στε-

νῶς ἢ δόξα καὶ τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος των. Ἐμεινε δὲ καὶ θὰ μείνη τὸ ὄνομα τῆς Σαπφοῦς ὡς καὶ τῆς Λέσβου ἀθάνατον, διότι κατὰ τὴν ὥραιότητα καὶ λίαν ἐπιτυχῆ φράσιν τοῦ Grillparzer.

Hoch an den sternem hat sie ihren Namen
mit diamantnen Lettern angeschrieben
und mit den Sternen nur wird er verlöschen !

« Ὑψηλά, εἰς τὴν χώραν τῶν ἄστρον ἔγραψε τὸ ὄνομά της μὲ γράμματα ἀδαμάντινα καὶ θὰ σβήσῃ τότε μόνον, ὅταν . . σβήσουν καὶ τὰ ἄστρο ! ».

EMMAN. ΔΑΥΪΔ

ΣΑΠΦΩ

ΔΡΑΜΑ ΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΠΕΝΤΕ

Τὰ πρόσωπα τοῦ δράματος

Σαπφῶ

Φάων

Εὐχαρις

Μελισσα

} ὑπηρέτριαι τῆς Σαπφούς

Ραμνῆς δούλος

Εἰς χωρικούς

Ἐπηρέτριαι, δούλοι καὶ χωρικοὶ

ΠΡΩΤΗ ΠΡΑΞΗ

ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ ΑΝΟΙΧΤΗ

(Στὸ βάθος ἡ θάλασσα· τὸ ὀμαλὸ ἀκρογιάλι ὑψώνεται στ' ἀριστερά καὶ σχηματίζει ἀπόκρημνα βραχώδη σκαλοπάτια· κοντὰ στ' ἀκρογιάλι βωμὸς τῆς Ἀφροδίτης· στὰ δεξιὰ μιὰ σπηλιά μὲ θάμνους καὶ ἀγριοσέλινα φυτρωμένα γύρω στὴν εἰσοδὸν· πίσω παραπέρα ἓνα περίστυλο μὲ σκάλα, πού ὀδηγεῖ στὸ σπίτι τῆς Σαπφῶς· στὸ μπροστινὸ μέρος τῆς σκηνῆς ἀριστερά μιὰ φουντωτὴ τριανταφυλλιά καὶ μπροστά τῆς μέσα στὴ γλῶσση ἓνας μπάγκος).

Πρώτη σκηνή

(Κόμβοι, αὐτοὶ ἀνακατωμένη ὄχλοσὴ ἀπὸ μακροῦ—δὲ Ραμνῆς ὄρμᾶ μέσα διασπαστικά).

Ραμνῆς Ἀπάνω ! σηκωθῆτε ἀπ' τὸ μαλακὸ ὕπνο ! ἔρχεται, εἶνε κοντά ! ὦ ! πῶς μόνο οἱ πόθοι ἔχουν φτερά καὶ τὰ πόδια μου εἶνε θαρειά, ἐνῶ ἡ καρδιά γεμάτη ζωή ! Ἔξω ὀκνηρὰ κριτίσια ! ἀργεῖτε ἀκόμα ; λέγουν πῶς ἡ νιότη εἶνε πεταχτή, μὰ βλέπω δὲν ταιριάζει τοῦτο σὲ σᾶς !

(Ἡ Εὐχαρις, ἡ Μέλισσα καὶ δούλες ἀπ' τὸ περίστυλο).

Μέλισσα γιατί μᾶς βρίζεις ; νά, ἐδῶ εἴμαστε !

Ραμνῆς εἶνε κοντά !

Μέλισσα. Ποιός ;—θεοί !

Ραμνῆς. Ἡ Σαπφῶ εἶνε κοντά !

(φωνὴ ἀπὸ μέσα) Ζήτω ἡ Σαπφῶ, ζήτω !

Ραμνῆς. Νά, ζήτω ἡ Σαπφῶ, ζήτω ! λαμπροὶ μου ἄνθρωποι.

Μέλισσα. Μὰ τί σημαίνει —;

Ραμνῆς. Γιὰ τὸ ὄνομα τῶν θεῶν ! πόσο παράξενα ρωτᾷ τὸ κορίτσι αὐτό! Γυρίζει ἀπὸ τὴν Ὀλυμπία, ἔχει τὸ στεφάνι, τὸ στεφάνι τῆς νίκης ἔχει κερδίσει μπροστὰ στὰ μάτια δλης τῆς Ἑλλάδας, ποὺ συνάχτηκε ἐκεῖ, γιὰ νὰ δῆ τὸ λαμπρὸ ἀγῶνα, σ' αὐτὴν δόθηκε τὸ βραβεῖο γιὰ τὴν ποίηση καὶ τὸ τραγοῦδι. Γιὰ τοῦτο τρέχει ὁ λαὸς νὰ τὴ προαπαντήσῃ μὲ ζητωκραυγὲς καὶ πάνω στὰ πλατιά φτερά τοῦ ἀλαλαγμοῦ στέλνει ἔως τὰ σύννεφα τὸ ὄνομα τῆς καλότυχης. Καὶ τοῦτο ἐδῶ τὸ χέρι, Ἄχ, τοῦτο ἐδῶ τὸ στόμα εἶναι ποὺ τὴ δίδαξε πρώτη φορὰ νὰ βγάξῃ ἀπὸ τὴ λύρα φωνὴ καὶ νὰ δένη τὴν ἀκανόνιστη ἐλευθερία τοῦ τραγοῦδιού μὲ τὸ γλυκὸ τῆς ἀρμονίας δεσμό!

(ὁ λαὸς ἀπὸ μέσα)

— Ζήτω, Σαπρῶ! Σαπρῶ Ζήτω!

Ραμνῆς. (στὰ κορίτσια). Χαρῆτε λοιπὸν! — εἶδετε τὸ στεφάνι;

Μέλισσα. βλέπω μόνω τὴ Σαπρῶ! ἄς πᾶμε νὰ τὴ προαπαντήσουμε!

Ραμνῆς. Μὰ σταθῆτε, ὄχι σταθῆτε! τί χρειάζεται ὁ δικὸς σας τιποτένιος φόρος τῆς χαρᾶς; αὐτὴ εἶνε τώρα συνηθισμένη σ' ἄλλους ἐπαίνους! Ἐτοιμάσετε καλύτερα ἄλλα μέσα στὸ σπίτι· ὁ δοῦλος μὲ τὴ δουλειά του μόνον τιμᾷ τὸν κύριό του.

Μέλισσα. Βλέπεις στὸ πλάγι τῆς—;

Ραμνῆς. Τί;

Μέλισσα. Βλέπεις; μιὰ ἄλλη ἀψηλὴ, ἔξοχη μορφὴ, σὰν κείνη, ποὺ συνηθίζουν νὰ δίνουν στὸ θεὸ τῆς λύρας καὶ τοῦ τόξου.

Ραμνῆς. Βλέπω, μὰ πηγαίνετε!

Μέλισσα. Μὰ τώρα δὰ μόλις μᾶς φώναξε!

Ραμνῆς. Σὰς φώναξα ναί! ἔπρεπε νὰ μάθετε, πὼς ἡ κυρία ἦταν κοντά, ἔπρεπε νὰ μάθετε, πὼς χρέος σας εἶνε νὰ χαρῆτε, μὰ σεῖς μπορείτε νὰ χαρῆτε μόνον μέσα στὸ σπίτι. Ὁ ἄνδρας μπορεῖ νὰ χαιρετίσῃ φανερά τὸ πρόσωπο ποὺ ἀγαπᾷ, μὰ ἡ γυναῖκα φροντίζει γιὰ τὴν εὐτυχία του καὶ ἀγαπᾷ ἀθόρυβα.

Μέλισσα. Τότε ἀφησέ μας μόνον—.

Ραμνῆς. Μὰ ὄχι! τραβάτε! λοιπὸν, τραβάτε!

(διώχνει τὰ κορίτσια)

τώρα μπορεί νὰ ἔρθῃ ! τώρα ἀνόητη αὐθάδεια δὲν θὰ τα-
ράξῃ τὴ πιὸ ἔμορφη γιορτὴ τῆς !

Σκηνὴ Δευτέρα

(Ἡ Σαπφὴ λαμπρὰ ντυμένη σὲ μιὰ ἄμαξα, ποὺ τὴν σέρνουν κά-
τασπρα ἄλογα· βαστά στὸ χεῖρ τῆς χουστὴ λύρα κι' ἔχει στὸ κεφάλι
τῆς τὸ στεφάνι τῆς νίκης. Στὸ πλάγι τῆς στέκει ὁ Φάων ἀπλᾶ
ντυμένος· γύρω ἀκολουθεῖ ὄχλος τῆ πομπῆ καὶ ζητωκραυγάζει).

Ζήτω ! Σαπφῶ, ζήτω !

Ραμνῆς (σμίγει με τὸ πλῆθος) Ζήτω ἢ Σαπφῶ ! μονά-
κριθὴ γυναῖκα !

Σαπφῶ. Εὐχαριστῶ, φίλοι ! πατριῶτες, εὐχαριστῶ !
Γιὰ σὰς βρίσκω χαρὰ σ' αὐτὸ τὸ στεφάνι, ποὺ εἶνε στολί-
δι γιὰ τὸν πολίτη μὰ θάρος γιὰ τὸν ποιητὴ, ἀνάμεσά σας
μόνο τὸ λέγω δικό μου. Ἐδῶ, ὅπου τῆς νιότης τὰ ὄνει-
ροπολήματα, ὅπου τῆς ἀρχῆς ἢ ἄστατη προσπάθεια ὅπου
τῆς ἐπιτυχίας ἢ τρελλὴ χαρὰ, μαζὶ πρώτη φορά φανερώ-
θηκαν μπροστὰ στὴ διψασμένη ψυχὴ μου, ἐδῶ, ὅπου τὰ
κυπαρίσσια ἀπὸ τὸν τάφο τῶν γονιῶν μου μ' ἔλαφρὸ μουρ-
μούρισμα μὲ χαιρετοῦν, ἐδῶ, ὅπου εἶνε ἠαμμένοι, κάμποσοι,
ποὺ εἶδαν τὶς προσπάθειες καὶ τοὺς κόπους μου, μὰ σή-
σανε πολὺ γρήγορα, ἐδῶ, μέσχ στὸ κύκλο σας, ἀνάμεσα
στοὺς ἀγαπητούς μου, τὸ στεφάνι τοῦτο γιὰ πρώτη φορά
δὲν μοῦ φαίνεται βαρὺ καὶ ἀταίριαστο, ἐδῶ γιὰ πρώτη
φορά τὸ τιποτένιο στολίδι μοῦ φαίνεται ἀληθινὸ κόσμημα·

(Ἐνας ἀπὸ τὸν ὄχλο) Χαρὰ σὲ μᾶς, ποὺ Σὲ λέμε, ὦ ἔξοχη,
δική μας ! Ἀκούσετε τὰ ταπεινὰ τῆς λόγια ; πιὸ πολὺ
ἀπ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα τὴ στόλισε ὁ λόγος τῆς.

Ραμνῆς (προχωρεῖ σπρώχνοντας) Χαῖρε, χαῖρε, ὦ με-
γαλόπρεπη !

Σαπφῶ (κατεβαίνει ἀπὸ τὴν ἄμαξα καὶ χαιρετᾷ ὅλους
γύρω φιλικὰ) χαῖρε, πιστέ μου Ραμνῆ— Ἄρτανδρε,
καὶ σὺ ἐδῶ μὲ ὄλα τὰ γηρατιά σου ; —Καλλιστῶ—
Ροδώπη— κλαῖτε, ἀγαπημένες μου ; Τὰ μάτια μου
πληρώνουν ἔτσι σωστὰ ὅπως καὶ ἡ καρδιά· γιὰ τὰ
δάκρυα σας—χύνω κι' ἐγὼ δάκρυα—κοιτάξετε !—ὦ,
λυπηθῆτέ με.

(Ένας από τὸν ὄχλο) καλωσόρισες στὸ παλιὸ τῆς πατρίδας χῶμα, καλωσόρισες, μέσα στὸ χαρούμενο κύκλο τῶν δικῶ σου.

Σαπφώ. Μάταια δὲν πρέπει νὰ χαιρετίσετε τὴ συμπατριώτισσά σας· γιὰ εὐγνωμοσύνη σας φέρνει ἕνα συμπολίτη. Νὰ ὁ Φάων· ἀπὸ τοὺς πιὸ διαλεχτοὺς βασιτᾶ ἢ καταγωγῆ του κι' αὐτὸς εἶναι ἄξιος νὰ πάρῃ θέση μέσα στοὺς πιὸ διαλεχτοὺς. "Ἄν τὰ χρόνια τὸν δείχνουν νέο παλληκάρι, στὰ λόγια καὶ στὰ ἔργα εἶναι σωστὸς ἄνδρας. "Ἄν χρειάζεστε πολεμιστὴ γιὰ τὸ σπαθί του, ῥήτορα γιὰ τὴ γλῶσσά του ποιητὴ γιὰ τὸ στόμα του, φίλο γιὰ τὴ οὐμβουλὴ του, βοηθὸ γιὰ τὴ δύναμή του, προσκαλέσετέ τον καὶ μὴ φάχνετε νὰ βρῆτε μακρότερα.

Φάων. Περιπαίζεις, Σαπφώ, ἕνα φτωχὸ νέο· γιὰ ποιὸ λόγο θὰ ἤμουν ἄξιος τόσο πλοῦσια νὰ ἐπαινεθῶ; Ποιδὸς πιστεύει τόσο μεγάλα πράματα ἀπὸ ἕνα ἀδοκίμαστο;

Σαπφώ. Μὰ σίγουρα θὰ πιστέψῃ ὁποῖος βλέπει, πῶς κοκκινίζεις ἀπὸ ντροπὴ ἐνῶ τὰ λέγω.

Φάων. Ντροπιασμένος δὲν ἔχω παρὰ ν' ἀπορῶ καὶ νὰ σωπαίνω.

Σαπφώ. Ἔτσι λοιπὸν γίνεται κτῆμά σου κείνο ποῦ θέλεις νὰ ἀρνηθῆς· γιὰτί ἡ ἀξία κ' ἡ σιωπὴ εἶναι ἀδέρφια. Ναί, φίλοι μου! μπορεῖτε νὰ τὸ μάθετε! τὸν ἀγαπῶ! αὐτὸν διὰ λεξὴ ἢ καρδιά μου! Αὐτὸς ἦταν πρωριτισμένος μὲ τὰ πλοῦσια χαρίσματά του νὰ μὲ τραβήξῃ ἀπαλὰ ἀπὸ τὰ αἰθέρια ὕψη, ποῦ μὲ κρατοῦσε ἡ ποίηση, κάτω στὴ χαρούμενη κι' ἀνθισμένη κοιλάδα αὐτῆς τῆς ζωῆς. Στὸ πλάγι του, θὰ ζήσω ἀνάμεσά σας μιὰ ἀπλὴ, ἡσυχὴ ἀγροτικὴ ζωὴ, θὰ ἀλλάξω τὴ δάφνη μὲ τὴ μυρτιά καὶ μόνο γιὰ τὴν ἡσυχὴ αὐτὴ οἰκογενειακὴ χαρὰ θὰ ξυπνῶ τοὺς τόνους τῆς κιθάρας αὐτῆς, ποῦ θαμάζετε καὶ τιμούσατε ὡς τώρα· αὐτοὺς τοὺς καινούργιους τόνους τῆς ἀγάπης πρέπει νὰ μάθετε νὰ ἀγαπᾶτε καὶ σεῖς ὦ φίλοι!

Ξ(ὁ λαὸς)

Τιμὴ σὲ σένα, μεγαλόπρεπη!

— Ζήτω ἡ Σαπφώ, ζήτω!

Σαπφώ. Ἀρκετά· σας εὐχαριστῶ φίλοι μου· ἀκολουθήσετε τὸ δουλὸ μου· αὐτὸς θὰ σας ὀδηγήσῃ γιὰ νὰ τελειώσουμε μὲ δεῖπνο, μὲ συμπόσιο, μὲ εὐθυμο χορὸ τῆ γιορτῆ

αυτή, τὸ ξαναγύρισμα τῆς ἀδερφῆς μέσα στοὺς δικούς της.
(Στοὺς χωρικούς, πού τὴ χαιρετοῦν)
Χιτρε—καὶ σύ—καὶ σύ ! ἔλοι σας ! ἔλοι !
(ὁ Ραμνῆς κι' οἱ χωρικοὶ φεύγουν)

Τρίτη σκηνή

ΣΑΠΦΩ—ΦΑΩΝ

Σαπφώ. Βλέπεις, φίλε μου, ἔτσι λοιπὸν ζῆ ἡ Σαπφώ σου ! γιὰ εὐεργεσίᾳ εὐγνωμοσύνη, γιὰ ἔρωτα—φιλία, αὐτὴ τὴν ἀλλαγὴ εἶχα πάντα στὴ ζωὴ μου· ἤμουν εὐχαριστημένη καὶ πολὺ εὐτυχῆς εἶμαι, ἂν δὲν νομίζῃς πὼς ἔχεις περισσότερα, ἀφ' οὐ μοῦ δώσης πίσω τὰ μισὰ ἀπὸ ὅσα πήρες.—Ἐμαθα νὰ χάνω καὶ νὰ στεροῦμαι· ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα μου ἀπέθαναν ἑνωρῆς· τὰ ἀδέρφια μου, ἀφ' οὐ ἀρκετὰ πλήγωσαν τὴ πιστὴ καρδιὰ τῆς ἀδερφῆς των, κατέβηκαν καὶ αὐτὰ σύντομα, εἶτε ἀπὸ τὴν ἰδιότροπη Μοῖρα εἶτε ἀπὸ δικὸ των σφάλμα κάτω στὸν Ἀχέροντα. Εἴρω πόσο καίγει ἡ ἀχαριστία, πόσο πληγώνει ἡ ψευτιά· τὴν ἀπάτη στὴ φιλία καὶ—στὸν ἔρωτα τὴ δοκίμασα μέσα στὸ στήθος μου αὐτό· ἔμαθα νὰ χάνω καὶ νὰ στεροῦμαι ! μὰ ἔνα μόνο δὲ θὰ μπορούσα ἀληθινὰ νὰ χάσω· Ἐσένα, ὦ Φάων, τὴ φιλία σου, τὸν ἔρωτά σου. Γιὰ τοῦτο, ἀγαπητέ, ζήτησε τὸν ἑαυτὸ σου ! Δὲν ξέρεις ἀκόμα τὴν ἀμέτρητη τρικυμία, πού ταρασσεται μέσα σ' αὐτὸ τὸ στήθος. ὦ, μὴ μὲ κάμῃς νὰ νιώσω ποτέ, ποτέ ἀγαπητέ, πὼς ἔθεσα τὸ γεμάτο ἀπὸ ἔρωτα στήθος μου πάνω στὸ δικό σου καὶ ὄρθῃκα ἄδαιο τὸ δικό σου!

Φάων. Ἐξοχη γυναῖκα !

Σαμφώ. Ὅχι ἔτσι ! ἡ καρδιὰ σου λοιπὸν δὲν σοῦ λέγει κανένα ἄλλο πιδ γλυκὸ ὄνομα ;

Φάων. Μὰ μόλις ξέρω τὸ τί κάνω καὶ τί λέγω. Ἀπὸ τὴν ἡσυχία ταπεινὴ ζωὴ μου μὲ τράδηξες στὴ λάμψη καὶ στὸ φῶς· μ' ἔστησες σὲ μιὰ ψηλὴ κορυφῇ, πού οἱ πιδ ἄξιοι μάταια ποθοῦν νὰ τὴν φθάσουν· γιὰ τοῦτο δὲν ἀντέχω στὴν ἀνέλπιστη αὐτὴ ἡδονή, γιὰ τοῦτο δὲν μπορῶ ὁ ἴδιος σ'

δλη αὐτὴ τῇ εὐτυχίᾳ νὰ βρῶ τὸν ἑαυτὸ μου. Βλέπω τὰ δάση, τὰ ἀκρογιαλῖα νὰ φεύγουν, βλέπω τὰ γαλανὰ ὑψώματα καὶ τίς χαμηλές καλύβες ν' ἀφανίζονται, καὶ μόλις μπορῶ νὰ καταπέσω τὸν ἑαυτὸ μου, πῶς δλα αὐτὰ μένουν στὴ θέση των καὶ πῶς ἐγὼ μόνο ζαλισμένος φέρνομαι πάνω στὰ κύματα τῆς εὐτυχίας !

Σαπφώ. Κολακεύεις γλυκά ! μὰ κολακεύεις, ἀγαπητέ!

Φάων. Κ' εἶσαι λοιπὸν ἀληθινὰ ἡ ὑπέροχη γυναῖκα, ποὺ ἀπ' τῆς Πελοποννήσου τὸ πιὸ μακρυνὸ ἀκρογιαλὶ ὡς ἐκεῖ. ποὺ τὰ βουνὰ τῆς Θράκης σμίγουν μὲ τὴν χαρούμενη Ἑλλάδα, σὲ κάθε ἀπόκεντρο σημεῖο, ποὺ σκόρπισεν ὁ γυιὸς τοῦ Κρόνου στὴν ἑλληνικὴ θάλασσα, στὸ ἠλιοφώτιστο ἀκρογιαλὶ τῆς Ἀσίας, παντοῦ, ὅπου στόμα ἑλληνικὸ μιλεῖ ἀρμονικὰ τὴν εὐθυμῆ γλῶσσα τῶν θεῶν, ἡ φήμη μὲ ἀλαλαγμὸ σ' ἀνεβάζει ἕως τὰ ἄστρα ; κι' ἂν εἶσαι ἀληθινὰ σὺ κείνη ἡ ὑπέροχη γυναῖκα, πῶς ἔπεσε λοιπὸν τὸ βλέμμα σου σ' ἓνα νέο, ποὺ ἀσήμαντος, χωρὶς ὄνομα, χωρὶς φήμη, δὲν ἔχει νὰ καυχηθῆ γιὰ μεγαλύτερη ἀξία ἄλλη, ἀπ' αὐτὴ ἐδῶ τῇ λύρα, ποὺ κι' αὐτὴ τιμήθηκε, γιὰτὶ σὺ Σὺ τὴν ἄγγιξες ;

Σαπφώ. Οὐφ ! μὲ τὴν ἐλεεινὴ, τῇ κακόφωνῃ λύρα. ἀντηχεῖ, ὅταν κρουσθῆ, τὸν ἔπαινο τῆς κυρίας τῆς ;

Φάων. Ὡ ! ἀπὸ τότε ποὺ ἄρχισα νὰ νιώθω, ἀπὸ τότε ποὺ τὸ χέρι μου, ἀδύνατο, κλονιζόμενο, δοκίμαζε τίς χορδὲς τῆς λύρας, ἡ ἔξοχη θεῖα μορφή σου στεκόταν μπροστά μου· ὅταν καθόμουν μαζὶ μὲ τ' ἀγαπημένα ἀδέρφια μου στὸ ταπεινὸ πατρικὸ μας σπίτι κ' ἡ καλὴ μου ἀδερφή Θεανὼ ἔπαιρνε ἀπ' τὸ μαυρισμένο ράφι τὸ μουσικὸ βιβλίο γιὰ νὰ μᾶς πῆ ἓνα τραγοῦδι τῆς Σαπφῶς, τραγοῦδι δικό σου, πῶς τότε σωμαίναν οἱ νέοι, πῶς τὰ κορίτσια μαζεμένα γύρω προσέχανε νὰ μὴ χάσουν κανένα σπυρὶ ἀπὸ τὸ χρυσάφι ! Κι' ὅταν ἐκείνη ἄρχιζε τὸ φλογερὸ ἐρωτικὸ τραγοῦδι γιὰ τὸν ἔμορφο γυιὸ τῆς Ἀφροδίτης, τὸ παράπονο στὴ μοναξιά τῆς νύχτας, τὸ παιγνίδι μὲ τὴν Ἄνδρομέδα καὶ τὴν Ἀτιθίδα, πῶς καθένα ἄκουγε μὲ προσοχὴ καὶ θύμωνε κρυφὰ μὲ τὴν ἀναπνοή του, γιὰτὶ πάρα πολὺ θορυβοῦσε φουσκώνοντας τὸ στήθος, τὸ γεμᾶτο ἀπὸ εὐχαρίστηση ! Ἐπειτα ἡ φρόνιμη Θεανὼ ἔγερνε πίσω τὸ κεφάλι

της, τὸ ἀκκομποῦσε στὸ κάθισμα καὶ μὲ μάτια στυλωμένα στὸ ἀπλωμένο σκοτάδι τῆς καλύδας ἔλεγε: τί μορφή νὰ ἔχῃ ἀρὰ γε ἢ ὑπέροχη! μοῦ φαίνεται πῶς τὴν βλέπω! Μὰ τοὺς θεοὺς μέσα σὲ χίλιες γυναῖκες μπορούσα νὰ τὴ γνωρίσω! Τότε στὴ στιγμή ἔπαυε ἡ σιωπὴ καὶ καθέννας βασάνιζε τὴ φαντασία του νὰ σὲ στολίση μὲ μιὰ νέα χάρη· ἓνας σοῦ ἔδινε τὰ μάτια τῆς Ἀθηνᾶς, ἄλλος τὰ μπράτσα τῆς Ἥρας, τρίτος τὴ μαγευτικὴ ζώνη τῆς Ἀφροδίτης. Ἐγὼ μόνο σηκωνόμουν σιωπηλὰ κ' ἔδβαινα ἔξω στὴν ἡσυχία μοναξιά τῆς νύχτας· Ἐκεῖ μέσα στοὺς παλμοὺς τῆς Φύσης ποὺ κοιμότανε γλυκὰ, μέσα στὸ μεγαλόπρεπο κύκλο τῆς μαγείας της, ἀνοίγα τὴν ἀγκαλιά μου καὶ σὲ ζητοῦσ'· κ' ἂν ἄσπρες τουλοῦπες ἀπ' τὰ σύννεφα, τοῦ ζέφυρου γλυκειὰ πνοή, μυρωδιὰ τοῦ βουνοῦ, ἀσημένιο φῶς τοῦ φεγγαριοῦ, ζυμωμένα δλα μαζὶ ἔλουζαν γύρω τὸ μέτωπό μου, τότε ἦσουν δική μου, τότε θαρροῦσα, πῶς ἦσουν κοντά μου· ἢ εἰκόνα τῆς Σαπφῶς κολυμβοῦσε τότε μέσα σὲ φωτεινὰ σύννεφα.

Σαπφῶ. Μὲ στολίζεις μὲ τὰ δικά σου πλούτη· Ἀλίμονο! ἂν πάρῃς πίσω ποτὲ, ὅσα μοῦ δάνεισες.

Φάων. Κι' ὅταν ὁ πατέρας μου μ' ἔστειλε στὴν Ὀλυμπία γιὰ τὴν ἀρματοδρομία καὶ σ' ὄλο τὸ δρόμο ἀντηχοῦσε στ' αὐτιά μου ἡ φήμη, πῶς ἡ λύρα τῆς Σαπφῶς γιὰ τὸ βραβεῖο στὴν ποίηση θὰ ἀγωνιστῆ, θὰ νικήσῃ, ἢ καρδιά μου τότε πλημμυροῦσε ἀπὸ πόθο καὶ τ' ἄλογά μου πέφτανε πεθαμένα ἀπ' τὴν κούραση στὸ δρόμο, πρὶν νὰ δῶ τὴ τείχη τῆς Ὀλυμπίας. Ἐρτάσα· ἢ ἀρματοδρομία, ἢ πάλη, ὁ δίσκος, δὲν ἔκαμαν καμιὰ ἐντύπωση στὸ νοῦ μου, γεμάτο ἀπὸ προαίσθηση. Δὲν ρώτησα ποὺς κέρδισε τὸ βραβεῖο· γιὰτὶ τὸ πιὸ καλὸ, τὸ πιὸ ἔμορφο βραβεῖο τὸ κέρδισα ἐγὼ! Θὰ τὴν ἔδλεπα αὐτὴ τὴ βασίλισσα τῶν γυναικῶν. Ἡ μέρα γιὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ τραγουδιοῦ ἔρτασε. Τραγοῦδῃσε ὁ Ἄλκαϊος, ὁ Ἀνακρέων, μάταια! Δὲ μπόρεσαν νὰ λύσουν τὸ δεσμό, ποὺ κρατοῦσε δεμένες τις αἰσθήσεις μου. Ξαφνικὰ τότε μουρμούρισμα ἀντηχεῖ μέσα στὸν ὄχλο· τὸ πλῆθος χωρίζεται σὲ δυὸ μέρη. Τώρα τελείωσε! Μὲ χρυσὴ λύρα στὸ χέρι προχωρεῖ μιὰ γυναίκα μέσα στὸν ἐκστατικὸ ὄχλο. Τὸ φόρεμά της κάτασπρο κατέβαινε καὶ σκέπα-

ζε τοὺς ἀστραγάλους της, σὺν βυάκι, ποὺ χύνεται πάνω σ' ἓνα ἀνθοστόλιστο λόφο· ὁ ποδόγυρος μὲ πράσινα κλαδιά ἐλιάς καὶ δάφνης, σύμβολα τῆς Δόξας καὶ τῆς Εἰρήνης, ἔδειχνε τί χρειάζεται τὸ ποιητῆς καὶ τί τοῦ ἀξίζει. Σὺν ῥόδινα πρωϊνά σύννεφα γύρω στὸν ἥλιο ἓνας κόκκινος μανδύας χύνετο γύρω της καὶ μέσα στὴ κατάμαυρη νύχτα τῶν μαλλιῶν της λαμποκοποῦσε σὺν φεγγάρι τὸ φωτεινὸ στέμμα, ἔξοχο σημάδι τοῦ μεγαλείου, ποὺ μακρὰ φεγγαβολεῖ. Τότε ἄκουσα μέσα μου μιὰ φωνή : αὐτὴ εἶπε ! κι' ἤσουναι Σὺ. Προτοῦ ἀκόμα νὰ βγάλω ἀπ' τὸ στόμα μου τὸ στοχασμὸ μου, χιλιόστομη ὀχλοβοή βεβαίωσε τὴ γλυκεῖά μου προαίσθηση. Πῶς τώρα τραγούδησες, πῶς νίκησες πῶς, ἐνῶ ἦσουν τέλος στολισμένη μὲ τὸ ἔξοχο στεφάνι μέσα στὸν ἐνθουσιασμὸ τῆς νίκης, ἔπεσε ἡ λύρα ἀπὸ τὸ χέρι σου, πῶς ἐγὼ ὤρμησα μέσα στὸ πῆθος καὶ πῶς, ὅταν ἡ νικητρία τὸν εἶδε, στέκει σὺν ἀναίσθητος ὁ ντροπαλὸς νέος, ἔλα αὐτὰ τὰ γνωρίζεις σὺ, ἔξοχὴ μου, καλύτερα ἀπὸ μένα, γιατί ἐγὼ μὲν μισοξύπνησα καὶ συλλογίζομαι ἀκόμα νὰ βρῶ πόσα ἀπ' αὐτὰ εἶπε πραγματικὰ καὶ πόσα μόνο τὰ ὠνειρεύθηκα.

Σαπφώ. Γνωρίζω πολὺ καλά, πῶς στεκόσουνα βουδὸς καὶ ντροπαλὸς· ὄλη σου ἡ ζωὴ φαινόταν, πῶς κατοικοῦσε στὰ μάτια σου, ποὺ κάπου κάπου σηκώνονταν ἀπ' τὸ ἔδαφος καὶ μαρτυροῦσαν, πῶς δὲν ἔσβησε ἀκόμα ἡ σπίθα· σὲ φώναζα νὰ μ' ἀκολουθήσης, καὶ μ' ἀκολούθησες θαθεῖα βυθισμένως σὲ ἀσυνείδητο θαυμασμὸ.

Φάων. Ποιὸς δέδαια πίστευε, πῶς ἡ πρώτη γυναῖκα τῆς Ἑλλάδας στὸ τελευταῖο νέο της θάριχνε τὸ βλέμμα;

Σαπφώ. Ἄδικεῖς τὴ τύχη καὶ τὸν ἑαυτὸ σου! μὴ καταφρονῆς τὰ χρυσὰ χαρίσματα, ποὺ οἱ θεοί, ὅταν γεννιέται κείνο τὸ παιδί, ποὺ προορίζουν γιὰ τὴν ἀπόλαυση τῆς ζωῆς, σκορποῦν στὰ μάγουλά του, στὸ μέτωπο, στὴ καρδιά, στὸ στήθος του. Εἶπε πολὺ γερὰ στηρίγματα καὶ μπορεῖ νὰ δέσῃ σ' αὐτὰ ἡ ὑπαρξὴ τὰ εὐκολόθραυστα νήματά της· Ἡ ἐμορφιὰ τοῦ κορμιοῦ εἶνε ὥραιο πρᾶμα κι' ἡ ἀπόλαυση τῆς ζωῆς πολὺτιμο κέρδος. Τὸ θάρρος, ἡ κυρίαρχη δύναμη, ἀποφασιστικότητά καὶ χαρὰ στὸ ἔτι ὑπάρχει, καὶ φαντασία πρόθυμη νὰ ὑπηρετῇ καθὼς ποὺ πρέπει, στολί-

ζουν τὸ τραχὺ μονοπάτι τῆς ζωῆς· καὶ τὸ νὰ ζῆ κανεὶς εἶνε ὁ μεγαλύτερος σκοπὸς τῆς ζωῆς. Ὅχι μάταια ὁ ὀχορὸς τῶν Μουσῶν διάλεξε γιὰ στολίδι του τὴν ἀκαρπῆ δάφνη· ψυχρὴ, χωρὶς καρπὸ καὶ χωρὶς μυρωδιά, βαρύνει τὸ κεφάλι σ' ὅποιον ὑποσχέθηκε ἀποζημίωση γιὰ μερικὲς θυσίες. Ἐχει μεγάλη ἀγωνία ὅποιος ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους στέκει πολὺ ψηλὰ καὶ πάντα ἢ φτωχὴ Τέχνη εἶνε ἀναγκασμένη

(μὲ ἀνοιχτὴ τὴν ἀγκαλιὰ πρὸς τὸν Φάωνα)

νὰ ζητῆ ἐλεημοσύνη ἀπὸ τὴν ἀφθονία τῆς Ζωῆς.

Φάων. Τί μπορεῖς νὰ πῆς, χαριτωμένη μάγισσα, καὶ νὰ μὴ τὸ πάρῃ κανεὶς γιὰ ἀλήθεια, γιὰτὶ Σὺ τὸ λέγεις;

Σαπφώ. Ἄς προσπαθήσουμε λοιπόν, ἀγαπητὲ φίλε, νὰ πλέξουμε μαζὶ στεφάνια γύρω στὸ μέτωπό μας, νὰ ρουφήξουμε τὴ Ζωὴ ἀπὸ τὸ μεθυστικὸ ποτήρι τῆς Τέχνης καὶ τὴ Τέχνη ἀπὸ τὸ χέρι τῆς Ζωῆς. Κοίταξε αὐτὴ τὴ χώρα, ποὺ μετὴν ἀπλῆ, ἤσυχη μαγεία τῆς φαίνεται ὡς ἂν ἀνήκῃ μισὴ σ' αὐτὴ τὴ γῆ καὶ μισὴ στὰ λιβάδια, ποὺ ποτίζει ἢ Λήθη· σ' αὐτὲς τίς σπηλιές, σ' αὐτὲς τίς τριανταφυλλιές, σ' αὐτὸ τὸ ἔμορφο γύρω περίστυλο, ἐδῶ ἐνωμένοι ἄς χαροῦμε τὴν ὡραία ζωὴ ὡς τὸς ἀθανάτους, ποὺ δὲ γνωρίζουν οὔτε πεῖνα οὔτε χορτασμὸ ἀλλὰ μόνον τὴν παντοτεινὴ ἀπόλαυση τῆς ἡδονῆς· Ὅ,τι εἶνε δικό μου εἶνε καὶ δικό σου· ἂν τὸ μεταχειρισθῆς τότε μόνον θὰ χαρῶ γιὰτὶ τὸ ἔχω· Κοίταξε γύρω, βρῖσκεσαι στὸ σπίτι σου! Θὰ σὲ δείξω στοὺς δούλους μου ὡς κύριόν των. Τὸ παράδειγμα τῆς Κυρίας των θὰ τοὺς διδάξῃ νὰ σὲ ὑπηρετοῦν. Ἐξω κορίτσια! δούλοι ἐδῶ!

Φάων. Σαπφώ, πῶς μπορῶ νὰ πληρώσω τόση καλωσύνη! Τὸ χρέος μου μεγαλώνει ὀλονένα καὶ κοντεύει νὰ μὲ πνίξῃ.

Τετάρτη σκηνή.

(ΕΥΧΑΡΙΣ—ΜΕΛΙΣΣΑ—ΡΑΜΝΗΣ δούλοι καὶ δούλες)

Ραμνῆς. Φώναξες, Κυρία !

Σαπφώ. Ναί, ἴλατε κοντά ! ἐδῶ βλέπετε τὸν κύριό σας!

Ραμνῆς (μὲ χαμηλὴ φωνὴ καὶ ἀπορία). Κύριο !

Σαπφώ. Ποιὸς μιλά ; (μὲ ἀυστηρότητα) τί θέλεις νὰ πῆς;

Ραμνῆς (τραδιέται πίσω). Τίποτα !

Σαπφώ. Τότε καὶ νὰ μὴ μιλάς ! ἐδῶ βλέπετε τὸν κύριό σας!

Ἡ θέλησή του θὰ εἶναι γιὰ σὰς διαταγή, ὄχι κατώτερη ἀπ' τὴ δική μου. Ἄλιμονο σὲ κείνον, ποῦ δὲν ὑποτάσσεται σ' αὐτόν, ποῦ ἓνα μόνο κατσούφιασμα θὰ δείξῃ πῶς καταφρόνησε τὴ διαταγή του. Σφάλμα, ποῦ γίνεται σὲ μένα, μπορῶ νὰ τὸ ξεχάσω, μὰ ὅποιος προσβάλλει αὐτόν, ἔχει νὰ κάμῃ μὲ τὸ θυμό μου. Καὶ τώρα, ἀγαπητέ μου, μπορεῖς νὰ ἔχῃς ἐμπιστοσύνη στὴ φροντίδα των. Βλέπω πῶς εἶσαι κουρασμένος ἀπὸ τὸ ταξίδι· ἄφησε νὰ σὲ φιλοξενήσουν, ἀπόλαυσε μὲ εὐχαρίστηση τὸ πρῶτο δῶρο ἀπ' τὴ Σαπφώ !

Φάων. ὦ ! ἂς μποροῦσα ν' ἀλλάξω ὀλόκληρη τὴν προηγούμενη ζωὴ μου, ἂς μποροῦσα νὰ τὴν πετάξω σὰν φέρεμα ἀπὸ πάνω μου, νὰ ἔρθω στὸν ἑαυτό μου, νὰ καταλάβω, γιὰ νὰ εἶμαι τέλεια, ὅπως θέλω νὰ εἶμαι !—χαῖρε ! ὄχι γιὰ πολλὴ ὄρα πιστεύω.

Σαπφώ. Σὲ περιμένω· χαῖρε !—Σύ, μένε, Μέλισσα !
(ὁ Φάων καὶ οἱ δούλοι φεύγουν)

Σκη-ή πέμπτη

ΣΑΠΦΩ—ΜΕΛΙΣΣΑ

Σαπφώ. (ἀφοῦ μὲ τὸ βλέμμα ἀκολούθησε πολλή ὄρα τὸν Φάωνα ποῦ ἔφυγε) λοιπόν! Μέλισσα!

Μέλισσα. Τί, κυρία!

Σαπφώ. Ἔτσι λοιπόν στίς δικές μου μόνον φλέβες χοχλάζει τὸ αἷμα καὶ στίς καρδιές τῶν ἄλλων εἶνε πάγος καὶ σταματᾷ! Τὸν εἶδαν, ἄκουσαν τῆ φωνή του, ὁ ἴδιος ἀγέρας, ποῦ δρόσισε τὸ μέτωπό του, κυμάτισε καὶ γύρω στὸ ἀναίσθητο στῆθος των, κι' ἕνα ἀνόητο: τί κυρία! εἶνε ἡ πρώτη φωνή, ποῦ ἔφυγε ἀπ' τὸ στόμα των; Ἀληθινά, μποροῦσα νὰ σὲ συχαθῶ! πῆγαινε!

(ἡ Μέλισσα φεύγει σιωπηλά)

Σαπφώ. (ρίχνεται στὸ μπάγκο) Μέλισσα! καὶ δὲν ξέρεις λοιπόν νὰ μοῦ πῆς τίποτα, ποῦ μποροῦσε νὰ μ' εὐχαριστήσῃ, παιδί μου; Μὰ τὸν εἶδες, δὲν παρατήρησες λοιπόν τίποτα, ποῦ μποροῦσε νὰ δῇ, νὰ διηγηθῆ κανέννας; ποῦ ἦταν τὰ μάτια σου, κόρη μου;

(τὴ πιάνει ἀπ' τὸ χέρι κι' τὴ τραβᾷ στὰ γόνατά της)

Μέλισσα. Ξέρεις πολὺ καλά, καθὼς συχνὰ μᾶς ἔλεγες, πὼς δὲν ἀρμόζει σὲ παρθένες νὰ ρίχνουν ἐλεύθερα ματιές μπροστὰ σὲ ξένο.

Σαπφώ. καὶ γι' αὐτὸ σφάλισες τὰ μάτια, φτωχὸ πλάσμα;

(τὴ φιλεῖ)

αὐτὸ λοιπόν ἦταν; παιδί μου, τὸ μάθημα δὲν ἦταν γιὰ σένα, ἦταν γιὰ τίς μεγαλύτερες μόνο, γιὰ τίς πιὸ ζωνεές· στὴ κόρη ἀρμόζει ἀκόμα ὅ,τι δὲν ἀρμόζει στὴ παρθένα.

(τὴν ἐξετάζει καλὰ μὲ τὰ μάτια)

μά, κοίταξε μιὰ φορά! πόσο ἀλλαγες ἀπὸ τότε, ποῦ σ' ἔφησα; — δὲ σὲ γνωρίζω πιά. τόσο μεγαλύτερη καὶ— (τὴ ξαναφιλεῖ) ἀγάπη μου! Εἶχες δίκιο, τὸ μάθημα ἦταν καὶ γιὰ σένα! (σηκώνεται). Γιατί τόσο ἄφωνη πάντα καὶ

τόσο ντροπαλή; δὲν ἦσουν ἄλλοτε ἔτσι. Τί σὲ κάνει νὰ φοβᾶσαι; Δὲν στέκει μπροστά σου ἡ κυρία σου Σαπφώ, ἡ φίλη Σαπφῶ σοῦ μιλά, Μέλισσα!

Ἡ περηφάνια, τὸ ψευτοφιλότιμο, ὁ θυμὸς· κι' ὅ,τι ἄλλο πρᾶμα εἶχεν ἡ φίλη σου, δὲν γύρισε πίσω μαζί της. Τὰ βύθισα στὰ κύματα, ὅταν τὰ ἔσχιζα ταξιδεύοντας στὸ πλάγι του. Αὐτὸ Ἰσα Ἰσα εἶνε ἡ μαγικὴ δύναμη, ποῦ ἔχει ὁ ἔρωτας· μερώνει δηλαδὴ ὅσους ἀγγίξῃ μὲ τὴ πνοή του, σὰν τὸν ἥλιο, ποῦ μὲ τίς χρυσῆς ἀχτίνες του κάνει νὰ λάμπουν σὰν χρυσάφι τὰ σύννεφα τῆς κακοκαιρίας. Ἀπὸ τώρα καὶ πέρα ἄς ζήσουμε κοντά του σὰν ἀγαπημένες ἀδερφές, στὸν ἴδιο ζυγὸ ζευγαρωμένες, καὶ μόνο ὁ ἔρωτάς του ἄς μᾶς χωρίζῃ. ὦ! θέλω νὰ γίνω καλὴ ἀκόμα, ἡμερὴ καὶ καλὴ!

Μέλισσα. Δὲν εἶσαι τέτοια τώρα καὶ δὲν ἦσουν πάντα τέτοια;

Σαπφώ. Ναί, καλὴ, ὅπως λέγουν ἔτσι καλὸ ὅ,τι δὲν εἶνε κακό! μὰ ἄρκει τόσο λίγο γιὰ τόση μεγάλη ἀνταμοιβή; πιστεύεις πῶς θὰ νομίζῃ καλότυχο τὸν ἑαυτό του, κόρη μου.

Μέλισσα. καὶ ποιὸς δὲν θὰ ἦταν κοντά σου καλότυχος;

Σαπφώ. Τί μπορῶ, φτωχὴ ἐγώ, νὰ δώσω στὸν ἀκριβὸ μου; κείνος βρίσκεται στὴν ἀκμὴ τῆς νιότης του, στολισμένος μὲ τὰ πιὸ ἔμορφα λουλούδια τῆς ζωῆς αὐτῆς. Ἡ αἰσθησή του, ποῦ τώρα πρώτη φορὰ ζύπνησε, δοκιμάζοντας μὲ χαρὰ καὶ θαυμασμὸ τὴ δύναμή της, ἀπλώνει τολμηρὰ τὰ φτερά της καὶ σὰν ἀητός στὴ πιὸ ψηλὴ κορυφὴ ρίχνει ἀχίρταγα τὴ διαπεραστικιὰ ματιὰ του. Ὅ,τι ὑπάρχει ἔμορφο καὶ μεγάλο κι' ἀψηλό, κι' ἔξοχο εἶνε δικό του. Ὁ κόσμος ἀνήκει στὸ δυνατό!—Κι' ἐγώ;—ὦ, θεοὶ οὐράνιοι! ξαναδώσατέ μου τὰ χαμένα χρόνια! σβήσατε ἀπ' τὸ στηθός μου περασμένες λυπες κι' ἀπὸ περασμένες χαρὲς τὰ βαθιὰ χαραγμένα σημάδια. Ὅ,τι ἐνωσα, εἶπα, ἔκαμα, ὑπόφερα ἄς χαθῇ, ἀκόμα καὶ στὴν ἐνθύμησή μου ἄς χαθῇ! Ξαναφέρετέ με πίσω σὲ κείνα τὰ χρόνια, ποῦ ντροπαλὴ μ' ὀλοστρόγγυλο παιδικὸ πρόσωπο καὶ ἓνα ἀόριστο αἰσθημα στὴ καρδιά στὸ νέο κόσμον μὲ νέα ἀντίληψη προχω-

ροῦσα, σὲ κείνα τὰ χρόνια, ποὺ προαίσθηση ἀκόμα κι' ὄχι ἢ γνώση, ποὺ βασανίζει, ἔπαιζε στὶς χρυσῆς χορδῆς τῆς λύρας μου, ποὺ ὁ ἔρωτας γιὰ μένα ἦταν ἀκόμα μιὰ χώρα μαγεμένη, μιὰ ἀγνωστή, ξένη, μαγεμένη χώρα.

(ἀκουμπᾷ σὸ στήθος τῆς Μέλισσας)

Μέλισσα. Τι ἔχεις; εἶσαι ἄρρωστη κυρία;

Σαπφώ. Τώρα στέκω σὸ χεῖλος τῆς πλατειᾶς γαράδρας, ποὺ ἀνάμεσα σὲ κείνον καὶ σὲ μένα ἀνοίγει γιὰ νὰ μέ καταπιῇ. Βλέπω τὴ μαγεμένη χώρα νὰ μοῦ γνέφῃ ἀπὸ ψηλὰ καὶ τὴ φτάνω μὲ τὰ μάτια μου, μὰ ὄχι μὲ τὰ πόδια. Ἄλιμονο σὲ κείνο, ποὺ τὸν τραβᾷ ἀπὸ τὴν ἡσυχὴ συντροφιά τῶν δικῶν του ἢ ψεύτικη σκιά τῆς φήμης καὶ τῆς δοξομανίας. Περνᾷ μιὰ θάλασσα πολυτάρτη πάνω σ' ἑλαφρὴ δάρκα. Δὲν πρασινίζουν ἐδῶ δέντρα, δὲν φυτρώνουν χόρτα καὶ λουλούδια, ὀλοτρόγυρα ἀπλώνεται τὸ σταχτερὸ ἀμέτρητο πέλαγος. Ἀπὸ μακριὰ μόνο βλέπει τὸ χαρούμενο ἀκρογιάλι καὶ πνιγμένη μέσα στὴ κυματοβοῇ φτάνει στ' αὐτιά του ἢ φωνὴ τῶν ἀγαπημένων του· ἂν σὸ τέλος ἔρθῃ στὸν ἑαυτὸ του καὶ γυρίσῃ πίσω καὶ ζητήσῃ τὰ λιθάδια τῆς πατρίδας του, ποὺ τόσο εὐκόλα ἄφησε, τότε δὲ βρίσκει πιά ἀνοιξή, ἄχ! δὲ βρίσκει πιά λουλούδια (εἰ γὰρ ζεῖ ἀπ' τὸ κεφάλι τῆς τὸ στεφάνι καὶ τὸ βλέπει λυπημένη) ξηρὰ μόνο φύλλα θροῦζουν γύρω του.

Μέλισσα. Τί ὠραῖο στεφάνι! πόσο ἀξίζει ἓνα τόσο ἔμορφο στολίδι, ποὺ χιλιάδες τὸ ζητοῦν, μὰ δὲν τὸ ἀποκτοῦν!

Σαπφώ. Χιλιάδες τὸ ζητοῦν, μὰ δὲν τὸ ἀποκτοῦν! δὲν εἶν' ἀλήθεια, Μέλισσα; δὲν εἶν' ἀλήθεια, ἀγαπητὸ κορίτσι; Χιλιάδες τὸ ζητοῦν, μὰ δὲ τὸ ἀποκτοῦν!

(Ἐναβάζει τὸ στεφάνι)

ἄς μὴ καταφρονῇ τὴ δόξα, ὅποιος τὴν ἔχει· δὲν εἶνε μάταιος, τιποτένιος ἢ ἦχος θεῖα δύναμη χαρίζει σὲ κείνον, ποὺ τὸν ἀγγίξῃ! Χαρὰ σὲ μένα! δὲν εἶμαι τόσο φτωχή! σὸ πλοῦτό του ἔχω κι' ἐγὼ νὰ παρουσιάσω ὅμοιο πλοῦτο: στεφάνι, ποὺ μοῦ δόθηκε τώρα, τὰ ἄνθη ἀπὸ τὰ περασμένα

χρόνια και τὰ μέλλοντα ! Ἄπορεις, Μέλισσα, και δὲν μὲ νιώθεις ; χαρὰ σὲ σένα ! ὦ ! μάθε νὰ μὴ μὲ νιώσης ποτέ !

Μέλισσα. Εἶσαι θυμωμένη ;

Σαφῶ Μὰ ὄχι, μὰ ὄχι, ἀγαπητό μου παιδί ! Πήγαινε τώρα στὶς ἄλλες και πές μου, ἂν ὁ κύριός σου θέλει νὰ μὲ δεχτῆ.

(ἡ Μέλισσα ἀναχωρεῖ)

Ἔκτη σκηνή

Ἡ ΣΑΠΦΩ ΜΟΝΗ

(Βυθισμένη σὲ συλλογὴ ἀκουμπᾷ τὸ μέτωπο στὸ χέρι της ἔπειτα καθίζει στὸ μπάγκο, παίρνει τὴ λύρα στὸ χέρι και ἀκκομπανιάρει τὸ παρακάτω τραγοῦδι)

ὦ θεὰ χρυσόθρονη, Ἄφροδίτη,
σύ τοῦ Δία κόρη, παρακαλῶ σε,
τὴν καρδιά μου μὲ στενοχώριες τόσες
μὴ βασανίσης.

Μὰ και πάλι ἔλα, καθὼς και πρῶτα,
ποῦ εὐθύς ὡς ἄκουσες τὴ φωνή μου
τὸ χρυσό σου, τὸ πατρικὸ παλάτι
ἄφησε; κι' ἤρθες

Τὸ ἀμάξι ἔξεψες κι' οἱ σπουργίτες
ἀπ' τὸν οὐρανὸ στὸν αἰθέρα μέσα
μὲ γογγὺ φτεροῦγισμα σὲ τραβοῦσαν
κι' ἔφτασαν κάτω.

Σὺ δὲ μὲ χαμόγελο τότε θεῖο,
ὦ θεὰ ἀθάνατη, σιτὴ μορφῆς σου
ρώησες : τί ἔπαθα πάλι τότε
και σὲ καλοῦσα ;

« τί ποθεῖ, Σαφῶ, ἡ καρδιά σου ; » μοῦ 'πες

«πέες μου, ποιὸν ἀγάπησες τώρα πάλι ;
«ποιὸν σὶὸν ἔρωτά σου νὰ φέρω θέλεις ;
«τῶνομα πέες μου
«ἂν σὲ φεύγη, γρήγορα θᾶρθη πίσω,
«ἂν δὲ θέλῃ δῶρα, θὰ δώσῃ πρῶτος,
«ἂν δὲ σ' ἀγαπᾷ, μὰ θὰ σ' ἀγαπήσῃ
κι' ἂν δὲν τὸ θέλῃ».

Ἔλα πάλι τώρα, παρακαλῶ σε

κι' ἀπ' τὰ τόσα βάσανα γλύτωσέ με !
κάμε δλα δσα ποθῶ καὶ δός μου
πάλι βοήθεια.

(κουρασμένη γέρνει πρὸς τὰ πίσω τὸ κεφάλι)

ΠΡΑΞΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

Ἡ τοποθεσία καθὼς και στὴ πρώτη πράξη

Πρώτη σκηνή

(**Ο ΦΑΩΝ ἔρχεται*)

Φάων. Καλὰ τὰ ἔχω ! ἐδῶ εἶνε ἡσυχὰ· ἀλαλαγμοὺς τοῦ συμποσίου, θόρυβος τῶν κυμβάλων, ἤχος τῶν αὐλῶν, ξεφωνητὰ τῆς τρελλῆς χαρᾶς δὲ φτάνουν ἕως ἐδῶ, κάτω ἀπ' αὐτὰ τὰ δένδρα, ποὺ μὲ λαφρὸ μουρμούρισμα, σὰν νὰ φοβοῦνται μὴ ταράξουν κανένα, προσκαλοῦν φιλικὰ σὲ σκέψη μέσα στὴ μοναξιά.

Πῶς ἄλλαξαν λοιπὸν ὄλα σὲ μένα, ἀπ' τὸν καιρὸ ποὺ ἄφησα τὸ ἡσυχὸ πατρικὸ μας σπίτι καὶ ὠδήγησα τ' ἄλογά μου στὴν Ὀλυμπία ; Ἄλλοτε μπορούσα πολὺ καλὰ μὲ εὐθυμὴ διάθεση καὶ μάτι διαπεραστικὸ ν' ἀκολουθῆσω τὰ λεπτὰ νήματα στὰ ταραγμένα μου αἰσθήματα καὶ τὰ ξεδιαλύνω, ὡς ποὺ νὰ τὰ ἔχω καθαρὰ σὰν γνώση μπροστὰ μου. Μὰ τώρα, σὰν πνιγηρὴ καλοκαιρινὴ νύχτα γλυκὰ μὰ καὶ τυραννικὰ πλακώνει τὴν αἰσθησή μου μιὰ βαρειά καταχνιά, ποὺ μακρυνὲς ἀστραπὲς τῆς σκέψης πότε δῶ πότε κεῖ μὲ τὰραχὴ δυσάρεστη γοργὰ τὴ διασχίζουν. Ἕνας πέπλος σκεπάζει τὰ περασμένα· μόλις μπορῶ σήμερα νὰ θυμηθῶ

τί ἔγινε χθές, μόλις μπορῶ νὰ θυμηθῶ αὐτὴ τὴ στιγμή τὴν ἄλλη, ποὺ τώρα δὲ πέρασε· ρωτῶ τὸν ἑαυτό μου : ἦσαν λοιπὸν ἀληθινὰ σὺ δ' ἴδιος, ποὺ στεκόσουν στὸ πλάγι τῆς στήν Ὀλυμπία ; στὸ πλάγι τῆς μέσα στὸ θρίαμβο τῆς νίκης ; ἦταν τ' ὄνομά σου, ποὺ ἡ δόξα σου μαζί με τὸ δικό τῆς σκόρπιζε στὸν ἀέρα ; Ναί, μοῦ λέγουν ὅλα, μὰ μόλις τὸ πιστεῦω. Τί ἔλεεινὸ πλάσμα ποὺ εἶναι ὁ ἄνθρωπος ! ἐκεῖνο, ποὺ σὰν ἐλπίδα ξύπνισε τὴν αἴσθησή του, δταν γίνῃ πραγματικότητα, τὴν δουθεῖ σὲ ὕπνο. Προτοῦ ἀκόμα νὰ τὴν δῶ καὶ νὰ τὴν γνωρίσω, δταν ἡ φαντασία μόνο ζωγράφισε χωρὶς ἐπιτυχία τὴν εἰκόνα τῆς σὲ σταχτερὴ δμίχλη, τότε μοῦ φαινόταν εὐκολο γιὰ ἓνα βλέμμα τῆς, γιὰ ἓνα καλὸ τῆς λόγο, νὰ θυσιάσω τὴ ζωὴ μου, καὶ τώρα, ποὺ εἶναι δική μου, ποὺ ἀνήκει σὲ μένα, τώρα, ποὺ οἱ χειμωνιάτικες κάμπιες τῶν πρόθων μου σὲν χρυσὲς πεταλοῦδες παίζουσι γύρω μου, τώρα ρωτῶ ἀκόμα καὶ στέκουμαι καὶ συλλογιζομαι καὶ διστάζω !

Ἄλξιμονο ! λησιμονῶ ἐδῶ καὶ τὸν ἑαυτό μου ἀκόμα κι' αὐτὴν καὶ γονιοὺς καὶ—ὦ γονιοὶ μου ! πρέπει τώρα πρώτη φορά, τώρα νὰ σὰς θυμηθῶ ! Μπορέσα νὰ σὰς ἀφήσω τόσο πολὺ καιρὸ χωρὶς εἶδηση ; Ἴσως μὲ κλαίτε γιὰ πεθαιμένο, ἴσως ἡ φήμη σὰς ἔφερε τὴν εἶδηση, πὼς ὁ γυιὸς σας, πού στείλετε στὴν Ὀλυμπία ὄχι γιὰ νὰ κάμῃ ἔρωτα ἀλλὰ γιὰ ν' ἀγωνισθῇ, στὴν ἀγκαλιὰ τῆς Σαπφῶς—ποιὸς τολμᾷ νὰ τὴ περιφρονῆσῃ ; τὸ στολίδι, τὴ βασίλισσα μέσα στίς γυναῖκες ! Κι' ἂν ὁ φθόνος θελήσῃ νὰ τὴ μολύνῃ μὲ τὸ σάλιο του, ἐγὼ θὰ τὴ προστατεύσω κι' ἂν ἔχω νὰ κάνω μ' ὄλο τὸν κόσμον ! Κι' αὐτὸς ὁ πατέρας μου, ἂν μιὰ φορά μόνον τὴν ἔβλεπε, θ' ἄφηνε πρόθυμα τὴ παλιὰ πρόληψη, ποὺ μὲ εὐλαβὴ φόβο χαράχθηκε μέσα στὴ καρδιά του, δταν εἶδε ἀδιάντροπες κιθαρῖστρες...

(Βυθίζεται σὲ συλλογὴ)

Ποιὸς ἔρχεται ; τὸ πλῆθος μὲ φωνὰς ὀρμᾶ πρὸς τὰ ἐδῶ. Τί ἀηδία !—Ἄς φύγω γλήγορα !—ποῦ ;—Ἄχ ἐδῶ !

(Μπαίνει στὴ σπηλιὰ)

Δευτέρα σκηνή

(ΕΥΧΑΡΙΣ—ΜΕΛΙΣΣΑ—σκλάβες με λουλούδια και στεφάνια)

Ευχαρις. (Θορυβώντας) Μπρός, κορίτσια! φέρτε πιό πολλά λουλούδια, φέρτε ένα σωρό λουλούδια. Στολίζετε τὸ σπίτι, τὴν ἀυλὴν, τὸ προαύλιο, τοὺς στύλους, τὴ μπόρτα, τὴ σκάλα, ναί, καὶ τὶς πρασιές ἀκόμα τῶν λουλουδιῶν στολίζετε με λουλούδια! προσθέσετε μυρωδιὰ στὴ μυρωδιὰ, γιατί σήμερα γιορτάζει τὴ γιορτὴ τῆς ἀγάπης ἡ κυρία μας

Κορίτσια. (παρουσιάζουν τὰ λουλούδια των) Νά! κοίταξε!

(ἀρχίζουν νὰ στολίζουν με στεφάνια τὰ δένδρα καὶ τοὺς στύλους).

Ευχαρις. Πολὺ καλὰ! πολὺ καλὰ! Μὰ σύ, Μέλισσα; ποῦ εἶνε τὰ δικά σου;

Μέλισσα. (κοιτάζοντας τὰ ἄδεια χέρια τῆς) ἐγώ;

Ευχαρις. ναί σύ! ἔ! κοίταξε λοιπὸν τὴν κοιμισμένη! σὺ μόνη ἔρχεσαι ἐδῶ με ἄδεια χέρια.

Μέλισσα θὰ πάγω νὰ βρῶ.

Ευχαρις θὰ πάγω νὰ βρῶ, λέγει καὶ δὲν κουνιέται ἀπὸ τὴ θέση τῆς καὶ δὲν θέλει, δὲ βρῖσκει τίποτα. "Ε, σύ, μικρὴ ψευτρα, μαρτύρησε λοιπὸν τί ἔχεις; Τί ἦταν σήμερα αὐτὸ στὸ τραπέζι, ποῦ ἡ κυρία τόσο συχνὰ με ἄφρο, πονηρὸ χαμόγελο σὲ κοίταζε κι' ἔπειτα σφαλοῦσε κοροϊδευτικὰ τὸ μάτι; "Ὅσες φορὲς τό καμε, σ'ἔδλεπα νὰ κοκκινίζης, καί, με τρόμο καὶ στενοχώρια νὰ ξεχνᾷς τὴν ὑπηρεσία. Κι' ὅταν σὲ φώναζε νὰ κεράσης με τὸ μεγάλο ποτῆρι τὸν ἔμορφο ξένο καὶ ἄγγιζες δειλὰ τὰ χεῖρά σου

στό γυρό του, τότε ξαφνικά φώναξε: κάτω τὰ μάτια! και Ἄχ! ἀπ' τὸ μεγάλο ποτήρι χύθηκε τὸ μισὸ κρασί πάνω στο στυλωμένο πάτωμα. Τότε κι' αὐτὴ ἡ Σαπφὴ γέλασε. Τί ἦταν ἔλα αὐτά; μαρτύρησε λοιπόν! ἐδῶ δὲν παίρνουν τὰ ψέματα, κορίτσι!

Μέλισσα ὦ! ἄφησέ με.

Ἐσχαρις. Τίποτα. ἐδῶ, δὲν σ' ἀφήνω κακὸ παιδί! πάνω τὸ κεφάλι και πές τα ἔλα γλήγορα! ὦ ἀλίμονο! τώρα ἔχουμε και δάκρυα! Κακὸ παιδί! — νὰ δὲ λέγω πιὰ τίποτα, μὰ μὴν κλαῖς! ἂν τὸ κάνης συχνότερα, θὰ εἶμαι κι' ἐγὼ πιὸ κακιὰ—μὴν κλαῖς! αὐτὰ εἶνε ἔλα τὰ λουλούδια σας; καλὰ ἔλατε, ἄς πάμε νὰ θροῦμε κι' ἄλλα! — κάθησε κεῖ, ἐδῶ βρίσκονται ἀκόμα τριαντάφυλλα, δοθήθησέ μας νὰ πλέξουμε στεφάνια! νὰ εἶσαι πρόθυμη, παιδί μου! μὰ ἀκούς; μὴν κλαῖς.

(Φεύγει μαζί με τὰ κορίτσια).

Τρίτη σκηνή.

Η ΜΕΛΙΣΣΑ ΜΟΝΗ

(Καθίζει σιὸ μπάγκο κι' ἀρχίζει νὰ πλέξη ἕνα στεφάνι· ὕστερα ἀπὸ λίγο κουνεῖ με λύπη τὸ κεφάλι και θέτει στο πλάγι της τὸ στεφάνι ποὺ ἄρχισε).

Μέλισσα. Δὲν μπορῶ — ἀλίμονο! τὸ κεφάλι μου θὰ σπάσῃ κι' ὀρμητικὰ χτυπᾷ ἢ καρδιά μέσα στο στήθος μου. Πρέπει νὰ κάθουμε δῶ μόνη κ' ἔρημη, μακριὰ ἀπὸ τὸ πατρικὸ σπίτι σὲ ξένη χώρα και σκλαβιάς ἀλυσίδες νὰ θαρύνουν τὰ χέρια μου, ποὺ ἀπλώνω πρὸς τοὺς δικούς μου; Ἄλίμονο σὲ μένα! ἐδῶ κάθουμε μόνη κι' ἔρημη και κανεὶς δὲν μ' ἀκού, κανεὶς δὲν με προσέχει.

Βλέπω με δάκρυα φίλους και συγγενεὶς. νὰ σφίγγουν

στην ἀγκαλιά των τούς δικούς των. Γιὰ μένα καρδιά καρδιά δὲν χτυπᾷ σ' αὐτὴ τῆ χώρα κι' οἱ φίλοι μου κατοικοῦν μακριὰ ἀπὸ δῶ. Βλέπω παιδιὰ νὰ πηδοῦν γύρω στὸν πατέρα καὶ νὰ φιλοῦν τὸ σεβαστὸ μέτωπο καὶ τὰ μαλλιά του. Τὸν δικὸν πατέρα χωρίζει θάλασσα πλατεῖα καὶ δὲν τὸν φτάνει οὔτε χαιρετισμὸς οὔτε φίλημα τοῦ παιδιοῦ του. Ἐδῶ κάνουν πῶς μ' ἀγαποῦν, ἀκόμα καὶ λόγια γλυκὰ δὲν λείπουν· μὰ δὲν εἶνε αὐτὸ ἀγάπη, εἶναι ψυχοπόνια, πού καὶ στὴ σκιάδα χαρίζει λόγια γλυκὰ. Τὸ στόμα ἀφοῦ πρῶτα πλημμυρήσῃ ἀπὸ κολακείες, γεμίζει ἔπειτα μὲ περιφρόνηση καὶ πικρὸν περίπαιγμα.

Αὐτοὶ μποροῦν ν' ἀγαποῦν, νὰ μισοῦν, ὅ,τι θέλουν, κι' ὅτι νιώθει ἡ καρδιά, ἐκφράζει τὸ στόμα· αὐτοὺς τούς στολίζουν χρυσάφι καὶ πορφύρα καὶ πολύτιμα κοσμήματα, σ' αὐτοῦ στρέφεται μὲ θαυμασμὸν τὸ βλέμμα· Τῆς σκιάδας ἡ θέση εἶναι στὸ δάθος τοῦ σπιτοῦ, ὅπου κανένα βλέμμα δὲν βρίσκει, ὄχι κανένα ρώτημα, κανένα μάτι καρμὶ σκέψη κανεὶς πόθος!

Σεὶς θεοί, πού συχνὰ ὡς τώρα μ' ἀκούσατε καὶ μὲ πλούσιο χέρι μὲ δοθήσατε, ὅταν μ' εὐλάβεια σὰς παρακαλοῦσα ὦ, ἀκούσατέ με καὶ τώρα πρόθυμα· φέρετέ με πίσω μὲ κλωσὴν στοὺς δικούς μου, γιὰ ν' ἀγκουμπήσω καὶ νὰ δροσίσω τὸ θερμὸ ἀπ' τῆ λύπη μέτωπό μου σὲ μαλακό, πιστὸ στήθος· φέρετέ με στοὺς δικούς μου. Ἄχ, ἢ πάρετέ με ψηλὰ ἀπάνω! — κοντὰ σας! — κοντὰ σας!

Τετάρτη σκηνὴ

ΦΑΩΝ—ΜΕΛΙΣΣΑ

(Ὁ Φάων φάνηκε στὴν εἴσοδο τῆς σπηλιᾶς, ὅταν ἡ Μέλισσα κἀνῃ τὸν παραπάνω μονόλογο. Τραβήχθηκε ὁμοῦ λίγο πίσω καὶ ἀφουκράζεται· ἔπειτα προχωρεῖ, ἔρχεται πίσω ἀπὸ τὴ Μέλισσα καὶ θέτει τὸ χέρι του σὲ νώμό της).

Φάων. Τόσο μικρὴ ἀκόμη καὶ τόσο λυπημένη, κόρη;

Μέλισσα. (τρομάζει) Ἄ!

Φάων. Σ' ἀκουσα τώρα δὲ νὰ ζητᾷ ἀπ' τοὺς θεοὺς μιὰ φιλικὴ καρδιά. Νὰ ἕνας φίλος. Ἡ ἴδια λύπη δένει δυὸ πρόσωπα, ὅπως καὶ τὸ ἴδιο αἷμα, κι' οἱ λυπημένοι παντοῦ εἶνε συγγενεῖς· κι' ἐγὼ ἔχασα μὴ θέλοντας ἀγα-

πημένους γονιούς και μένα με τραβᾶ δυνατὰ ὁ πόθος τῆς πατρίδας· ἔλα, ἄς κάνουμε ἀνταλλαγὴ! ὥστε ἡ λύπη τοῦ ἐνὸς νὰ γίνῃ βάλσαμο στὸ στήθος τοῦ ἄλλου. Σωπαίνεις!—γιατί δὲν πιστεύεις, καλὸ κορίτσι; κοίταξέ με! δὲν ἔχω κακὸ σκοπὸ!

(πιάνει τὸ πηγούνι τῆς και ἀνασηκώνει τὸ κεφάλι τῆς)

Ἄ, γιὰ κοίταξε! εἶσαι λοιπὸν ἡ μικρῆ, ποῦ κερνοῦσε και πότισε τὸ στιλβωμένο πάτωμα ἀντὶς τὸ ξένο; γι' αὐτὸ εἶσαι τόσο στενοχωρημένη; Μὰ ὄχι! Τὸ πάθημά σου διασκέδασε και μένα και τὴ κυρία σου.

Μέλισσα. (στά τελευταία λόγια ἔρχεται λίγο στὸν ἑαυτό τῆς, σηκώνει τὰ μάτια τῆς και τὸν παρατηρεῖ, ἔπειτα σηκώνεται και θέλει νὰ φύγῃ).

Φάων. Δὲν ἤθελα νὰ σὲ προσβάλω, παιδί μου. Ἐχουν τὰ γλυκὰ αὐτὰ μάτια τόσο σοβαρὸ βλέμμα; Πρέπει νὰ μοῦ μιλήσῃς, δὲν σ' ἀφήνω! Σ' ἔχω παρατηρήσει στὸ τραπέζι. Ἡ παρθενικὴ σιωπὴ ἔλαμπε με χάρη μέσα στὸν ἄγριο θόρυβο τοῦ συμποσιοῦ. Ποιὰ εἶσαι; και τί σὲ κρατᾶ ἐδῶ; δὲν καθόσουν μαζί στὸ τραπέζι, σ' ἔδλεπα νὰ ὑπηρετῆς. Οἱ σχέσεις σου με τίς σκλάβες σ' ἔδειχναν σύντροφό των και—

Μέλισσα. Αὐτὸ εἶμαι! (γυρίζει και θέλει νὰ φύγῃ)

Φάων. (τὴ σταματᾶ) μὰ ὄχι!

Μέλισσα. Τί θέλεις ἀπὸ μιὰ σκλάβα, κύριε; ἄφησέ τη νὰ ζητήσῃ ἕνα στήθος σκλάβας και—

(μὲ πνιγμένη στά δάκρυα φωνὴ)

πάρετέ με ψηλὰ κοντά σας, κοντά σας, ὦ θεοί!

Φάων. (τὴν κρατᾶ) εἶσαι ταραγμένη, τρέμεις. Ἐλα στὸν ἑαυτὸν σου! τὰ δεσμὰ τῆς σκλαδιᾶς δένουν μόνο τὰ χέρια, τὸ φρόνημα εἶνε κείνο, ποῦ κάνει τὸν ἐλεύθερο και τὸν δούλο! ἠσύχασε, ἡ Σαπφὼ δὰ εἶνε ἡμερὴ και καλὴ· μιὰ λέξη θὰ τῆς πῶ και χωρὶς λύτρα θὰ σὲ δώσῃ πίσω στοὺς δικούς σου, στὸν πατέρα σου·

(ἡ Μέλισσα σιωπῶντας κουνεῖ τὸ κεφάλι)

πίστεφέ με θὰ τὸ κάμῃ χωρὶς ἄλλο. Πῶς; ἡ ἔσθῃσε τόσο γλήγορα ἡ μεγάλῃ λαχτάρα, ποῦ εἶχες τώρα δὰ γιὰ τὴ πατρίδα σου;

Μέλισσα. Ἄχ, πές μου πρώτα, ποῦ εἶνε ἡ πατρίδα μου;

Φάων. Δὲν τὴ ξέρεις ;

Μέλισσα. Πολὺ μικρὸ παιδί ἀκόμα μ' ἄρπαξαν ἀπὸ τὴ γλυκεῖα ἀγκαλιά της. Τὰ λουλούδια της μόνο, τὰ λαγκάδια της φύλαξα στὴν ἐνθύμησή μου ὄχι καὶ τ' ὄνομα. Πιστεύω μόνο, πῶς βρισκετο κεῖ, ποῦ βγαίνει ὁ ἥλιος, γιατί ὄλα ἐκεῖ ἦταν τόσο λαμπρὰ καὶ φωτεινά.

Φάων. Εἶνε λοιπὸν μακριὰ ἀπὸ δῶ ;

Μέλισσα. ὦ! μακριὰ, πολὺ μακριὰ. Ἄλλα δέντρα ἦταν ἐκεῖ γύρω μου κι' ἄλλα λουλούδια σκορποῦσαν τὴ μυρωδιά των. Στὸ γαλανὸ οὐρανὸ ἔλαμπαν πιδ ἔμορφα ἄστρα καὶ ἄνθρωποι μ' ἀγάπη καὶ καλωσύνη κατοικοῦσαν ἐκεῖ. Ζοῦσα μαζί μὲ πολλὰ παιδιὰ, ἄχ! κι' ἓνας γέρος μὲ ἄσπρα σὰν ἀσημι μαλλιά, ποῦ τὸν ἔλεγα πατέρα, μὲ χἀίδευε. ἔπειτα ἓνας ἄλλος ἔμορφος καὶ καλὸς μὲ μαῦρα μαλλιά καὶ μάτια, πάνω κάτω σὰν καὶ—σένα.

Φάων. Σωπαίνεις ; τί ἔκανε αὐτός;

Μέλισσα. Κι' αὐτός—.

Φάων. Σὲ χἀίδευε, δὲν εἶνε ἔτσι ;
(πιάνει τὸ χέρι της)

Μέλισσα. (σιγανὰ) ἦμουν παιδί.

Φάων. Τὸ ξέρω πολὺ καλά, ἓνα γλυκὸ ἀγαπητό, ἀθῶο, παιδί.

(ἀφήνει τὸ χέρι της)
λοιπὸν παρακάτω !

Μέλισσα. Ἔτσι ὄλα πῆγαιναν ἔμορφα καὶ καλά. Ἄλλὰ μιὰ φορὰ ξύπνησα τὴ νύχτα. Μιὰ ἄγρια κραυγὴ ἀπ' ὄλα τὰ μέρη ἔφτανε στ' αὐτιά μου. Ἡ παραμάννα ἔρχεται κοντά μου μ' ἄρπάζουν καὶ μὲ φέρνουν ἔξω, στὸ ἄγριο σκοτάδι τῆς νύχτας. Τότε βλέπω γύρω φλόγες σ' ὄλες τίς καλύδες κι' ἄνθρώπους νὰ φεύγουν καὶ νὰ πέφτουν. Τότε ἓνας ἀγριάνθρωπος ἔρχεται κοντά μου, ἀπλώνει τὸ χέρι νὰ μ' ἄρπάξῃ· ἄκουσα θρῆνο καὶ ὄδυρμὸ καὶ ἀλαλαγμό· ἦρθα στὸ ἑαυτό μου πάλι, ὅταν βρέθηκα σ' ἓνα πλοιο, ποῦ γλήγορα σὰν βέλος γλιστροῦσε μέσα στὰ μαῦρα κύματα.

είδα κι' άλλα κορίτσια κι' αγόρια νά κλαίγουν, μὰ τὰ φτωχὰ ὄλο κι' ὠλιγόστευαν, ὅσο πιὸ πολὺ ἀποχωρίζομαστε ἀπὸ τὴ πατρίδα Πάρα πολλές μέρες καὶ νύχτες, μὴνες μάλιστα, ταξιδεύαμε· σὸ τέλος ἀπὸ τὰ δυστυχισμένα πλάσματα ἐγὼ μόνο ἔμεινα μέσα στοὺς ἀγριανθρώπους· τελευτήτα φάνηκε τ' ἀκρογιάλι τῆς Λέσδου· μὲ ἔβγαλαν στὴ ξηρά. Τότε μὲ εἶδε ἡ Σαπφώ, ἔδωσε χρήματα καὶ ἡ Μέλισσα ἔγινε δική της.

Φάων. Ἦταν λοιπὸν ἡ τύχη σου τόσο βαρετὰ στὰ χέρια τῆς Σαπφῶς ;

Μέλισσα. ὦ, ὄχι ! μὲ πῆρε μὲ ἀγάπη καὶ καλωσύνη μαζί της· σφόγγισε τὰ δάκρυα ἀπὸ τὰ μάτια μου, φρόντισε γιὰ μένα καὶ μὲ πολλὴ ἀγάπη μὲ δίδασκε, γιατί, ἂν καὶ καμιά φορὰ θυμῶνει καὶ εἶνε ἀπότομη καὶ πικρὴ, μὰ εἶνε ἀλήθεια καλὴ ἡ Σαπφώ, ἀγαπητὴ καὶ καλὴ.

Φάων. Κι' ὕστερα ἀπ' αὐτὰ δὲ μπορεῖς νὰ ξεχάσῃς τὴ πατρίδα σου ;

Μέλισσα. Ἄ ! γιὰ κακὴ τύχη μου τὴ ξέχασα πολὺ γλήγορα. Μὲ τὸ χορὸ, τὰ παιγνίδια καὶ τὴ δουλειὰ τοῦ σπιτιοῦ, πολὺ σπάνια συλλογιζόμουν τὰ ἀγαπημένα πρόσωπα, πού ἄφησα· κάποτε μόνο, ὅταν λύπη καὶ στενοχώρια μὲ βασανίζει, κρυφοχώνεται μέσα στὴ φοβισμένη καρδιά μου ὁ πόθος· νὰ τὴ δῶ καὶ ἡ ἐνθύμηση μὲ τὸ γλυκόπικρο τῆς χέρι μου ξεσκεπάζει τὴν ἠλιοφώτιστη μακρυνὴ χώρα. Ἔτσι καὶ σήμερα ! Εἶχα τόση στενοχώρια καὶ φόβο, κάθε σιγανὸς λόγος μὲ πλήγωνε, σὰν νὰ ἔπεφτε πάνω σὲ γυμνὰ νεῦρα· ἔξαφνα—μὰ τώρα εἶμαι καλὰ, εἶμαι εὐθυμῆ !

(φωνάζουν ἀπὸ μέσα)

Μέλισσα !

Φάων. Ἄκουσε ! φωνάζουν.

Μέλισσα. Φωνάζουν ; — πηγαίνω.

(μαζεύει τὸ στεφάνι, πού ἄρχισε, καὶ τὰ λουλούδια)

Φάων. Τί ἔχεις ἐδῶ ;

Μέλισσα. Ἄ, λουλούδια !

Φάων. Καὶ γιὰ ποιόν ;

Μέλισσα. Γιὰ σένα—γιὰ σὲ καὶ τὴ Σαπφώ.

Φάων. Μείνε !

Μέλισσα. Φωνάζουν.

Φάων. Ἐτσι κατσοφιασμένη δὲν πρέπει νὰ φύγῃς ἀπὸ μένα· δεῖξε τὰ λουλούδια σου !

Μέλισσα ἐδῶ εἶνε!

Φάων (παίρνει καὶ τῆς δίνει ἓνα τριαντάφυλλο) πάρε τὸ τριαντάφυλλο αὐτὸ

(τὸ βάζει στὸ στήθος τῆς)

ὡς εἶνε μιὰ ἐνθούμηση αὐτῆς τῆς στιγμῆς, ἐνθούμηση, πῶς ὄχι μόνον στὴ πατρίδα μὰ καὶ μακρὰ σιὰ ξένα—ὕπάρχουν φίλοι.

(Ἡ Μέλισσα τρόμαξε, ὅταν τὴν ἄγγιξε· ἡ καρδιά τῆς χτυπᾷ δυνατὰ· μὲ χέρια κρεμασιένα, μὲ κεφάλι καὶ μάτια κατεθασμένα στέκει τώρα ἀκίνητη, ὁ Φάων τραβιέται λίγα δῆματα πίσω καὶ τὴ βλέπει ἀπὸ μακρὰ.)

(Φωνὴ ἀπὸ μέσα)

Μέλισσα!

Μέλισσα Μὲ φώναξες;

Φάων. Ἐγὼ ὄχι! — στὸ σπίτι!

Μέλισσα (ἀρπάζει τὰ στεφάνια, ποὺ ἔπεσαν) Τώρα ἔρχομαι.

Φάων. Εἶσαι τόσο φιλόργυρη, Μέλισσα! Δὲν ἀξίζει γιὰ κανένα δῶρο κείνο ποὺ σοῦ δῶσα;

Μέλισσα. Ἐγὼ, δῶρο; Τί μπορούσα ἢ φτωχὴ νὰ ἔχω;

Φάων. Χρυσάφι χαρίζουν ἢ ψευτοφιλοδοξία καὶ ἢ χοντροπερηφάνια· ἢ φιλία καὶ ἢ ἀγάπη χαρίζουν λουλούδια.

Μέλισσα. (πετᾷ τὰ λουλούδια) Πῶς; αὐτὰ ἐδῶ, ποὺ μάζευσαν κείνα τὰ ἀγριοκόριτσα, αὐτὰ, ποὺ ἦταν γιὰ—ποτέ, ποτέ.

Φάων. Τι άλλο τότε;

Μέλισσα. Πώς γύμνωσαν όλα εδώ τὰ δενδράκια! δὲ βρίσκεται οὔτε ἓνα λουλουδι πουθενά (κοιτάζει ψηλά στὴ τριανταφυλλιά)· στὸ κλαδί κείνο εἶνε κρεουασμένο ἓνα τριαντάφυλλο, μὰ εἶνε ψηλά, δὲν τὸ φτάνω,

Φάων. Θὰ σὲ βοηθήσω.

Μέλισσα. Ἄ! ὄχι δά!

Φάων. Γιατί; ἔτσι εὐκολα δὲν ἀφήνω τὴν ἀπαίτησή μου.

Μέλισσα (ἀναβαίνει στὸν μπάγκο). Τότε ἔλα! θὰ σοῦ τραβήξω κάτω τὸ κλαδί.

Φάων. Πολὺ σωστά!

Μέλισσα (σηκώνεται στὰ δάχτυλα καὶ τραβᾷ κάτω τὸ κλαδί μὲ τὸ τριαντάφυλλο στὴν ἄκρη). Τὸ φτάνεις;

Φάων (κοιτάζοντας ὄχι τὸ τριαντάφυλλο ἀλλὰ τὴ Μέλισσα). Ἀκόμα!

Μέλισσα. Μὰ τώρα!— ἀλίμονό μου! γλιστρῶ! πέφτω!

Φάων. Ὅχι, σὲ βαστῶ.

(τὸ κλαδί φεύγει ἀπὸ τὰ χέρια της καὶ ὑψώνεται πάλι· κείνη ζαλίζεται καὶ πέφτει μέσα στὴν ἀγκαλιά του, ποὺ κρατοῦσε ὁ Φάων ἀνοιχτή).

Μέλισσα. ὦ, ἄφησέ με!

Φάων (τὴ σφίγγει). Μέλισσα!

Μέλισσα. Ἀλίμονό μου! ἄφησέ με!— ἄχ!

Φάων. Μέλισσα! (ἄρπάζει γλήγορα ἀπ' τὰ χεῖλη της ἓνα φίλι).

Πέμπτη σκηνή.

(Ἡ ΣΑΠΦΩ ἀπλὰ ντυμένη χωρὶς στεφάνι καὶ λύρα.
Οἱ προηγουμένοι).

Σαπφώ (ἐνῶ προχωρεῖ). Μᾶς κάνεις νὰ σὲ ζητοῦμε' φίλε ; — Μά, ἄ ! τί βλέπω ;

Μέλισσα. Ἄκουσε ! ἡ κυρία !

Φάων. Πῶς ; ἡ Σαπφὼ ἐδῶ ; (τὴν ἀφήνει)
(Παύση)

Σαπφώ. Μέλισσα !

Μέλισσα. Σεβαστὴ κυρία !

Σαπφώ. Τί ζητᾶς ἐδῶ —

Μέλισσα. Ζητοῦσα λουλούδια.

Σαπφώ. Κι' ὄχι χωρὶς ἐπιτυχία !

Μέλισσα. Τὸ τριαντάφυλλο ἐδῶ —

Σαπφώ. Καίει στὰ χεῖλη σου.

Μέλισσα. Κρέμεται τόσο ψηλά.

Σαπφώ. Ἴσως ὄχι ἀρκετὰ ψηλά ! πῆγαινε !

Μέλισσα. Πρέπει ἴσως νὰ —

Σαπφώ. Πῆγαινε, σοῦ λέγω ! πῆγαινε !
(ἡ Μέλισσα φεύγει)

Ἑκτη σκηνή.

ΣΑΠΦΩ — ΦΑΩΝ

Σαπφώ. (ὕστερα ἀπὸ λίγο) Φάων !

Φάων. Σαπφώ !

Σαπφώ. Σηκώθηκες τόσο γλήγορα ἀπὸ τὸ συμπόσιό μας· σὲ ζητούσαμε.

Φάων. Δὲν ἀγαπῶ τὸ ποτήρι, οὔτε χαρὲς μὲ θόρυβο.

Σαπφώ. Ὅχι θόρυβο! αὐτὸ φαίνεται πάνω κάτω σὰν ἐπίπληξη.

Φάων. Πῶς ;

Σαπφώ. Ἐκαμα λοιπὸν σφάλμα, ποὺ πρόσταξα τὴ γιορτὴ αὐτὴ μὲ θόρυβο καὶ φωνὲς γιὰ τὸν ἐρχομὸ μου στὴ πατρίδα ;

Φάων. Δὲν ἤθελα νὰ πῶ αὐτό !

Σαπφώ. Ἡ μεθυσμένη καρδιὰ ζητᾷ συχνὰ θορυβώδη χαρὰ καὶ ἀγαλλίαση, γιὰ νὰ ἴχαρῃ ἀρκετὰ ἀπαρατήρητη καὶ ἡσυχὴ μέσα στὸ θόρυβο τῆς γενικῆς χαρᾶς.

Φάων. Ἔτσι εἶνε !

Σαπφώ. Κι' ἔπειτα ἔπρεπε νὰ δείξω στοὺς καλοὺς μας γειτόνους τὴν εὐγνωμοσύνη μου γιὰ τὴν ἀγάπη των· αὐτοὶ χαίρονται μόνον σὲ συμπόσιο ! Τὸ ξέρεις βέβαια. Στὸ ἔξῃς καμιὰ ὀχληρὴ γιορτὴ δὲ θὰ μᾶς ξαναταράξῃ τὴν ἡσυχίαν, ποὺ σὺ δὲν τὴν ἀγαπᾶς περισσότερο ἀπὸ μένα.

Φάων. Σ' εὐχαριστῶ.

Σαπφώ. Φεύγεις ;

Φάων. Θέλεις ; μένω.

Σαπφώ. Εἶσαι κύριος νὰ φύγῃς ἢ νὰ μείνῃς.

Φάων. Θυμῶνεις ;

Σαπφώ. (μὲ συγκίνηση) Φάων !

Φάων. Θέλεις τίποτα ;

Σαπφώ. Τίποτα ! — ἀλλὰ ἓνα πρᾶμα ! (μὲ κόπο) σὲ εἶδα νὰ χωρατεύῃς μὲ τὴ Μέλισσα. —

Φάων. Τῇ Μέλισσα! — ποιὸς; — "Α! να!, πολὺ σωστά! λοιπόν, ἔπειτα!

Σαπφώ. Εἶναι χαριτωμένο παιδί.

Φάων. Ἔτσι φαίνεται, ὦ, μάλιστα!

Σαπφώ. Ἡ πιὸ ἀγαπημένη ἀπὸ τὶς δοῦλές μου, ἀπὸ τὰ παιδιὰ μου ἤθελα νὰ πῶ, γιὰτὶ πάντα τὶς ἀγάπησα σὰν παιδιὰ μου. Ἄν δὲν ἔκοφα τὰ δεσμὰ τῆς σκλαβιάς των τὸ καμα, γιὰ νὰ μὴν ἀποσπάσω τὰ ὄρφανὰ κείνα κι' ἀπροστάτευτα πλάσματα πρόωρα ἀπὸ τὸ μάτι τῆς δασκάλας, καὶ ἀπὸ τῇ τρυφερῇ φροντίδα τῆς μητέρας. Γιὰτὶ ἡ Φύση δὲ μᾶς ἔδωκε ἄλλα δεσμὰ πιὸ γλυκά. Ἔτσι ἤμουν πάντα συνηθισμένη καὶ μέσα στίς πιὸ διαλεχτὲς γυναῖκες τῆς Μυτιλήνης ὑπάρχουν πολλές, ποὺ μὲ εὐχαρίστηση θυμοῦνται καὶ λέγουν, πὼς ὅ,τι εἶνε τὸ χρεωστοῦν στῇ Σαπφῶ.

Φάων. Πολὺ ἔμορφα! πολὺ ἔμορφα!

Σαπφώ. Ἀπὸ ὅλα τὰ κορίτσια, ποὺ μιὰ τυχαία περιστασιὴ μοῦ ἔφερε ἐδῶ, κανένα δὲν μοῦ ἦταν τόσο ἀγαπητὸ ὅσο αὐτῇ, ἡ Μέλισσα, τὸ χαριτωμένο κορίτσι, μὲ τὸν ἤσυχο χαρακτήρᾱ του. Ἄν καὶ δὲν ἦταν ἔξοχο πνεῦμα, ἂν καὶ εἶχε μέτρια χαρίσματα καὶ ὄχι δεξιότητα στὴν ἀσκησιὴ τῆς Τέχνης, μοῦ ἦταν ἀπ' ὅλες ἀγαπητῇ καὶ πολὺτιμῇ μὲ τῇ μετριοφροσύνη τῆς, τὸ ταπεινὸ τῆς τρόπο, μὲ κείνη τῇ θερμῇ ἀφροσύνη· σὰν ἓνα ἤσυχο σαλιαγκάκι, ποὺ εἶνε σπῆτι καὶ νοικοκυρὰ μαζί, πάντοτε ἔτοιμο στὸν ἔλαφρότατο θόρυβο τρομαγμένο νὰ συμμαζεῦθῃ, καὶ ψάχνοντας γύρω μὲ τὰ ἀπαλὰ νήματα μὲ δυσκολία μόνο τολμᾶ νὰ ἀγγίξῃ ξένο πρᾶμα, θυζάνει ὁμως ἀδιάκοπα τὸν ἑαυτὸ του ἂν μιὰ φορὰ κολλήσῃ κάπου καὶ νεκρὸ μόνο χωρίζεται ἀπ' αὐτό.

Φάων. Πολὺ ἔμορφα, ἀλήθεια, πολὺ ἔμορφα!

Σαπφώ. Δὲν θὰ ἤθελα—συγχώρησε, ἀκριδέ μου φίλε! δὲν θὰ ἤθελα ἓνα ἄσκεπτο, ἐπιπόλαιο χωρατό, νὰ γεννήσῃ στὸ στήθος τῆς κόρης αὐτῆς πόθους, ποῦ, ἂν δὲν πιτύχουν, βασανίζουσιν μὲ τὸ φαομαλερὸ των κεντρίδι. Θὰ ἤθελα πολὺ νὰ μὴ τῇ κάμω νὰ δοκιμάσῃ, πόσο κατατρώγει ἓνας ἄσβε-

στος πόθος και πόσο βασανίζει ένας καταφρονημένος έρωτας, φίλε μου.

Φάων. Τι έλεγες ;

Σαπφώ. Δέν μ' ακούς ;

Φάων. Άκούω : ό Έρωτας βασανίζει.

Σαπφώ. Ναι βασανίζει ! φίλε μου, σήμερα δέν έχεις διάθεση· άλλη φορά θά μιλήσουμε γι' αυτό.

Φάων. Πολύ σωστά ! άλλη φορά !

Σαπφώ. Και τώρα έχει γειά ! Συνηθίζω αυτή την ώρα νά την άφιερώνω στις Μούσες εκεί στην ήσυχη σπηλιά. Δέν έλπίζω σήμερα νά βρω τις Μούσες, μά χωρίς άλλο θά 'χω τουλάχιστον εκεί ήσυχία και... χρειάζομαι ήσυχία· έχει γειά σ' αυτό τό μεταξύ.

Φάων. Φεύγεις λοιπόν ;

Σαπφώ. Θά ήθελες—

Φάων. Έχε γειά !

Σαπφώ (γυρίζει γλήγορα). Έχε γειά ! (φεύγει προς την σπηλιά).

Έβδομή σκηνή.

(Ο Φάων μόνος, άφοϋ πολλή ώρα έβλεπε με άκίνητα μάτια μπροστά του).

Φάων. Κι' έχεις, αλήθεια—; (κοιτάει γύρω). Έφυγε! τί συνέβη λοιπόν έδω ; Δέν τό ξέρω· είμαι ταραγμένος, τό κεφάλι μου είναι ζαλισμένο και βαρύ ! (κοιτάζοντας τό μπάγκο) έδω καθόταν, έδω, τό εύθυμο τό δροσερό παιδί· (καθίζει) έδω θέλω νά ξεκουράσω τό κεφάλι μου· (κουραμένος άκουμπά τό κεφάλι του στό χέρι.)

ΠΡΑΞΗ ΤΡΙΤΗ

Τοποθεσία καθὼς και στίς προηγούμενες πράξεις.

Πρώτη σκηνή.

•Ο ΦΑΩΝ ξαπλωμένος ὅτὸ μπάγκο κοιμάται.

•Η ΣΑΠΦΩ ἔρχεται ἀπὸ τῆ ὄπυλιά.

Σαπφώ. Τσο κάκου ! Οἱ σκέψεις μου ταξειδεύουν μακριὰ χωρὶς νὰ μοῦ φέρουν τίποτα πίσω. Σ' ὅ,τι κάνω, ὅ,τι ἐπιχειρῶ, στέκεται μὲ ζωηρὰ χρώματα μπροστά μου κείνη ἢ μισητὴ εἰκόνα, ποὺ θὰ ἤθελα νὰ τὴν ἀποφύγω και πέρα ἀπὸ τὰ μαῦρα σύνορα αὐτῆς τῆς γῆς. Πῶς τὴ κρατοῦσε ! Πῶς τὴν ἀγκάλιαζε ; κ' ἔπειτα, ἀφοῦ ὑποχώρησε στὸν πόθο, πῶς στὸ στόμα του—ἄς τ' ἀφήσω ! δὲν θέλω νὰ τὸ συλλογίζουμαι. Και ἡ σκέψη αὐτὴ ἀκόμα χίλιες φορὲς θανατώνει !

Μὰ δὲν εἶμαι λοιπὸν ἀνέτη, νὰ βασανίζουμαι και νὰ παραπονοῦμαι γιὰ τὸ τίποτα ; Ποιὸς ξέρει τί εὐκολόστυστη, πρόσκαιρη ἐντύπωση, τί τιποτένια ἰδιοτροπία, ποὺ γλήγορα ἀφανίζεται ὅπως γλήγορα γεννιέται χωρὶς νὰ φθάσῃ στὸ σκοπὸ και χωρὶς νὰ δώσῃ ἀφορμὴ γιὰ ἐπίπληξη, τὸν τράβηξε κοντά της ; Ποιὸς μοῦ λέγει λοιπὸν νὰ ζητήσω μέσα στὸ δικό μου πολυτάραχο στῆθος τὸ μέτρο γιὰ τὸ δικό του αἶσθημα ; "Οποιοσ γνωρίζει τὸν ἔρωτα και τὴ ζωὴ, εἴτε ἄνδρας εἴτε γυναῖκα εἶνε, δὲν μετᾶ τὴν ἀγάπη τῶν ἀνδρῶν μὲ τὴ φλόγα τῶν γυναικῶν. Ὁ ἄνδρας μὲ τὸν ὀρμητικὸ του χαρακτήρα εἶναι ἄστατος, γιὰτὶ ὑποτάσσεται στὴν ἄστατη ζωὴ. Ἐλεύθερος βαδίζει τὸν ἀνοιχτὸ δρόμο τῆς ζωῆς αὐτῆς μέσα στὴ ῥόδινη αὐγὴ τῆς

ἐλπίδας, ὠπλισμένους μὲ θάρρος καὶ δύναμη, ὅπως μὲ ἀσπίδα καὶ ξίφος, γιὰ τὸν ἀγῶνα, ποὺ στεφανώνει ἡ Δόξα. Ὁ ἡσυχος τοῦ σπιτιοῦ κόσμος τοῦ φαίνεται πολὺ στενός. Πρὸς τὰ ἔξω τραβᾷ ἡ ἀκούραστη, ἀγρία ὁρμή του. Κι' ἂν βρῇ τὸν ἔρωτα, σκύπτει πρόθυμα νὰ κόψῃ ἀπὸ τὸ βάθος τὸ ἔμορφο λου'ουδάκι, τὸ παρατηρεῖ, τὸ χαίρεται κι' ὕστερα τὸ καρφώνει μὲ ἀδιαφορία μαζί μὲ τ' ἄλλα σημάδια τῆς νίκης πάνω στὴ περικεφαλαία του. Δὲ γνωρίζει τὴ κρυφὴ, τὴ δυνατὴ φλόγα, ποὺ ἀνάπτει ὁ ἔρωτας στὸ στήθος μιᾶς γυναίκα. Πῶς ὄλη ἡ ὑπαρξὴ τῆς, ἡ σκέψη καὶ ἡ ἐπιθυμία τῆς, σ' αὐτὸ μόνον τὸ σημεῖο κλωθογυρίζουν, πῶς ὄλοι οἱ πόθοι τῆς, σὰν τὰ μικρὰ πουλιά, ποὺ φοβισμένα πετοῦν γύρω στὴ φωλιά τῆς μάνας των, τὸν ἔρωτα, τὸ λίκνο καὶ τὸν τάφο των, μὲ φοβερὴ ἀγωνία δειλὰ φυλάγουν. Ὁλόκληρη ἡ ζωὴ, σὰν ἓνα πολύτιμο πετράδι, εἶνε κρεμασμένη στὸ λαιμὸ τῆς νεογέννητης ἀγάπης! Ἀγαπᾷ κι' ὁ ἄνδρας, ἀλλὰ μέσα στὸ φαρδὺ στήθος του ὑπάρχει ἀκόμα τόπος καὶ γι' ἄλλο ὄχι μόνον γιὰ τὸν ἔρωτα, κι' ἐπιτρέπει κείνος σὰν χωρατό, σὰν ἀπλὴ διασκέδαση, κάτι τι, ποὺ στὴν γυναῖκα φαίνεται ἐγκλημα' ἓνα φίλημα, ὅπου κι' ἂν τὸ βρῇ, πιστεύει πῶς ἔχει δικαίωμα νὰ τὸ πάρῃ· εἶνε βέβαια κακό, ποὺ εἶνε ἔτσι τὸ πρᾶμα, μὰ, ἔτσι εἶνε!

(γυρίζει καὶ βλέπει τὸν Φάωνα).

Ἄ, κοίταξε, ἐκεῖ στὸν ἡσυχίο τῆς τριανταφυλλᾶς—κεῖνος εἶνε, μάλιστα, ὁ χαριτωμένος προδότης· κοιμᾶται καὶ ἡσυχία καὶ ἀτάραχη παιδρότητα σκεπάζει ἀπαλὰ τὸ μέτωπό του Ἔτσι ἀναπνέει στὸ ὕπνο του ὁ ἀθῶος μόνον, ἔτσι ἀνασηκώνεται κείνο μόνον τὸ στήθος, ποὺ δὲν ἔχει βάρος. Ναί, ἀκριδέ μου, θέλω νὰ πιστέψω στὸ ὕπνο σου, ὅ,τι κακὸ κι' ἂν μοῦ πῆς ξυπνώντας. Συχώρησέ με, ἂν στὴ πρώτη στιγμὴ, ἀγαπητέ! σὲ λύπησα μὲ τὴν ὑποψία μου, ἂν πίστεψα, πῶς μπορούσε μιὰ πρόστυχη ψευτιά νὰ βρῇ εἰσοδο σ' ἓνα τόσο καθαρὸ ναό! χαμογελᾷ—ἀνοίγουν τὰ χεῖλη του—ἓνα ὄνομα φαίνεται, πῶς κυμαίνεται μέσα στὴ πνοή του. Ξύπνησε καὶ ξυπνητὸς πρὸς τ' ὄνομα τῆς Σαμπῶς σου, ποὺ σ' ἀγκαλιάζει. Ξύπνα!

(τὸν φιλεῖ στὸ μέτωπο)

Φάων. (Ξυπνῶ, ἀνοίγει τὴν ἀγκαλιὰ καὶ μὲ τὰ μάτια μισοκλεισμένα λέγει) Μέλισσα!

Σαπφώ. (ρίχνεται πίσω) Ἄ!

Φάων. Ἄ! ποῖος μὲ ξύπνησε; ποῖος φθονερός ἔδιωξε ἀπὸ τὸ μέτωπό μου τίς εἰκόνας, ποῦ ἔβλεπα γλυκὰ στὸν ὕπνο μου; — Σὺ Σαπφώ; χαιρε! Τὸ ξερα καλά, πὼς κάτι ἔμορφο στεκόταν στὸ πλάγι μου, γι' αὐτὸ ἦταν τόσο ἔμορφο καὶ τῶναιρό μου. Εἶσαι ταραγμένη; τί ἔχεις; Ἐγὼ εἶμαι εὐθυμὸς· κείνο, ποῦ δάρυνε μὲ στενοχώρια τὸ στῆθός μου, ἔπεσε μὲ θαυμαστὸ τρόπο ἀπὸ πάνω μου· ἀναπνέω πάλι χωρὶς στενοχώρια κι' ἐλεύθερα· σὰν κείνο τὸν ταλαίπωρο, ποῦ μιὰ ξαφνικὴ ἀνεμοζάλη τὸν ῥίχνει μέσα στὸ μαῦρο πέλαγος, ὅπου βασιλεύει φρίκη καὶ ἀγωνία καὶ φόβος, κι' ὅταν τὸ κύμα τὸν σηκώσῃ ψηλά, οἱ παιδρὲς χρυσῆς ἀχτίνες, φίλημα τοῦ ἀγέρα, χαρούμενη φωνὴ ἤχου, παίζουν μὲ μιᾶς γύρω στὴν αἴσθησή του, ἔτσι στέκω μεθυσμένος ἀπ' τὴν χαρὰ, εὐτυχισμένος, μακάριος, καὶ ποθῶ μεγαλύτερη αἴσθησις ἢ μικρότερη ἀπόλαυση, γιατί δὲν ἀντέχω σ' ὅλη τὴν ἡδονή.

Σαπφώ. (κοιτάζοντας μπροστά της) Μέλισσα!

Φάων. Χαρούμενη καὶ γελαστὴ θέλω νὰ εἶσαι, ἀγάπη μου! εἶνε τόσο ἔμορφη ἐδῶ, ὦ, ἐξαίσια! Ἡ καλοκαιρινὴ βραδιὰ μὲ ἀπαλὰ φτερά καὶ μὲ χάρη κατεβαίνει κουρασμένη πάνω στὸ ἥσυχο λιβάδι· ἡ θάλασσα διψασμένη ἀπὸ ἔρωτα ἀνεβοκατεβαίνει. γιὰ νὰ ὑποδεχθῇ τὸν κυρίαρχο τῆς ἡμέρας, ποῦ ὁδηγεῖ πρὸς τὴ Δύση τ' ἀλογά του. Μιὰ ἐλαφρὴ πνοὴ παίζει μέσα στίς ἀψηλές λεῦκες. μοῦ γλυκομιλοῦν μὲ τίς παρθενικὲς στῆλες καὶ στέλνουν μὲ λαφρὸ μурμουρίσμα κάτω ἔρωτικό χαιρετισμὸν, σὰν νὰ λέγουν κοιτάξετε! ἀγαπιούμαστε! μιμηθῆτέ μας!

Σαπφώ. (στὸν ἑαυτὴ της) Θέλει σχεδὸν μὲ δόλο πάλι νὰ χωθῇ στὸ στῆθός μου· μὰ ὄχι! πολὺ βαθιὰ γνώρισκ τὴ καρδιά του.

Φάων. Πέρασε τὴν ἡμέραν τῆς πυρετοῦ, ποῦ μὲ διχοστούσε τόσο καιρὸ, καί, πιστεψέ με, ποτέ δὲν σοῦ ἤμιον τόσο καλός, ναί, ποτέ τόσο καλός, ὦ Σαπφώ, ὅσο αὐτὴ

τῇ στιγμῇ. Ἔλα, ἀς χαροῦμε, Σαπφῶ, ἀς χαροῦμε! μά, πέε μου τί ὀνειρεύεσαι, Σαπφῶ.

Σαπφῶ. Λέγεις ψέματα, καὶ μισῶ ἀνθρώπους ψευτές.

Φάων. Κοίταξε—ἔχω δὴ τώρα δὴ στὸν ὕπνον μου ἓνα πολὺ παράξενο ὄνειρο. Βρέθηκα στὴν Ὀλυμπία, ἀπαράλλαχτα καθὼς τότε, πού σέ εἶδα κεῖ πρώτη φορά μέσα στο φαῖδρον ἀγῶνα· στεκόμουν μέσα στὸ χαρόμενο πλῆθος, γύρω μου θόρυβος ἀπὸ τ' ἀμάξια καὶ τὸν ἀγῶνα· τότε ἀντηχεῖ ἓνα κιθάρισμα κι' ὄλοι σωμαίνου· ἤσουν σύ· ἔφαλλες τίς χαρὲς τῆ· χρυσῆς ἀγάπης κι' ἐνίωσα στὴ καρδιά μου θαθεῖα συγκίνηση· ὤρμησα πρὸς τὸ μέρος σου κι' ἔξαφνα— γιὰ φαντάσου! τότε μὲ μιᾶς δὲν σέ ἀναγνωρίζω πιά. Ἡ προηγούμενη μορφή στεκόταν ἐκεῖ, ἡ πορφύρα χυνόταν γύρω στοὺς στραγγυλοὺς νώμους τῆς, ἡ λύρα ἀντηχοῦσε στὸ κάτασπρο χέρι τῆς, μόνο τὸ πρόσωπο ἀλλάζει λειώνοντας γλήγορα σὰν καταχνιά, πού τὴ περικυκλώνουν τὰ γαλανὰ ὕψώματα. Τὸ στεφάνι τῆς δάφνης μὲ μιᾶς ἀφανίστηκε, ἡ σοβαρότητα γάθηκε ἀπὸ τὸ ἀψηλὸ μέτωπο, τὰ χεῖλη, πού ἔφαλλαν προτύτερα θεῖα ἄσματα, χαμογελοῦσαν μ' ἓνα γλυκὸ γήινο χαμόγελο, τὸ πρόσωπο, πού φαινόταν ἀπὸ μιὰ Παλλάδα κλεμμένο, ἀλλάζει καὶ γίνεται πρόσωπο παιδιοῦ, καὶ νὰ μὴ τὰ πολυλογῶ, σὺ εἶσαι καὶ δὲν εἶσαι, ἄλλοτε μοῦ φαίνεται νὰ εἶνε Σαπφῶ κι' ἄλλοτε.—

Σαπφῶ. (δυνατὰ) Μέλισσα!

Φάων. Μὲ τρώμαξες σχεδὸν—Παιὸς σοῦ εἶπε, πῶς ἦταν αὐτή;—ἐγὼ ὁ ἴδιος δὲν τό ξερα—εἶσαι ταραγμένη κι' ἐγώ—

Σαπφῶ. (τοῦ γνέφει μὲ τὸ χέρι νὰ φύγη).

Φάων. Πῶς; πρέπει νὰ φύγω; ἓνα μόνο πράμα ἄφησε νὰ σοῦ πῶ, Σαπφῶ.

Σαπφῶ. (Τοῦ γνέφει πάλι).

Φάων. Δὲν θέλεις ν' ἀκούσης;—πρέπει νὰ φύγω;—φεύγω. (φεύγει).

Θέλω νά δῶ τή θαυμαστή αὐτὴ ἔμορφιά, ποῦ καμαρώνει γιὰ τέτοια νίκη, ποῦ κέρδισε ἀπ' τὴ Σαπφώ. Τί νά πιστεύσω ; μὲ ἀπατᾷ λοιπὸν ἢ ἐνθούμησέ μου, ποῦ ἂν τὴ ρωτήσω μοῦ παρουσιάζει ἕνα μωρὸ παιδί, μὲ ντροπαλὴ φυσιογνωμία, μὲ μάτια πάντα κατεβασμένα στὴ γῆ, μὲ χεῖλη, ποῦ ἔβγαζον λόγια παιδιακίστικα, μὲ στήθος κούφιο, ὅπου λίγοι παλμοὶ ξυπνοῦν πάντοτε ἀπὸ τὴν ἀνάισθητη ἡσυχία του, ὄρεξη γιὰ παιγνίδι μόνον ἀκόμη καὶ φόβο γιὰ τιμωρία. Πῶς ; ἢ ξέφυγε τὰ μάτια μου ἢ χάρη αὐτῆ, ποῦ τόσο δυνατὰ τὸν τραβᾷ κοντὰ της ;—Μέλισσα !—ναί, θέλω νά τῇ δῶ !—Μέλισσα !—

Τρίτη σκηνή

ΕΥΧΑΡΙΣ—ΣΑΠΦΩ

Εὐχαρις. Πρόσταξες, σεβαστὴ κυρία ;

Σαπφώ. Τῇ Μέλισσα κάλεσα, ποῦ εἶνε ;

Εὐχαρις. Ποῦ ; στὸ δωμάτιό της, νομίζω.

Σαπφώ. Ζητᾷ τὴ μοναξιά ; τί κάνει ἐκεῖ ;

Εὐχαρις. Δὲν ξέρω. Μὰ εἶνε παράξενα τὰ φερσίματά της ὅλη τὴ μέρα. Τὸ πρωὶ σιωποῦσε κι' ὄλο ἔκλαιγε· μὰ τώρα δὲ τὴν ἀντάμωσα [μὲ χαρούμενο πρόσωπο, φορτωμένη μὲ ἀσπρόρρουχα, νὰ κατεβαίνῃ στὸ ποτάμι, ποῦ τρέχει ὀροσερὸ μέσῃ στὸ μικρὸ δάσος τῶν μυρτιῶν.

Σαπφώ. Χαίρει γιὰ τὴ νίκη της ! παρακάτω λοιπὸν, παρακάτω !

Εὐχαρις. Περίεργη νὰ μάθω τί ζητοῦσε, τὴν ἀκολούθησα σιγὰ μέσα στὸ ἡσυχὸ δάσος. Ἐκεῖ τὴ βρήκα.—

Σαπφώ. Μὲ κεῖνον ;

Εὐχαρις. Μὲ ποιόν ;

Σαπφώ. Παρακάτω !

Εὐχαρις. Τὴ δρῆκα νὰ στέκη κοντὰ στὸ καθαρὸ νερό. Τὰ φορέματα ἦταν γύρω ριχμένα στὴν ὄχθη καὶ ἀνασκουμπωμένη—δὲν πίστευε, πὼς κανένας τὴ παραμονεύει—ἐπαιρνε μὲ τὰ μικρὰ τῆς χέρια νερὸ καὶ τρίβοντας προσεκτικὰ ἔπλυνε τὰ μπράτσα τῆς καὶ τὸ πρόσωπο, ποὺ ἀπ' τὴ προθυμία καὶ τὸ διαστικὸ τρόπο, ποὺ εἶχε ἡ μικρὴ, ἔλαμπαν φλογερά σὰν πορφύρα στὸ φῶς ποὺ γλιστροῦσε ἀνάμεσα στὰ φύλλα. Ὅπως στεκόταν ἐκεῖ μπορούσε ἡ Ἄρτεμις νὰ τὴν πάρῃ γιὰ καμιὰ νύφη τῆς, τὴ νεώτερη ἀπ' ὅλες.—

Σαπφῶ. Διήγησι θέλω ν' ἀκούσω κι' ὄχι ἐγκώμιο!

Εὐχαρις. Ὅταν τελείωσε τὴ δουλειὰ τοῦ λουτροῦ, στέγνωσε τὸ πρόσωπο καὶ τὸ στήθος τῆς καὶ γύρισε πίσω χαρούμενη μὲ τραγούδια. Ἦταν τόσο θυσιωμένη καὶ ἀφηρημένη, ὥστε δὲν ἔνιωσε τὰ φύλλα, ποὺ τῆς ἔβριξα γιὰ τὴν τρομάξω ἀπὸ τὸ πυκνὸ δάσος. Ὅταν ἔφτασε δῶ, μπήκε στὸ δωμάτιό τῆς τόκλεισε καὶ δὲν ξέρω τί κάνει. Τὴν ἄκουσα μόνον νὰ ψάχνῃ ἀκούραστα τ' ἀρμάρια, καὶ στὸ μεταξὺ ἀντηχοῦσε φαιδρὸ τραγοῦδι.

Σαπφῶ. Αὐτὴ τραγουδεῖ κι' ἡ Σαπφῶ—ὄχι! δὲν κλαίω—φέρει τὴν ἐδῶ.

Εὐχαρις. Τὴν Μέλισσα;

Σαπφῶ. Ναί, ποιὸν ἄλλον;—Μέλισσα! Ἄχ! εἶναι γλυκό, ἀπαλὸ ὄνομα! ὄνομα μὲ χάρη, ποὺ μαγεύει τ' αὐτιά!—Μέλισσα—Σαπφῶ—πήγαινε, φέρε τὴν ἐδῶ.

(*Ἡ Εὐχαρις φεύγει)

Τετάρτη σκηνή

ΣΑΠΦΩ μόνη

(Καθίζει διὸ υπάγκο κι' ἀκκουμπᾷ τὸ κεφάλι τῆς ἐπὶ χέρι—παύσθ)

Σαπφῶ. Δὲ μπορῶ! ἀλίμονο! τοῦ κάκου προσκαλῶ τὴν περηφάνεια, στὴ θέση τῆς μου ἀπαντᾷ ἡ ἀγάπη!

(ξαναπέφτει στὴ προηγούμενη θέση)

Πέμπτη σκηνή

ΜΕΛΙΣΣΑ ΣΑΠΦΩ

Μέλισσα. (άπλῃ μὰ προσεκτικῶς ντυμένη, μὲ τριαντάφυλλα στὸ στήθος καὶ στὰ μαλλιά· στέκει στὴν εἴσοδο, μὰ, ἐπειδὴ ἡ Σαπφῶ μένει ἀκίνητη, προχωρεῖ πρὸς κοντὰ) ἔδῳ εἶμαι.

Σαπφῶ (Γυρίζει γλήγορα καὶ ἔπειτα ρίχνεται πίσω). Ἄ! ἀληθινά, εἶνε ἔμορφη· (σκεπάζει τὸ πρόσωπο μὲ τὰ χέρια της—καὶ πέφτει στὸ μπάγχο—παύση).

Μέλισσα. Μὲ φώναζες ;

Σαπφῶ Πῶς στολίσθηκε ἡ ἄπιστη, γιὰ νὰ ἀρέσῃ στὸν ἔραστή της ! Μὲ δυσκολία βαστώ τὸ θυμὸ μου ! ποιά γιαρτὴ σήμερα σ' ἔλαμε νὰ στολισθῆς ἔτσι ;

Μέλισσα. Γιουρτή ;

Σαπφῶ Γιατί λοιπὸν τὰ στολίδια αὐτά, τὰ λουλούδια ;

Μέλισσα. Πολλὲς φορές μὲ μάλωσες, γιατί δὲν φορῶ τὰ φορέματα, ποὺ τόσο γενναιόδωρα μοῦ χαρίζεις, ἀλλὰ τὰ φυλάγω, σὰν φιλάργυρη, γι' ἄλλο καιρὸ, γιὰ χαρούμενες μέρες. Αὐτὸ ἤρθε στὸ νοῦ μου σήμερα, καὶ ἀφοῦ ἴσα ἴσα σήμερα εἶνε μιὰ χαρούμενη μέρα, πῆγα μέσα καὶ στολίσθηκα λίγο.

Σαπφῶ. Μιὰ χαρούμενη μέρα; αὐτὸ δὲν τὸ ξέρω· γιατί;

Μέλισσα. Γιατί; Ἐ! δά, ἀφοῦ γύρισες πίσω, ἀφοῦ—δὲν ξέρω καλά, μὰ εἶμαι εὐθυμη.

Σαπφῶ. Ἄ! ψεύτρα!

Μέλισσα. Τί λέγεις;

Σαπφῶ. (συνέρχεται). Μέλισσα, ἔλα, θὰ μιλήσουμε μαζί ἡσυχα· πῶσω χρονῶ εἶσαι;

Μέλισσα. Γνωρίζεις σὺ πολὺ καλά, ὦ Σαπφῶ, ποιά θλι-

βερή μοῖρα ἔκοψε τὰ παιδικά μου χρόνια· δὲν εἶχα μητέρα νὰ τὰ μετρήσῃ μὲ φροντίδα καὶ ἀκριβεία· μὰ πιστεύω πὼς εἶμαι δέκα ἕξ χρονῶ.

Σαπφῶ. Ὅχι λέγεις ψέματα!

Μέλισσα. Ἐγώ!

Σαπφῶ. Δὲ λέγεις τὴν ἀλήθεια.

Μέλισσα. Πάντοτε! σεβαστὴ Κυρία!

Σαπφῶ Εἶσαι μόνο δεκαπέντε χρονῶ.

Μέλισσα. εὐκολα μπορεῖ νὰ εἶνε ἔτσι.

Σαπφῶ. Τόσο νέα στὰ χρόνια κι' ἔπρεπε ἀπὸ τώρα νὰ εἶνε τόσο ὄριμη στὴν ἀπάτη; ἀδύνατο! τόσο μεγάλη ἀντίφαση δὲν ὑπάρχει στὴ φύση! ἀδύνατο! ὄχι, δὲν τὸ πιστεύω.

Μέλισσα, θυμᾶσαι ἀκόμη κείνη τὴ μέρα—εἶνε τώρα δέκα τρία χρόνια—ποῦ σ' ἔφεραν ἐδῶ; σὲ εἶχαν ἀρπάξει βάρβαροι, ἔκλαιγες, θρηνοῦσες δυνατά. Λυπήθηκα τὴν ὀρφανὴ καὶ ξένη μικρὴ, ὁ θρήνός της μὲ συγκίνησε, ἔδωσα τὴν ἀξία καὶ σ' ἔσφιξα, μικρὸ πλάσμα· κι' ἐγὼ ἀκόμα, μὲ ἀγάπη θερμὴ στὸ νεανικό μου στῆθος. Θέλουν νὰ σὲ χωρίσουν ἀπὸ μένα, μὰ σὺ δὲν δεχόσουν κι' ἀγκάλιαζες τὸ λαιμό μου μὲ τὰ μικρά σου χέρια, ὡς που τὰ παράλυσε ὁ παρήγορος ὕπνος. Θυμᾶσαι ἀκόμα κείνη τὴ μέρα;

Μέλισσα, ὦ! μπορούσα ποτέ, μπορούσα νὰ τὴ ξεχάσω.

Σαπφῶ. Ὅταν ὕστερα ἀπὸ λίγο ὁ πυρετός, σὰν φίδι μὲ τὴ φαρμακερὴ του πνοῇ σὲ περιτύλιξε, ὦ Μέλισσα, ποιδὲς ἀγρυπνοῦσε τότε δλονυχτιές, ποιδὲς ἔβαζε τὸ κεφάλι του προσκέφαλο στὸ δικό σου, ποιδὲς ξεχνοῦσε τὸν ἑαυτό του καὶ πάλευε μὲ τὸ θάνατο, γιὰ νὰ τοῦ ἀρπάσῃ τὸ ἀγαπημένο λάφυρο καὶ παλεύοντας τὸ κέρδισε, μὲ ἀγωνία καὶ μὲ μὲ κόπο τὸ κέρδισε;

Μέλισσα. Σὺ ἤσουν, ὦ Σαπφῶ· τί πρᾶμα ἔχω, ποῦ νὰ μὴ τὸ χρεωστῶ σὲ σένα, στὴ καλωσύνη σου;

Σαπφῶ Ὅχι ἔτσι, ἔλα ἐδῶ στὸ στῆθός μου! ἐδῶ! Τό-

Ξερα καλά, δὲν μπορεῖς νὰ μὲ λυπήσης, θεληματικὰ καὶ σκόπιμα δὲ μπορεῖς νὰ μὲ λυπήσης ! Ἄφησε νὰ χτυποῦν ἐνωμένες οἱ καρδιές μας, ἄφησε νὰ θυβίζεται τὸ μάτι σὲ μάτι ἀδελφικὸ, ἄφησε νὰ σμίξουν οἱ λέξεις μὲ τὴν ἀναπνοή μας, ὥστε τὸ ἀπατημένον αὐτί, τὸ γλυκὰ ἀπατημένον στήθος ἀπὸ τὴν ἁρμονία τῆς γνώμης, σὲ κάθε ἤχο ἀπὸ τὸ εὐχάριστο αὐτὸ μείγμα ν' ἀναγνωρίζῃ τὸν ἑαυτὸ του, μὰ ὄχι τὰ λόγια του.

Μέλισσα. ὦ Σαπφῶ !

Σαπφῶ. Ναί, ἀπατήθηκα· δὲν εἶνε ἀλήθεια ;

Μέλισσα. Σὲ τί ;

Σαπφῶ. Πῶς μποροῦσες ; δὲν μπορεῖς, ὄχι !

Μέλισσα. Τί πρᾶμα, κυρίῃ ;

Σαπφῶ. Θὰ μποροῦσες ! πήγαινε ! πέταξε πρῶτα αὐτὰ τὰ μάταια φορέματα ἀπὸ πάνω σου, δὲν μπορῶ νὰ σὲ βλέπω ἔτσι· πήγαινε ! ἄλλα φορέματα. Τὰ χρωματιστὰ στολίδια πληγώνουν τὰ μάτια μου. Πήγαινε ! Τὴν ἀπλότητα ἀγαποῦσε πάντα ἡ ἀπλῆ Μέλισσα. Τόσο πολλὰ καλλύμματα δείχνουν, πῶς κάτι κρύβεται ἀπὸ κάτω. Πήγαινε ! ἄλλα φορέματα, σοῦ λέγω ! μόνο γλήγορα !—Στάσου ! ποῦ πηγαίνεις ; μείνε ! κοίταξέ με στὰ μάτια ! γιατί τὸ βλέμμα πρὸς τὰ κάτω ; φοβᾶσαι τὸ μάτι τῆς κυρίας σου ; Τόσο κουτὴ δὲν εἶσαι ! τότε ποῦ ὁ Φάων—Ἄ ! κοκκινίζεις ; προδότρια ! ἡ ἴδια πρόδωσες τὸν ἑαυτὸ σου καὶ ἀρνιέσαι ; Ὅχι στὴ ψευτέρα γλῶσσά του, στὴ μαρτυρία αὐτῆ, ποῦ βρίσκεται στὰ μάγουλά σου θὰ πιστέψω, στὴν ἀναλαμπὴ τῆς ἀνόσιας φλόγας, ποῦ καίει βαθιὰ στὸ δόλιο στήθος σου. Ἄθλια ! αὐτὸ λοιπὸν ἦταν, ποῦ σ' ἔκαμε σήμερα στὸ δεῖπνο νὰ φαίνεσαι τόσο παράξενη. Κεῖνο, ποῦ πῆρα γιὰ δειλὴ ντροπὴ, ἦταν δίχτυ καὶ μ' αὐτὸ ἡ πονηρὴ ἐρωτοχτυπημένη τύλιξε τὸ ὄμμα τῆς ; Τόσο νέα ἀκόμα καὶ τόσο πονηρὴ, τόση χάρη καὶ δροσιὰ καὶ φαρμάκι καὶ σπήλα στὸ δόλιο στήθος τῆς ; Μὴ στέκῃς ἔτσι ἄφωνη !

Δὲν ἔχεις νὰ πῆς τίποτα ; ἡ φιδόγλωσσα, ποῦ τόσο κεντρώνει δὲν μπορεῖ νὰ σφυρίξῃ ; Ἀπάντησέ μου !

Μέλισσα. Δὲν ξέρω, τί σημαίνουν αὐτά.

Σαπφώ. Ὅχι, τὸ κακόμοιρο παιδί ! δάκρυα μόνο ! μὴν κλαίς ! τὰ δάκρυα εἶνε ἱερὸ δικαίωμα τοῦ πόνου ! μὲ λόγια μίλησε ! ἔχουν βέβαια κι' αὐτὰ ἀπὸ καιρὸ μολυνθῆ, μὰ δὲ χρειάζομαι αὐτὴ τῆ βουβὴ γλῶσσα τῆς ἀθωότητος. Τόσο ἔμορφη στολισμένη, σὰν νύφη ! Πέταξε τὰ λουλούδια αὐτά ! πέταξέ τα ! Δὲν ἔχουν τῆ δύναμη νὰ κρύψουν τὸ φίδι, ποὺ φωλιάζει ὄχι καλὰ μέσα των ! Κάτω τὰ τριαντάφυλλα !

(Ἡ Μέλισσα βγάζει μὲ σιωπὴ τὸ στεφάνι)

Σαπφώ. Δός μου τὸ στεφάνι αὐτό· θέλω νὰ τὸ φυλάξω γιὰ ἐνθύμησή σου· κι' ἂν γλήγορα μαρανθοῦν καὶ πέσουν τὰ φύλλα, θὰ σκέπτομαι τὴν ἀπιστία σου καὶ τὴν εὐτυχία μου. Γιατί δὲν δίνεις τὸ τριαντάφυλλο, ποὺ ἔχεις στὸ στήθος ; βγάλε το !

(Ἡ Μέλισσα τρσβιέται πίσω)

Βέβαια ἐρωτικὸ ἐνέχυρο χωρὶς ἄλλο ; Πέταξέ το !

Μέλισσα. (σκεπάζει μὲ τὰ δύο τῆς χέρια τὸ τριαντάφυλλο)
Ποτέ ! ποτέ !

Μέλισσα. Ἄπιστο φίδι ! ξέρω κι' ἐγὼ νὰ κεντρώνω (βγάζει ἕνα μαχαίρι) Δός μου τὸ τριαντάφυλλο !

Μέλισσα. Θεοί ! ἔτσι λοιπὸν μὲ προστατεύετε ! Σεῖς, οὐράνιοι θεοί !

Ἔκτη σκηνή.

ΦΑΩΝ. Οἱ προηγούμενοι.

Φάων. Ποῖος φωνάζει ἐδῶ ;—Σύ, Μέλισσα ;—κάτω τὸ μαχαίρι !

(Παύση)

Τί συμβαίνει ἐδῶ ; Σαπφῶ, σύ ;

Σαπφῶ. Ρώτησε αὐτήν.

Φάων. Μέλισσα, ἦταν δυνατό σύ—

Μέλισσα. Τὸ σφάλμα εἶναι δικό μου· μίλησα, ὅπως δὲν ἀρμόζει στὴ σκλάβδα.

Σαπφῶ. Δὲν πρέπει νὰ φορτώνεσαι μὲ ψεύτικο σφάλμα· εἶνε ἀρκετὸ τὸ ἀληθινόν, ποῦ σὲ βαρύνει. Ἄλλιμονό μου, ἂν εἶχά ποτε ἀνάγκη ἀπὸ τῆ μεγαλοψυχία σου·

(μὲ τόνο δυνατό)

τὸ τριαντάφυλλο θέλησα ἀπὸ τὸ στήθος τῆς κι' αὐτὴ μὲ περιφρόνηση δὲ μ' ἄκουσε !

Φάων. Αὐτὸ ἔκαμε ; Μὰ τοὺς θεοὺς ὄλους ! ἔκαμε πολὺ καλὰ καὶ κανεὶς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τῆς ἀρπάξῃ τὸ λουλοῦδι ! Ἐγὼ ὁ ἴδιος τῆς τό θῶσα γιὰ ἐνθούμηση μιᾶς ἔμορφης στιγμῆς, γιὰ ἀπόδειξη, πὼς δὲν ἔσθησε σὲ κάθε στήθος ἢ συμπάθεια γιὰ ἓνα ποῦ πάσχει ἄδικα, σὰν μιὰ σταλαγματιὰ μέλι μέσα στὸ ποτήρι, ποῦ πιέζει στὰ χεῖλη του ξένη αὐθάδεια, γιὰ ἐγγύηση ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ μου πεποίθηση, πὼς ἡσυχος χαρακτηῖρας εἶνε τὸ καλύτερο στολίδι τῆς γυναίκας καὶ πὼς στεφάνι φαιδρὸ μὲ λουλούδια τῆς ἀθωότητος ἀξίζει πρὸ πολὺ παρὰ τὰ δάφνινα στεφάνια τῆς Δόξας.

Κλαίγει !—ὦ, μὴ κλαίς, Μελισσάκι !— Πλήρωσες κι' αὐτὰ τὰ δάκρυα μαζί, ὅταν τὴν ἀγόρασες ἀπὸ τὸν δουλέμπορο ; Τὸ σῶμα εἶνε δικό σου, ἔλα καὶ σκότωσέ την, μὰ δὲν ἔχεις δικαίωμα νὰ τῆς πάρῃς μὲ βία κανένα δάκρυ.— Μὲ δλέπεις μὲ τὰ γλυκά σου μάτια καὶ παρακαλώντας ζητᾶς συμπάθεια γιὰ τὴν ἄσπλαχνη ; Δὲν τὴ γνωρίζεις, δὲν τὴ γνωρίζεις τὴ περήφανη ! Κοίταξε ! δὲν ἀστράφτει ἓνα μαχαίρι στὸ χέρι τῆς ; δύο ἄλλα ἀκόμα βρίσκοντα βαθιὰ κρυμμένα ἐκεῖ, κάτω ἀπὸ τὰ χαμηλωμένα βλέφαρά τῆς.

(ἀρπάζει τὸ μαχαίρι, ποῦ γλίστησε ἀπὸ τὸ χέρι τῆς Σαπφῶς)

ὁὸς τὸ μαχαίρι ! θὰ τὸ ἔχω ἐδῶ, στὸ θερμό, τὸ ἀπατημένο στήθος μου, κι' ἂν ποτε παρουσιασθῇ στὴ ψυχὴ μου καμμιὰ εἰκόνα ἀπὸ τὰ περασμένα μὲ γλυκεῖα μελαγχολία, γλῆ

γορα ένα βλέμμα στο μαχαίρι αυτό θα με γιατρέψη!

Σαπφώ. (ἐνῶ κοιτάζει μὲ ἀκίνητα μάτια) Φάων!

Φάων. ὦ, μὴν ἀκούς τὸ γλυκὸ τόνο τῆς φωνῆς τῆς σὲ τραβᾷ κολακευτικὰ μόνο στὸ μαχαίρι τῆς. Τὸν ἀκουσα κι' ἐγὼ ν' ἀντηχῆ! εἶνε ποῦ ὅς καιρὸς, πρὶν νὰ τῆ δῶ, ποῦ ἔρριξε ἀπὸ μακριὰ γύρω ἑλαφρὰ μπερδεμένα τὰ δρόχια τῶν τραγουδιῶν τῆς. Μὲ χρυσᾶ νήματα μὲ τραβοῦσε κοντὰ τῆς, κι' ἂν ἤθελα ν' ἀντισταθῶ στενὰ κι' ὀλοένα πιὸ στενὰ μὲ περιπλέκανε οἱ ἑλαφροὶ μαγικοὶ κύκλοι. Ὅταν τὴν εἶδα, ἀγρία ζάλη πλάκωσε τὴν ἐρεθισμένη αἴσθησή μου καὶ χωρὶς θέληση ῥίχθηκα δεμένος στὰ πόδια τῆς περήφανης. Ὅταν εἶδα σένα, ἦρθα πάλι στὸ ἑαυτό μου· εἶδα μὲ τρόμο, πὼς δρίσκομαι στὸ σπίτι τῆς Κίρκης κι' ἔνωσα τὸν τράχηλό μου σκυρτό· μὰ δὲν γλύτωσα, αὐτὴ ἢ ἴδια ἔπρεπε, αὐτὴ ἢ ἴδια νὰ κόψῃ τὰ μάγια τῆς.

Σαπφῶ (τὸν βλέπει ἀκόμα μὲ ἀκίνητα μάτια) Φάων!

Φάων. ὦ, μὴ τὴν ἀκούς, μὴ τὴν βλέπῃς, τὸ μάτι τῆς σκοτώνει καθὼς καὶ τὸ χέρι τῆς.

Μέλισσα. Κλαίει!

Φάων. Φύγε! μὲ δάκρυ πλέκει καινούργια μάγια.

Μέλισσα. Πρέπει νὰ βλέπω μπροστά μου τὴν ἀκριδὴ μου Κυρία νὰ ὑποφέρῃ;

Φάων καὶ μένα μὲ συγκινεῖ, γιὰ τοῦτο φύγε γλήγορα, πρὶν ρίξῃ γύρω σου τὰ δρόχια τῆς!

(τὴν τραβᾷ μακριὰ)

Μέλισσα. Δὲν μπορῶ! — Σαπφῶ!

Σαπφῶ (μὲ σβησμένη φωνή) Μέλισσα, σὺ μὲ φωνάζεις;

Μέλισσα (γυρίζει κι' ἀγκαλιάζει τὰ γόνατά τῆς) ἐγὼ εἶμαι, Σαπφῶ! Νά, πάρε τὸ τριαντάφυλλο! πάρε το, πάρε τὴ ζωὴ μου! ποῦ εἶνε τὸ μαχαίρι σου;

Φάων (τρέχει, ἀρπάζει τὸ τριαντάφυλλο, ποῦ κρατοῦσαν κ·ι

οί δυὸ καὶ σηκώνει τὴ Μέλισσα) Δικό σου εἶνε, δικό σου !
Κανείς θεὸς δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ σοῦ τὸ ἀρπάξῃ !

(τραβᾷ τὴ Μέλισσα)

"Ελα ! φύγε γλήγορα ἀπὸ κοντὰ της !

(τὴν ἀπομακρύνει)

Σαπφὼ (ἀπλώνει τὰ χέρια της καὶ μὲ πνιγμένη φωνὴ) Φάων !

ΤΕΤΑΡΤΗ ΠΡΑΞΗ

(Ἡ τοποθεσία καθὼς καὶ στὶς προηγούμενες πράξεις)

ΝΥΧΤΑ ΜΕ ΦΕΓΓΑΡΙ

Πρώτη σκηνή

(Ἡ ΣΑΠΦΩ ἔρχεται βυθισμένη δὲ θυλλογῆ—δτέκει—
ἕδιερα ἀπὸ λίγο).

Σαπφώ. Ὑπάρχω λοιπὸν ἀκόμα! καὶ ὑπάρχει λοιπὸν
κάτι ἀκόμα! αὐτὸ τὸ ἀπλόχωρο σύμπαν δὲν κρημνίσθηκε
στὴ φοβερῇ κείνῃ στιγμῇ; Αὐτὸ τὸ σκοτάδι, ποῦ μὲ πλα-
κώνει γύρω, εἶνε ἡ νύχτα κι' ὄχι ὁ τάφος! Καὶ ὁμως
λέγουν, πὼς μιὰ πολὺ μεγάλη λύπη μπορεῖ νὰ σκοτώσῃ—
Ἄχ, δὲν εἶνε ἔτσι!—Ἡσυχία βασιλεύει γύρω μου, οἱ ἀνε-
μοὶ σιγοῦν, οἱ ζωνοὶ τόνοι τῆς ζωῆς ἔχουν βουβα-
θῆ, κανένας ἦχος δὲν διαπερνᾷ ἀπὸ τὰ ἀκίνητα φύλλα καὶ
μόνο τοῦ θρήνου μου ἡ φωνὴ διαπερνᾷ τὴ νύχτα σὰν ξένος
νυχτοπλάνος. Ποῖος θὰ μποροῦσε νὰ κοιμηθῆ σὰν τὰ που-
λιά, μὰ πολὺ, πάρα πολὺ, χωρὶς νὰ ξυπνήσῃ, σ' ἓνα βαθὺ
γλυκὸ ὕπνο, ὅπου ὄλα, ὄλα κι' αὐτοὶ οἱ σφυγμοὶ κοιμοῦν-
ται καὶ καμιὰ ἀχτίνα πρωϊνῆ δὲ σὲ ξυπνᾷ γιὰ καινούργια
βάσανα, κανεὶς ἀχάριστος—στάσου!—δὲν ἔρχεται τὸ φίδι!

(μὲ πνιγμένη φωνή)

Ὁ φόνος εἶνε βέβαια μισητὸ κακούργημα κι' ἡ κλεψιά

κι' ἡ ἀπάτη κι' ὅπως λέγονται ἔλα τὰ κεφάλια τῆς φαρμακερῆς ὕδρας, πού γεννήθηκε στὰ φλογερά τέλματα τοῦ Ἄδου καὶ μολύνει τὸν κόσμον τοῦτο μὲ τὸ σάλιο τῆς· ναί, μισητά, αἰσχρά, φαρμακερὰ κακουργήματα. Μὰ γνωρίζω ἓνα, πού μπροστὰ στὸ μαῦρό του ἀποτύπωμα ἔλα τὰ ἄλλα φαίνονται ἄσπρα σὰν κρίνα, καὶ τὸ ὄνομά του εἶνε **ἀχαριστία**! Αὐτὸ μόνο του προξενεῖ ὅ,τι ἔλα τὰ ἄλλα, καθίενα χωριστά. Λέγει ψέματα, κλέφτει, ἀπατᾷ, ψευδορκεῖ, προδίνει, σκοτώνει! ἀχαριστία, ἀχαριστία ἀχαριστία!

Προστατεύσετέ με θεοί! Προφυλάξατέ με ἀπὸ μένα τὴν ἴδια! μαῦρα πνέματα ξυπνοῦν μέσα μου καὶ τραντάζουν τὰ σιδηρένια κάγκελα τῆς φυλακῆς! Αὐτὸν ζήτησα ἀπὸ τὴ Μοῖρα, αὐτὸν μόνο ἀπ' ἔλους τοὺς θνητούς. Ἦθελα νὰ τὸν θέσω καρῶνα στὴν ἀνθρωπότητα, ἤθελα νὰ τὸν ὑψώσω πιὸ πολὺ ἀπ' ἔλους, ὅσοι ὑπάρχουν ἐδῶ, καὶ πέρα ἀπ' τὸν τάφο καὶ τὸ θάνατο καὶ τὴ φθορὰ πάνω στὰ φτερά τῆς Δόξας νὰ τὸν φέρω πέρα ἐκεῖ στὴ φωτεινὴ ἀπόσταση τῆς μέλλουσας γενεᾶς· ὅ,τι κατορθῶνω καὶ δύναμαι καὶ εἶμαι καὶ λέγομαι, ἤθελα νὰ τὰ πλέξω σὰν στεφάνι γύρω στὸ κεφάλι του· ὡς ἀμοιβὴ γιὰ ἔλα αὐτὰ ποθοῦσα ἓνα γλυκὸ λόγο, καὶ κείνος—ζήτητε λοιπὸν ἀκόμα δίκαιοι θεοί;

(ξεινάζεται σὰν ἀπὸ μιὰ ξαφνικὴ ἰδέα)

Ναί, ζήτητε! Ἄπὸ σᾶς ἦρθε ἡ ἰδέα, πού φωτεινὴ παρουσιάσθηκε στὴ ψυχὴ μου· ἄφησε νὰ σὲ νιώσω γλήγορε ἄγγελε τῶν θεῶν, νὰ ἀκούσω τὰ πεταχτά σου λόγια. Στὴ Χίο, λέγεις, νὰ σταλῇ ἡ Μέλισσα, στὴ Χίο· ἐκεῖ χωριστὰ ἀπὸ τὸν προδότη νὰ μετανοῇ ἢ ξελογιασμένη καρδιά τῆς καὶ μὲ δάσανα ἐρωτικὰ νὰ πληρώσῃ τὸν ἀνόσια ἔρωτα! ἔτσι ἄς εἶνε—Ραμνῆ! Ραμνῆ!—ναί, ἔτσι ἄς εἶνε! Σᾶς εὐχαριστῶ, θεοί, γιὰ τὴ συμβουλὴ αὐτὴ! γλήγορα θὰ τὴν ἐκτελέσω.

Δευτέρα σκηνή

ΡΑΜΝΗΣ—ΣΑΠΦΩ

Ραμνης. Τι προστάζεις, κυρία ;

Σαπφώ. Είνε ἔργο δικό μου, τί θὰ ἦταν χωρὶς ἐμέ ; Ποιὸς θέβαια ἀρνιέται στὸ ζωγράφο νὰ καταστρέψῃ ἐκεῖνο, ποὺ ὁ ἴδιος ἔκαμε ; Νὰ καταστρέψω ! —μπορῶ νὰ τὸ κάμω ; Ἄλιμονό μου ! Ἡ εὐτυχία της στέκει τόσο ψηλά, ποὺ δὲν τὴ φτάνει τὸ ἀδύνατο χέρι μου ! Ἄν στή Χίρο τὴ συνοδέψῃ ὁ ἔρωτας, δὲν θὰ εἶνε κείνη στὴ καλύβα τῆς σκλαδιᾶς πιδεὺτυχισμένη ἀπὸ μένα μέσα στὸ χρυσὸ μὰ ἄδειο ἀπὸ ἔρωτα σπῖτι ; Εἶνε τόσο γλυκὸ νὰ ὑποφέρνῃ κενεὶς γιὰ κείνον ποὺ ἀγαπᾷ καὶ ἡ ἐλπίδα καὶ ἡ ἐνθύμηση εἶνε τριαντάφυλλα ἀπὸ ἓνα κορμὸ μὲ τὴ πραγματικότητα μόνο χωρὶς ἀγκάθια. ὦ ! ἐξορίστετέ με σὲ ἀγνωστο μακρυνὸ μέρος τῆς θάλασσας. ἐπάνω σ' ἓνα βράχο, ποὺ ἀπόκρημνος κι' ἔρημος ἔχει συντροφιά μόνο μὲ τὰ σύννεφα καὶ τὰ κύματα, χωρισμένος ἀπὸ κάθε μονοπάτι τῆς ζωῆς· σθήσετε μόνο μὲ καλωσύνη ἀπὸ τὴν ἐνθύμησή μου τίς τελευταῖες στιγμὲς ποὺ πέρασαν, ἀφήσετε μου τὴν πίστη μόνο στὸν ἔρωτά του, καὶ θὰ μακαρίζω τὴ μοῖρά μου, θὰ κατοικῶ μὲ εὐχαρίστηση στὴ μοναξιά. Ἄχ ! ὄχι μόνῃ· σὲ κάθε ἀγκάθι, ποὺ θὰ ξέσχιζε τὸ πόδι μου, σὲ κάθε πόνο, θὰ ἔλεγα στὸν ἑαυτό μου «ὦ, ἂν τὸ γνώριζε κείνος !» καὶ «ὦ, τώρα σὲ συλλογίζεται ! τί θὰ ἔδινε γιὰ νὰ σέ σώσῃ !» Ἄχ ! καὶ τότε θάλασμο δροσιστικὸ θὰ χύνετα· στὴ κάθε πληγὴ μου.

Ραμνης. Φώναξες, σεδαστὴ Κυρία !

Σαπφώ. ὦ, Φάων ! Φάων ! τί σοῦ ἔκαμα ; —Στεκόμουν τόσο ἡσυχᾶ στὸ ποιητικὸ λιθάδι, μόνῃ μὲ τὴ χρυσὴ μου λύρα ἔδλεπα κάτω τίς χαρὲς τῆς γῆς καὶ οἱ λυπὲς της δὲν μ' ἔφταναν. Ὅχι μὲ ὠρες ἀλλὰ μὲ λουλουδιὰ ἔμορφα, πλεγμένα στὸ φαῖδρὸ ποιητικὸ στεφάνι, μετροῦσα τὸ χρόνον, ποὺ φεύγει, χωρὶς ποτε νὰ σταματᾷ· ὅ,τι ἔδινα στὸ τραγοῦδί μου μοῦ τὸ ξανάδινε πίσω καὶ νιότη παντοτεινὴ ἀν-

θοῦσε γύρω στὸ κεφάλι μου. Ἐξαφνα ἔρχεται ὁ σκληρὸς καὶ μὲ χέρια αὐθάδη ἀποσπᾷ τὸ χρυσὸ μου πέπλο, μὲ τραβᾷ κάτω στὴν ἔρημιά, ὅπου δὲ φαίνεται γύρω κανένα ἴχνος, κανένα μονοπάτι· καὶ τώρα, ἐνῶ αὐτὸς ἦταν τὸ μόνο πᾶμα, ποῦ ἀκτινοβολοῦσε ἀντίκρῦ μου στὴν ἔρημιά, τραβᾷ ἀπὸ μένα τὸ χέρι του, Ἄχ, καὶ φεύγει!

Ραμνῆς. ὦ, Κυρία, θέλεις νὰ μένης ἔτσι στὰ σκοτεινά, μέσα στὴν ὑγρασία τῆς νύχτας καὶ τῆς θάλασσας;

Σαυφώ. Ξέρεις καμιὰ κακία πιὸ μαύρη ἀπ' τὴν ἀχαριστία;

Ραμνῆς. Ἐγώ, ὄχι.

Σαυφώ. Καμιὰ πιὸ καταραμένη, πιὸ ἀξιοτιμώρητη;

Ραμνῆς. Ἀλήθεια, μὲ τὸ δίκιο τὴ βαραίνει κάθε κατάρρα.

Σαυφώ. Δὲν εἶνε ἔτσι; δὲν εἶνε ἔτσι; Ὅλες οἱ ἄλλες κακίες εἶνε βαινες, λιοντάρια, τίγρεις, λύκοι· ἢ ἀχαριστία εἶνε τὸ φίδι. Ὅχι; Τὸ φίδι! τόσο ἔμορφο, τόσο γυαλιστερό, τόσο παρδαλό, τόσο φαρμακερό!— ὦ!

Ραμνῆς. Ἐλα πᾶμε μέσα, ἐκεῖ εἶνε γιὰ σένα καλύτερα· μὲ φροντίδα σου εἶνε στολισμένο τὸ σπίτι καὶ ὁ Φάων σὲ περιμένει στὸ περίστυλο.

Σαυφώ. Πῶς; ὁ Φάων μὲ περιμένει;

Ραμνῆς. Μάλιστα, Κυρία· τὸν εἶδα συλλογισμένο ν' ἀνεβοκατεβαίνει· σὲ λίγο στεκόταν ἄφωνος, μιλοῦσε μόνος του σιγά, ἔπειτα, πήγαινε στὸ παράθυρο καὶ ζητοῦσε μέσα στὴ νύχτα.

Σαυφώ. Μὲ περιμένει; ἀγαπητέ, τὸ εἶπε αὐτό; περιμένει ἐμένα, τὴ Σαυφώ;

Ραμνῆς. Δὲν τὸ εἶπε δέθαια, μὰ τὸν εἶδα νὰ περιμένῃ, νὰ στέκῃ σὰν κατάσκοπος. Καὶ ποιὸν θὰ περίμενε;

Σαυφώ. Ποιόν; ποιόν; Δὲν περιμένει τὴ Σαυφώ, — μὰ μάτατα περιμένει! — Ραμνῆ!

Ραμνης. Κυρία !

Σαπφώ. Ξέρεις, πώς κατοικεί στη Χίο ένας πατριός μου φίλος.

Ραμνης. Τὸ ξέρω.

Σαπφώ. Λύσε γρήγορα ἀπ' τ' ἀκρογιάλι τὴ θάρκα, πὸ σαλεύει ἐκεῖ κοντὰ στὸ λιμάνι, γιατί αὐτὴ τὴ νύχτα πρέπει νὰ φύγῃς γιὰ τὴ Χίο.

Ραμνης. Μόνος;

Σαπφώ. Ὅχι.

(παύση)

Ραμνης. Καὶ ποιὸς θὰ με ἀκολουθήσῃ ἐκεῖ ;

Σαπφώ. Τὶ λέγεις ;

Ραμνης. Ποιὸς μαζί σου στὴ Χίο—

Σαπφώ. (Τὸν ὀδηγεῖ πρὸς τὸ ἄλλο μέρος τῆς σκηνῆς)
Ἔλα ! προσεχτικὰ κι' ἤσυχα, μ' ἀκούς ; — Πήγαινε στὸ δωμάτιο τῆς Μέλισσας καὶ πρόσταξέ την νάρθη ἐδῶ τὴ φωνάζει ἡ Σαπφώ. Μὰ σιγά, νὰ μὴ σὲ παρατηρήσῃ αὐτός.

Ραμνης. Ποιὸς ;

Σαπφώ. Ποιὸς ; -- ὁ Φάων -- ἀν σ' ἀκολουθήσῃ —
(σταματᾷ)

Ραμνης. Τότε τί ;

Σαπφώ. Τότε φέρε την με τὸ καλὸ ἢ με τὴ βία, μὰ ἤσυχα, στὴν ἔτοιμη θάρκα καὶ τράβα γιὰ τὴ Χίο, ἀμέσως τράβα.

Ραμνης. Κι' ἐκεῖ ;

Σαπφώ. Ἐκεῖ τὴ παραδίνεις στὸν πατριό μου φίλο· πρέπει νὰ τὴ φυλάξῃ ὡς πού νὰ τὴ ζητήσω, καὶ αὐστηρὰ — ὄχι δὲν πρέπει νὰ μοῦ τὴ φυλάξῃ αὐστηρὰ, εἶνε δὰ ἀρκετὰ τιμωρημένη. Ἀκούς ;

Ραμνης. Τρέχω ;

Σαπφώ. Μὴν ἀργοπορᾶς.

Ραμνῆς. Ἐχε γειὰ Σαπφῶ· τὸ πρῶτ θὰ εἶμαστε μακρὰ ἀπ' ἐδῶ πρέπει νὰ εἶσαι εὐχαριστημένη μὲ τὸν ὕπν-
ρέτη σου.

(φεύγει)

Τρίτη σκηνή

ΣΑΠΦΩ (μόνη)

Σαπφώ. Φεύγει! — ἀκόμα — Ὅχι! — ἄχ, ἡ συνήθεια εἶνε βαρετὸ πρᾶμα. Καί σ' αὐτὰ τὰ μισητὰ προσηλώνεται (βυθισμένη σὲ συλλογὴ) Ἄκουσε! — δῆματα! — ὄχι, ἦταν ὁ ἀγέρας· πόσο φοβισμένη χτυπᾶ ἡ καρδιά μου μέσα στὸ ταραγμένο στήθος μου! — Τώρα φωνές — Ἄ, ἔρχεται — ἀκολουθεῖ τόσο πρόθυμα, δὲν ὑποψιάζεται πῶς γιὰ τελευταία φορὰ — Ἄς φύγω! Δὲν θέλω νὰ τῆ δῶ! Δὲν θέλω, δὲν μπορῶ!

(φεύγει γλήγορα)

Τετάρτη σκηνή

ΜΕΛΙΣΣΑ — ΡΑΜΝΗΣ

Μέλισσα. Ἐδῶ ἔλεγες, πῶς εἶνε ἡ Κυρία· δὲν εἶνε δῶ.

Ραμνῆς. (Μὲ ἀπορία κοιτάζει γύρω) Δὲν εἶνε; ὄχι, ἀληθινὰ δὲν εἶνε δῶ. Μὰ τώρα δὲ ἦταν! — καλὰ, ἔλα!

Μέλισσα. Ποῦ;

Ραμνῆς. Μπορεῖ νὰ κατέβηκε καὶ γυρίζει στ' ἀκρογιάλι, ἐκεῖ κοντὰ στὸ λιμάνι.

Μέλισσα. Μὰ ἐκεῖ δὲν πηγαίνει ποτέ.

Ραμνῆς. Μὰ ἴσως πῆγε σήμερα.

Μέλισσα. Καί γιατί λοιπόν σήμερα.

Ραμνῆς. Γιατί ;—Ἔ, νά—γιατί (σὸν ἑαυτό του) μὲ πη-
ρήγγειλε τώρα δά ! Δὲν μπορῶ νά τῆ δῶ. Τί νά τῆς πῶ ;

Μέλισσα. Εἶσαι τόσο παράξενος. Γυρίζεις τὸ πρόσωπό
σου καί τὰ μάτια σου δὲν τολμοῦν νά κοιτάξουν ἐλεύθερα
καί νά βεβαιώσουν τὰ λόγια, ποῦ μοῦ λέγεις. Τί ἔχεις κι'
εἶσαι τόσο φοβισμένος ; Πές μου ποῦ θρίσκειται ἡ Σαπφώ,
γιὰ νά πλησιασῶ, κι' ἂν δὲν τὸ ξέρεις, ἄφησέ με νά φύγω.

Ραμνῆς. Στάσου ἐδῶ ! δὲν πρέπει νά φύγῃς.

Μέλισσα. Γιατί ;

Ραμνῆς. Πρέπει νά ἔρθῃς μαζί μου !

Μέλισσα. Γιὰ ποῦ ;

Ραμνῆς. Γιὰ—ἔλα μόνο μαζί κοντὰ στὸ λιμάνι καί θὰ
δῆς.

Μέλισσα. Θεοί ! τῆ σημαίνει αὐτό ;

Ραμνῆς. Ἔλα, κορίτσι ! πέρασαν μεσάνυχτα. Ἡ ὥρα
δὲν περιμένει ! κάμε γλήγορα.

Μέλισσα. Τί σκοπὸ ἔχεις ; πρέπει νά φύγω, νά φύγω σὲ
μακρυνὸ ἀκρογιάλι ;

Ραμνῆς. Ἦσύχασε, παιδί μου !—Σὲ μακρυνὸ ἀκρογιάλι
Τί φαντάζεσαι ; Μὰ εἶνε λοιπόν ἡ Χίος τόσο μακρυνά ;

Μέλισσα. Γιὰ τῆ Χίος ; Ποτέ, ποτέ !

Ραμνῆς. Θὰ πᾶς πολὺ καλά, κορίτσι μου· ἔτσι τὸ θέλει
ἡ Κυρία.

Μέλισσα. Ἡ Σαπφώ, λέγεις ; Ἐμπρὸς πᾶμε σ' αὐτήν.

Ραμνῆς. Ὅχι δά !

Μέλισσα. Στὰ πόδια της, ἄς μ' ἀκούσῃ κι' ἄς μὲ κρίνῃ.

Ραμνῆς. Δὲν θὰ τὸ κουνήσῃς ἀπὸ δῶ !

Μέλισσα. Πῶς, Ραμνῆ, σὺ ;

Ραμνῆς. Ἔ! τί ; δὲν μπορῶ νὰ κάμω ἀλλοιῶς· ἔτσι μὲ πρόσταξε κι' ὑπακούω.

Μέλισσα. Σὲ παρακαλῶ ;

Ραμνῆς. Ἔ, τί σ' ὠφελεῖ ; κι' ἂν ἀκόμα στὰ μάτια μου λάμπουν δάκρυα, θὰ γίνῃ μιὰ φορά αὐτό. Γιὰ τοῦτο, παιδί μου, κάμε γλήγορα.

Μέλισσα. Ἐδῶ, πέφτω στὰ γόνατα, σὲ παρακαλῶ ! ἔτσι λοιπὸν δὲν ὑπάρχει κανένας νὰ μ' ἀκούσῃ νὰ μὲ σώσῃ.

Ραμνῆς. Μάταια ! μὲ τίς φωνές σου μοῦ ξυπνᾷς τὸ σπῆτι· ἔλα μαζί !

Μέλισσα. Ὅχι, ποτέ, ποτέ ! Δὲν μὲ λυπᾶται κανένας ;

Ἡμέριπτη σκηνὴ

ΦΑΩΝ οἱ προηγούμενοι

Φάων. Εἶνε ἡ φωνὴ τῆς Μέλισσας ! Ἄ, αὐθάδη, τολμᾷς νὰ σηκώσῃς χέρι ἐπάνω της ;

(Ὁ Ραμνῆς ὀφῆνει τὴ Μέλισσα)

Ἔτσι λοιπὸν δὲν μ' ἀπάτησε ἡ προαίσθησις, ὅταν σὲ εἶδα νὰ κρυφοχώνεσαι στὸ δωμάτιό της σὰν λύκος μὲ κατάρσκοπα θλέμματα ; Μὰ δὲν ἔκαμες καλὰ τὸν λογαριασμὸ, ἄγριε λύκε, ὃ βοσκὸς ἀγρυπνεῖ καὶ εἶσαι σὺ χαμένος !

Ραμνῆς. Κύριε ἐκτελῶ μόνον διαταγὴ τῆς Κυρίας.

Φάων. Πῶς ; διαταγὴ τῆς Σαπφῶς ; Αὐτὴ σὲ πρόσταξε, ὦ, Σαπφῶ, Σαπφῶ ! σ' ἀναγνωρίζω ! Μὰ κατὰ κακὴ τύχη πολὺ ἀργά. Γιατὶ πολὺ ἀργά ; εἶνε ἀκόμα καιρὸς νὰ πετάξω ἀπὸ πάνω μου κι' ἀπ' αὐτὴ τὰ δεσμά. Μὰ τὸν οὐ-

ρανό ! καὶ τὸ θέλω. Ἔ, σὺ, ποῦ τόσο πρόθυμα δουλεύεις
στὴ ξένη κακία, γιατί —; Μέλισσα, γαίνεσαι χλωμὴ, τρέμεις.

Μέλισσα. ὦ εἶμαι καλὰ !

Φάων. Νὰ εὐχαριστήσης τοὺς θεοὺς, σὺ σκλάβε, γιατί
κανένα λιθάρι δὲν ξέσχισε τὸ πόδι της. Μὰ τὸν οὐρανὸ
κάθε της δακρυ ἔπρεπε τότε νὰ μοῦ τὸ πληρώσης μ' ἓνα
θανάσιμο στεναγμὸ. Φαίνεσαι κουρασμένη, ἀκκούμπησε πάλι
μου· δὲν θὰ δρῆς πουθενά πιά δυνατό στήριγμα. Κοίτα-
ξε δῶ, ἀθεόφοβε, αὐτὸ τὸ εὐγενικὸ πρόσωπο, αὐτὴ τὴ θεία
εἰκόνα ἤθελες νὰ πληγώσης!

Ραμνῆς. Ὁχι νὰ πληγώσω.

Φάων, Τί ἄλλο.

Ραμνῆς, Μόνο — μὰ με συγχωρεῖς, ὅ,τι θέλησα δὲν μπο-
ρῶ τὴ τελειώσω, γιὰ τοῦτο ἄφησέ με νὰ φύγω.

Φάων. (ἀφήνει τὴ Μέλισσα) Μὰ τοὺς θεοὺς ὄλους, ὄχι !
ἐπιθυμῶ πολὺ νὰ γνωρίσω, τὸ μέτρο τῆς κακίας των ! Τί
ἤθελες ;

Ραμνῆς. Ἐπρεπε νὰ φύγη.

Φάων. Ποῦ ;

Ραμνῆς. Γιὰ τὴ — τοῦτο εἶνε μυστικὸ τῆς Κυρίας.

Φάων. Δὲν τὸ λέγεις ;

Ραμνῆς. Τὸ κλείσει δῶ καὶ τὸ φυλάγει πιστὰ τὸ στήθος
τοῦ δούλου της.

Φάων. Ἄς τὸ ἀνοίξῃ λοιπὸν τὸ σίδερο αὐτό ! Σ' εὐχα-
ριστῶ, Σαπφῶ ! Σὺ ἢ ἴδια μοῦ δώσες ὄπλα, γιὰ νὰ σὲ χτυ-
πήσω (τραβῆ τὸ μαχαίρι) Μὴ κρύφτης πιά τίποτα· με
δλέπεις ἔτοιμο νὰ σπάσω τὸ στερεὰ κλεισμένο αὐτὸ κουτί.

Μέλισσα. ὦ, λυπήσου τον ! ἔπρεπε νὰ φύγω γιὰ τὴ Χίο.

Φάων. Στὴ Χίο ;

Μέλισσα. Μάλιστα ἓνας πατρικὸς φίλος τῆς Σαπφῶς κα-

τοικει ἐκεῖ· αὐτὸς δέβαια θὰ φύλαγε τὴ Μέλισσα πρὸς χά-
ρη της.

Φάων. Πῶς; πέρα ἀπ' τὴ θάλασσα;

Μέλισσα. Μιὰ βάρκα κεῖ στὸ λιμάνι.

Φάων. Μιὰ βάρκα;

Μέλισσα. Ἔτσι εἶπε· δὲν εἶν' ἀλήθεια, πατέρα.

Ραμνῆς. Μὴ μὲ λέγῃς πατέρα, ἀχάριστη, ποῦ τολμᾷς
νὰ προδώσῃς τὴ Κυρία.

Φάων. Μιὰ βάρκα;

Μέλισσα. (στὸ Ραμνῆ) Τὶ ἔκαμα λοιπὸν καὶ μὲ βρίζεις;
ρωτοῦσε δέβαια.

Φάων. Μιὰ βάρκα! ἔτσι ἄς εἶνε—δέχομαι τὸ σημάδι!
ἔρχεται ἀπὸ σᾶς, καλοὶ Θεοί!—Πολὸν ἔργα νιώθω τὴ πι-
στή σας προτροπῇ! Αὐτὴ εἶνε κι' ὄχι ἄλλη καμιὰ πάνω
στὴ γῆ, ποῦ ἔχει μέσα στὸ στήθος της τὸ ἄλλο μισὸ ἀπ'
αὐτό, ποῦ μὲ λαχτάρα χτυποῦσε μέσα στὸ δικό μου στή-
θος. Μοῦ δείχνετε οἱ ἴδιοι τὸ δρόμο· θὰ τὸν ἀκολουθήσω!
Μέλισσα, ναί, πρέπει νὰ φύγῃς στὴ Χίο, μάλιστα! μὰ ὄχι
μόνη—μαζὶ μου, στὸ πλάγι μου!

Μέλισσα. Μαζὶ του!

Φάων. Ἄφησε τὴν ἐχθρική τὴ βάρβαρη αὐτὴ χώρα, ὅ-
που ὁ φθόνος, τὸ μῖσος, ἡ ἐκδίκηση μὲ κεφάλι Μέδουσας
σπρώχνονται στὸ δρόμο σου, ὅπου ἡ ἔχτρα σοῦ στήνει θα-
νάσιμες παγίδες. Ἔλα! ἐκεῖ ἡ βάρκα, ἐδῶ θάρρος καὶ δύ-
ναμη νὰ σὲ προστατεύσουν ἐνάντια σ' ὅλο τὸν κόσμον

(τὴ πιάνει)

Μέλισσα. (φοβισμένη στὸ Ραμνῆ) Ραμνῆ!

Ραμνῆς. Μὰ συλλογίσου, Κύριε!

Φάων. Σὺ ὁ ἴδιος νὰ σκεφτῆς τί θέλησες, ὥστε νὰ εἶ-
σαι στὸ χέρι μου!

Ραμνῆς. Κύριε, αὐτὴ ἀνήκει στὴ Σαπφώ!

Φάων. Ψεύτη ! εἶνε δική μου ! (σὴ Μέλισσα) ἔλα ! ἀκολούθα !

Ραμνῆς. Οἱ κάτοικοι αὐτοῦ τοῦ νησιοῦ τιμοῦν τὴ Σαπφῶ σὰν βασίλισσα· εἶνε πάντα πρόθυμοι, μόλις τοὺς φωνάζῃ κανεῖς, νὰ προστατεύσουν μὲ τὰ ἔπλα τὸ σπίτι τῆς· μιὰ λέξη μου καὶ θὰ σηκωθοῦν ἑκατοντάδες.

Φάων. Σωστὰ μοῦ τὸ θυμίζεις· τὸ εἶχα σχεδὸν ξεχάσει σὲ ποῖον κοντὰ εἶμαι καὶ ποῦ βρίσκομαι.—θὰ ἔρθῃς μαζί μας.

Ραμνῆς. Ἐγώ. Κύριε ;

Φάων. Ναί, σύ ! μὰ ἔως τ' ἀπρογιάλι μόνο. Δὲ ζηλεύω τὴ Σαπφῶ γιὰ τέτοιους δούλους ! ὅταν εἶμαστε ἀσφαλεῖς, μπορεῖς νὰ γυρίσῃς πίσω, νὰ πῆς ὅ,τι ἔγινε καὶ—μὰ ἀρκεῖ· θὰ μᾶς ἀκολουθήσῃς !

Ραμνῆς. Ὅχι, ποτέ, ποτέ !

Φάων. Ἐχω, νομίζω, κάτι, ποῦ θὰ σὲ κάμῃ νὰ ὑπακούσῃς.

Ραμνῆς. (πλησιάζοντας σὸ σπίτι φωνάζει) Βοήθεια !

Φάων. (τοῦ φράζει τὸ δρόμο καὶ ὁρμᾷ ἐνάντια μὲ τὸ μαχαίρι) Ἔτσι πῆγαινε λοιπόν, ὅπως ὁ ἴδιος τὸ θέλεις. Ἐχει μικρότερη ἀξία γιὰ τὴ σωτηρία τῆς ἀθώας αὐτῆς ἢ καταστροφή τοῦ κακούργου.

Μέλισσα. Στάσου !

Ραμνῆς. Ἄν ὑπακούσῃ !

Ραμνῆς. (ἀφοῦ τραβήχθηκε σὸ ἀπέναντι μέρος) ὦ, ἀλλίμονο, ἀλλίμονο, στὰ γηρατειά, ποῦ δὲν ἔχουν πιά ἐνωμένα δύναμη καὶ θέληση !

Φάων. Τώρα, κορίτσι, ἔλα !

Μέλισσα. Γιὰ ποῦ ;

Φάων. Στὴ βάρκα, νὰ φύγουμε.

Μέλισσα. (τὸν ἀφήνει καὶ τρέχει πρὸς τὰ ἐμπ. ὄς) ὦ θεοί !
πρέπει νὰ τὸ κάμω ;

Φάων. Ἄς φύγουμε ! Ἡ μακρυνὴ χώρα ἀνοίγει τὴν ἀγκαλιά της, γιὰ νὰ μᾶς προστατεύσῃ. Ἐνεῖ, πέρα ἀπὸ τὴ βαθειά, σταχτιά θάλασσα, κατοικεῖ ἀσφάλεια καὶ ἡσυχία κι' ἔρωτας· ὦ, ἀκολούθησε ! Κάτω ἀπὸ τὶς μεγάλες φιλύρες, ποὺ ἡσυχὰ σκεπάζουν μὲ τὸν ἥσκιο τῶν τῶ ἡσυχο πατρικό μου σπίτι εἶνε χτισμένος, ἀγάπη μου, ὁ ναὸς τῆς εὐτυχίας μας· (τὴν ἀγκαλιάζει) Τρέμεις ; τρέμε, λατρευτὴ μνηστή, σ' ἀγκαλιάζουν τὰ χέρια τοῦ μνηστήρά σου. Ἐλα μαζί ! κι' ἂν δὲν ἀκολουθήσῃς, μὰ τοὺς θεοὺς δλους ! θὰ σὲ σηκώσω στὰ χέρια αὐτὰ καὶ θὰ σε φέρω μακρὰ, μακρὰ ὡς τὴν ἄκρη τοῦ κόσμου !

Μέλισσα. ὦ Φάων !

Φάων. Ἄς φύγουμε ! Τὰ ἄστρα φιλικὰ ἀχτινοβολοῦν, ἡ θάλασσα μουρμουρίζει, τὸ μαλακὸ ἀγεράκι φυσᾷ καὶ ἡ Ἄμφιτρίτη βοηθεῖ τὸν ἔρωτα· (στὸ Ραμνῆ) σὺ μπροστά !

Ραμνῆς. Κύριε !

Φάων. Παίζεις μὲ τὴ ζωὴ σου, σοῦ λέγω !

(Ὅλοι φεύγουν)

Ἑκτη σκηνή

(Παύση—ἔπειτα φαίνεται στὰ σκαλοπάτια ἡ Εὐχαρίς)

Εὐχαρίς Ραμνῆ ! (κατεβαίνει) Μοῦ φάνηκε, πὼς ἄκουσα τὴ φωνή του. Ὅχι, κανεὶς δὲν εἶνε δῶ· ἀπατήθηκα. Ἀφ' οὗ γύρισε ἡ Σαπφὼ πίσω· ἕνας κακὸς δαίμονας κυριαρχεῖ στὸ σπίτι της καὶ τὸ φέρνει ἄνω κάτω· φοβισμένοι, ὅσοι κατοικοῦν μέσα, ἀποφεύγουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο· ὑποψία καὶ

λύπη εἶνε ζωγραφισμένη σὲ κάθε μέτωπο. Ζήτησα τὴ Μέλισσα καὶ θρήκα ἄδεια τὴ κλίνη τῆς δλομόναχῃ γυρίζει ἡ Κυρία τὴ νύχτα· ἐδῶ ἡ φωνὴ τοῦ Ραμνῆ, μὰ ὄχι καὶ ὁ ἴδιος· ὦ, ἄς ξημέρωνε τέλος! — ἄκουσε!

Ραμνῆς. (ἀπὸ μακρῶ) Βοήθεια!

Εὐχαρις. Φωνάζουν!

Ραμνῆς. (πιο κοντὰ) Ἔλα δῶ!

Εὐχαρις. Ἄ, Ραμνῆ!

Ραμνῆς. (κοντὰ) Σκλάβοι τῆς Σαπφῶς!

Εὐχαρις. Εἶνε λαχανιασμένος· τί συμβαίνει λοιπόν, Ραμνῆ.

Ἐβδόμη σκηνή

Ὁ ΡΑΜΝΗΣ βιαστικός. ΕΥΧΑΡΙΣ

Ραμνῆς. Σηκωθῆτε, σηκωθῆτε ἀπ' τὴ μαλακὴ κλίνη! Ἔδῶ, φίλοι! κυνηγήσετε αὐτοὺς ποὺ φεύγουν Βοήθεια!

Εὐχαρις. Μὰ πές μου!

Ραμνῆς. ὦ, μὴ ρωτᾶς! Φώναξε τὴ Σαπφῶ καὶ τοὺς δούλους!

Εὐχαρις. Γιατί;

Ραμνῆς. Δὲν εἶνε καιρὸς γιὰ λόγια! πῆγαινε μόνο! ξύπνησε ὄλο τὸ σπίτι, τρέξε, σῶσε!

Εὐχαρις. Τί νὰ συμβαίνει; (ἀνεβαίνει)

Ραμνῆς. Δὲν μπορῶ πιά! — Προδότες! μὴ χαίρεστε!

οί καλοί θεοί τῆς θάλασσης πρόθυμα τιμωροὺν μιὰ τέτοια μισητὴ πράξη·

(Ἐρχονται λίγο λίγο περισσότεροι δοῦλοι)

τρέξετε γλήγορα κάτω στὴ κοιλάδα, ξυπνήσετε τοὺς κατοίκους, φωνάξετε δυνατὰ πὼς εἶνε ἀνάγκη νὰ βοηθήσουν, ὦ μὴ ρωτᾶτε ! πηγαίνετε καὶ ζητήσετε βοήθεια !

(Οἱ δοῦλοι φεύγουν)

Ἄγδότη σκηνή

ΣΑΠΦΩ. Οἱ προηγούμενοι

Σαπφώ. Τί τρομερὴ κραυγὴ ἀντηχεῖ μέσα στὴ νύχτα καὶ προσβάλλει τὸ ἀξίωμα τῆς λύπης, ποὺ διώχνει τὸν ὕπνο ; Ποιὸς ἄλλος ἀκόμα ἐκτὸς ἀπὸ μένα μπορεῖ νὰ θρηνολογᾷ ἐδῶ ;

Ραμνῆς. Ἐγώ, Κυρία !

Σαπφώ. Σὺ, Ραμνῆ, ἐδῶ ; καὶ ποῦ εἶνε αὐτή ;

Ραμνῆς. Ἡ Μέλισσα ;

Σαπφώ. Μά, ναί !

Ραμνῆς. Ἐφυγε !

Σαπφώ. Ἐφυγε καὶ σὺ θρῆσκεσαι ἐδῶ !

Ραμνῆς. Ἐφυγε μαζί με—

Σαπφώ. Στάσου !

Ραμνῆς. Ἐφυγε μετὸν Φάωνα !

Σαπφώ. Ὅχι !

Ραμνῆς, Ἐταί εἶνε. Νίκησε τὴ γεροντικὴ μου ἀδυνα-

μία και στην ίδια δάρκα, που ήταν έτοιμη για μένα, ώδή-
γησε τὸ λάφυρό του μέσα στὰ κύματα.

Σαπφώ. Λέγεις ψέματα !

Ραμνῆς. Μακάρι νάλεγα αὐτὴ τὴ φορά ψέματα !

Σαπφώ. Καὶ ποὺ ἔμεινε ὁ κεραυνὸς σας, ἀθάνατοι θεοί ! Ἔχετε λοιπὸν λῦπες πόνο γιὰ τὴν καρδιὰ τῆς Σαπφῶς ! εἶνε κουφὴ ἢ ἐκδίκηση καὶ παράλυτο τὸ χέρι τῆς ; ἄς πέση ἢ ἐκδικήτρια ἀστρική σας κατακέφαλα στοὺς προδότες ! Κομματιάσετέ τους, θεοί, καθὼς αὐτοὶ μὲ κομματίασαν ! — Μάταια ! καμιὰ ἀστραπή δὲν σχίζει τὸν ἥσυχο ἀγέρα, ἢ αὖρα ψιθυρίζει ἐρωτικά στὰ φύλλα κι' ἢ θάλασσα μέσα στὴ πλατειὰ ἀγκαλιά τῆς φέρνει καὶ κουνεῖ τὴ δάρκα τοῦ ἔρωτα μακριὰ ἀπὸ τ' ἀκρογιάλι ! Δὲν ὑπάρχει καμιὰ βοήθεια ! — Σαπφῶ, σὺ βοήθησε τὸν ἑαυτὸ σου !

(ἡ σκηνὴ λίγο λίγο γεμίζει ἀπὸ χωρικοὺς καὶ δούλους, τοῦ βασιτοῦ λαμπάδες)

* Α, νὰ αὐτοὶ ! Εὐχαριστῶ, πιστοὶ μου, εὐχαριστῶ ! δότε σεῖς οἱ ἄνθρωποι, ὅ,τι δὲν δίνουν οἱ θεοί. Ἐμπρὸς φίλοι μου, ἐκδικήσετε τὴ Σαπφῶ σας. Ἄν ποτε εἶχε γιὰ σᾶς ἀξία, δείξετέ το τώρα, δείξετέ το.

(γυρίζει ἀνάμεσά τους)

Σὺ, Μύρων, συχνὰ μοῦ ἔκανες ἄρκο καὶ σὺ Τέρπανδρε — Λύχα, θυμᾶσαι ἀκόμα τὸ τρανοῦδι — Φέρη — καὶ σὺ Ξένρχε — ὅλοι, φίλοι μου ! τρέξετε κάτω στ' ἀκρογιάλι ! Ἐτοιμάσετε πλοῖα καὶ γλήγορα σὰν τὸν ἀγέρα κυνηγήσετε τοὺς προδότες ! Σκεφθῆτε, πῶς ἐγὼ μὲ δάσανα σᾶς περιμένω ἐδῶ καὶ κάθε στιγμὴ ὥς που νὰ γυρίσετε, νιώθω ἑκατὸ μαχαίρια νὰ τρυποῦν τὸ στήθος μου. Ὅποιος μοῦ τοὺς φέρει πίσω, ὅποιος μοῦ κάμη τὴν εὐχαρίστηση νὰ μπορέσω νὰ θυθίσω τὰ μάτια μου στὰ δικά του, νὰ μπορέσω νὰ τὸν ρωτήσω « τί σοῦ ἔκαμα —

(πνίγεται στὰ δάκρυα)

καὶ μὲ σκοτώνεις !!! — Ὅχι ! μανία μόνο καὶ ἐκδίκηση — Ὅποιος μοῦ τοὺς φέρει, ἄς πάρη ὅλα τὰ χρήματά μου.

τὴ ζωὴ μου — Πηγαίνετε, πηγαίνετε γλήγορα σὰν τὸν ἀγέρα !

Ἐνας χωρικός. Μαζὶ τοῦ μόνο θὰ γυρίσουμε πίσω!

Σαπφῶ. Σὰς εὐχαριστῶ!

(σ' αὐτοὺς ποὺ φεύγουν)

Ἡ ζωὴ μου εἶνε στὰ χέρια σας. Ἡ εὐχή μου ἄς δώσῃ φτερά στὰ πόδια σας καὶ ἡ ἐκδίκησὴ μου ἄς δυναμώσῃ τὰ χέρια σας· γλήγορα μόνο, γλήγορα, γιὰ ὄνομα τῶν θεῶν γλήγορα !

(οἱ δοῦλοι καὶ οἱ χωρικοὶ φεύγουν)

Σαπφῶ. (θέτει τὰ χέρια πάνω στὸ στήθος της) Φεύγουν !
τώρα εἶμαι καλὰ ! τώρα θέλω νὰ ἡσυχάσω!

Εὐχαρισ. Τρέμεις ;

Ραμνῆς. Ἀλίμονο ! κλονίζεσαι ! ὦ Σαπφῶ !

Εὐχαρισ. (ἐνῶ ἡ Σαπφῶ κλονίζεται, τὴ κρατᾷ στὴν ἀγκαλιά της) Θεοί !

Σαπφῶ. ὦ, ἄφησέ με νὰ πέσω, γιὰτὶ μὲ βαστάς;

ΠΕΜΤΗ ΠΡΑΞΗ

(Τοποθεσία καθώς και στις προηγούμενες πράξεις)

ΞΗΜΕΡΩΜΑΤΑ

Πρώτη σκηνή

Σαπφώ (κάθεται μισοπλαιασμένη στον πάγκο και βλέπει μπροστά της ακίνητη με όρθάνοιχτα μάτια· σε λίγη απόσταση στέκει ή Εύχαρις· πίσω πολύ πολλές σκλάβες· έρχεται ό Ραμνής).

Εύχαρις. (μὲ τὸ δάκτυλο στὸ στόμα) σιγά ! σιγά !

Ραμνής. Κοιμάται ;

Εύχαρις. Τὰ μάτια στέκουν ἀνοιχτά, τὸ σῶμα ἀγρυπνεῖ, τὸ πνέμα της μόνο φαίνεται πὼς κοιμάται. Ἔτσι ἀκίνητη βρῖσκεται τώρα τρεῖς ὥρες.

Ραμνής. Μὰ ἔπρεπε νὰ τὴ φέρετε στὸ σπίτι.

Εύχαρις. Προσπάθησα, ἀλλὰ δὲν θέλει—κι' ἀκόμα τίποτα ;

Ραμνής. Ἀκόμα τίποτα· ὅσο φτάνει τὸ μάτι μόνο θάλασσα καὶ σύννεφα· τίποτα σημάδι γιὰ κανένα πλοῖο.

Σαπφώ (ξετινάζεται). —Πλοῖο ! ποῦ ;

Ραμνής. Δὲν εἶδαμε ἀκόμα τίποτα, Κυρία !

Σαπφώ (ξαναπέφτει) Ὅχι ἀκόμα ! ὄχι ἀκόμα !

Ραμνής. Τὸ πρωῒνὸ ἀγεράκι ψουῶ ψυχρό· ἄφησε στὸ δωμάτιό σου νὰ σὲ—

Σαπφώ. (γνέφει με τὸ κεφάλι ὄχι)

Ραμνῆς. Ἐὖ παρακαλῶ ! ἀκολούθησέ με στὸ σπίτι !

Σαπφώ. (ἀρνιέται πάλι)

Ραμνῆς. (τραβιέται πίσω) Σὺ τὸ θέλεις !—ὅταν τὴ βλέπω πληγώνεται ἡ καρδιά μου.

Εὐχαρις. Ἄ ! κοίταξε ! γιατί σπρώχνεται κεῖ ὁ ὄχλος;

Ραμνῆς. Ἄς δοῦμε !

Εὐχαρις. Τρέχουν πρὸς τ' ἀκρογιαλί' μου φαίνεται, πὼς ἔρχονται !

Σαπφώ. (πετιέται ἀπάνω) Ἄ ! (Γέρνει πρὸς τὰ πίσω κι' ἀκούει με ἀγωνία τὰ παρκατάω).

Εὐχαρις. Πήγαινε κεῖ στὸ δράχο καὶ κοίταξε· μπορεί νὰ τοὺς δῆς.

Ραμνῆς. Καλά, θὰ κοιτάξω.

(ἀνεβαίνει σ' ἓνα ὕψωμα)

Εὐχαρις. Γλήγορα μόνο, γλήγορα μόνο ! βλέπεις λοιπόν ;

Ραμνῆς. Ἄς ἔχουν δόξαν οἱ θεοί ! ἔρχονται

Σαπφώ. Ἄχ !

Ραμνῆς. Ἡ δεντροφυτεμένη κορφή, ποὺ προχωρεῖ ἀριστερὰ ἐκεῖ πολὺ στὴ θάλασσα, μοῦ ἔκρυπτε προτύτερα τὴν εὐχάριστη θεά. Βάρκες ἓνα ἀμέτρητο πλῆθος σὰν μερμήγκια φτάνουν με γλήγορο κωπηλάτημα στ' ἀκρογιαλί.

Εὐχαρις. Κι' αὐτοί, ποὺ ἔφυγαν, εἶνε μαζί των ;

Ραμνῆς. Ὁ ἥλιος θαμπώνει τὰ μάτια μου, δὲν ξεχωρίζω !
Μά στάσου ! Νά, τώρα μιὰ βάρκα κοντεύει στὴ ἀκρογιαλιά, σταλμένη προτύτερα με τὴν εὐχάριστη εἰδηση—
τώρα ἀραξε—εἶνε ὁ βοσκὸς ἀπ' τὴ κοιλάδα—κουνεῖ τὸ

ρχιδί του—χωρίς άλλο πιάστηκαν—έλα έδω, φίλε! έδω!
—κοντεύει.

(κατεβαίνει)

Ευχαρις. Κυρία, ήσύχασε, έλα στον έαυτό σου.

Δευτέρα σκηνή

ΕΝΑΣ ΧΩΡΙΚΟΣ οί προηγουμένοι

Χωρικός. Χαρά σε σένα, Σαμφώ.

Ευχαρις. Πιάστηκε;

Χωρικός. Μάλιστα.

Ραμνης. Ποσ λοιπόν;

Ευχαρις. Καί πώς;

Χωρικός. Ήσαν αρκετά μπροστά κι' αυτός ξέρει καλό κουπί. Νόμιζα σχεδόν, πώς δέ θα τους φτάναμε ποτέ· μά τέλος στο άνοιχτό πέλαγος είδαμε τή θάρκα του κι' άρχίσαμε τó κυνηγητό· σε λίγο τόν φτάσαμε και γλήγορα τόν θάλαμε στή μέση· τόν προστάζουμε νά γυρίση πίσω, μά κείνος δέ θέλει και μέ τ' άριστερό χέρι του βαστά τó κορίτσι, ένψ μέ τó δεξιό σεισοκυνεί γυμνό τó μαχαίρι—θέλεις τίποτα σεδαστή κυρία;

(ή Σαμφώ τού γένει νά εξακουλήθη)

λοιπόν σεισοκυνεί γυμνό τó μαχαίρι και μάς φοβερίζει· ώς που ένα χτύπημα μέ τó κουπί, που ήταν· γι' αυτόν, δρίκε τó μικρό κορίτσι στο μέτωπο.

(ή Σαμφώ σκεπάζει τά μάτια μέ τó χέρι της)

αυτή πέφτει, τήν πέρνει κείνος στήν άγκαλιά του, τότε κερ-

δίξουμε καιρό, ἀνεβαίνομε στη βάρκα, τὸν πιάνομε καὶ τὸν φέρνομε πίσω· Τώρα βγήκαν στὴ ξηρά, τοὺς βλέπετε καὶ τοὺς δύο; Τὸ κορίτσι ζαλισμένο ἀκόμα κλονίζεται.

Σαπφώ. Ἄ! ὄχι ἐδῶ!

Ραμνῆς. Ποῦ ἄλλοῦ; τώρα ἔφτασαν.

Σαπφώ. Ποιὸς θὰ μὲ σώσῃ ἀπὸ τὸ βλέμμα του; — Κορίτσια! — Σὺ, Ἀρροδίτη, προστάτευσε τὴ δούλη σου.

(τρέχει στὸ βάθος τῆς σκηνῆς καὶ ἀγκαλιάζει τὸν βομό, οἱ ὑπερέτριες ἀπέκουν γύρω της.)

Τρίτη σκηνή

(ὁ ΦΑΩΝ ὁδηγεῖ τὴ ΜΕΛΙΣΣΑ, ΧΩΡΙΚΟΙ. Ἡ ΣΑΠΦΩ μὲ τὶς δούλεις της στὸ βάθος).

Φάων. Ἄ! κανεὶς νὰ τὴ τολμήσῃ καὶ τὴν ἀγγίξῃ! Δὲν εἶμαι ἄοπλος, ὡς μοῦ πῆραν καὶ τὰ ὄπλα. Γιὰ νὰ τὴ προστατεύσῃς ὁ γρόθος μου θὰ μεταμορφωθῇ σὲ ρόπαλο καὶ καὶ τὸ κάθε μέλος μου θὰ γίνῃ βραχίονας. Ἐδῶ Μέλισσα, ἔλα δῶ! μὴ τρέμῃς! τίποτα κακὸ δὲ θὰ σοῦ γίνῃ, ὡς ποῦ νὰ ζῶ! — ἄθεόφοδοι, μπορέσατε νὰ πληγώσετε τὸ κεφάλι αὐτό, τὸ ἀληθινὸ κεφάλι τῆς ἀθωότητος, καὶ εἴσατε ἄντρες; Τόσο σκληρῶς φανταζόμουν τὸ πολὺ πολὺ μιὰ γυναῖκα μιὰ ἀδύνατη, δελεῆ, ἐρεθισμένη γυναῖκα! Σὺ εἶσαι, ποὺ τὴ χτύπησες, σὲ γνωρίζω· μακρὰ ἀπὸ μένα, μακρὰ! νὰ μὴ προλάβω τοὺς ἐκδικητικοὺς θεοὺς καὶ κλέψω τὸ λάφυρό των! πῶς εἶσαι;

Μέλισσα. Καλά!

Φάων. ὦ, τὸ βλέμμα σου λέγει ὄχι· αὐτὴ ἢ τρεμοῦλα,

αὐτὴ ἢ γλωμότητι προδίδου φανερὰ τὸ πρῶτο ψέμα, ποῦ εἶπε τὸ στόμα σου. Μὴ προσπαθῆς νὰ πνίξῃς τὸ θυμὸ μέσα μου· τὸν ἀνάφτεις μὲ καινούργια φλέγα. Κάθησε δῶ, σ' αὐτὸ τὸν πάγκο ἐδῶ, ποῦ τὰ γλυκά, διαυγῆ μάτια σου ἔλαμψαν γιὰ πρώτη φορά ἀντίκρυ μου καὶ σὰν χρυσῆ πρωϊνὴ ἀχτίνα λύσανε τὰ ῥαῦρα δεσμὰ τοῦ ὕπνου μου, δπου μὲ δύθεισε ἡ μάγισσα ἐκείνη, ἐδῶ, δπου ἀρχισε τὸ χαριτωμένο ἔργο του ὁ ἔρωτας, σ' αὐτὴ τὴν ἴδια θέση, ἃς τὸ τελειώσῃ! — Μιλήσατε! ποῦ εἶνε ἡ Σαπφώ;

Μέλισσα. Φάων, μὴ τὴν φωνάξῃς!

Φάων. Ἡσύχασε! Δὲν εἶμαι ἄνθρωπος ἐλεύθερος; Ποιὸς τῆς ἔδωκε τὸ δικαίωμα νὰ ἐμπνέξῃ τὰ δῆματά μου; Ὑπάρχουν ἀκόμα δικαστήρια στὴν Ἑλλάδα· μὲ φοβίη θὰ τὸ μάθῃ ἢ περήφανη. Πᾶμε στὴ Σαπφώ!

Ἐνας χωρικός. Ἐδῶ θὰ μείνῃς!

Φάων. Ποιὸς μὲ σταματᾷ, ποιὸς;

Χωρικός. Ὅλοι μας ἐδῶ!

Φάων. Εἶμαι ἄνθρωπος ἐλεύθερος.

Χωρικός. Ἦσουν, τώρα ἔκαμες σφάλμα καὶ θὰ τιμωρηθῆς.

Φάων. Νὰ τιμωρηθῶ; καὶ γιὰτί;

Χωρικός. Ὁ νόμος ζητᾷ ἀπὸ σένα ἰκανοποίηση γιὰ τὴν ἀρπαγὴ τῆς σκλάβας.

Φάων. Ἄς ζητήσῃ ἡ Σαπφώ λύτρα γι' αὐτὴν καὶ θὰ τὰ πληρώσω, κι' ἂν εἶνε οἱ θησαυροὶ τοῦ Κροίσου.

Χωρικός. Σ' αὐτὴν ἀρμόζει νὰ ζητήσῃ κι' ὄχι σὲ σένα νὰ δώσῃς.

Φάων. Εἶστε τόσο μαλακοί, ὥστε νὰ δανείζετε τὰ ἀντρίκια σας χέρια στὴν ἐκδίκηση μιᾶς γυναίκας καὶ νὰ δουλεύετε στὶς ἰδιοτροπίες τοῦ ἔρωτα; Ἐμὲ νὰ βοηθήσετε, γιὰτί σὲ μένα γίνεται ἀδικία!

Χωρικός. "Αν δίκιο ἢ ἄδικο θὰ τὸ κρίνῃ ἡ Σαπφῶ.

Φάων. "Ἐτσι μιλεῖς, γέρο, καὶ δὲν ντρέπεσαι ; Ποιὰ εἶνε λοιπὸν ἡ Σαπφῶ, γιὰ νὰ ἐκτιμᾷς τὴ γλώσσά της σὰν τὴ γλώσσα τῆς δικαιοσύνης ; Εἶνε κυριαρχὴ ἐδῶ στὴ χώρα ;

Χωρικός. Ναί, αὐτὸ εἶνε· μὰ ὄχι γιὰτὶ αὐτὴ προστάζει ἀλλὰ γιὰτὶ μεῖς πρόθυμα τὴν ὑπηρετοῦμε.

Φάων. "Ἐτσι λοιπὸν σὰς μάγεψε ὄλους, μὰ θὰ κοιτάξω ὧς ; που φτάνουν τὰ μάγια της·

(Προχωρεῖ πρὸς τὸ σπίτι)

πᾶμε νὰ τὴ θροῦμε !

Χωρικός. Πίσω !

Φάων. Μάταια φοβερίζετε· πρέπει νὰ τὴ δῶ—Σαπφῶ, φανερῶσου ! ποῦ εἶσαι ; ἢ τρέμεις μπροστά μου ; "Α, ἐκεῖ στὸ δωμὸ εἶνε μιὰ σειρὰ δούλων της,—αὐτὴ εἶνε!—Δὲν με ξεφεύγεις—ἔλα δῶ !

(διασχίζει τὰ πλήθος—καὶ τῶν δούλων ὁ κύκλος ἀνοίγει—ἡ Σαπφῶ εἶνε ξυπλωμένη σὶτὰ σκαλοπάτια τοῦ βωμοῦ).

Χωρικός. Τολμᾷς, ἀνόητο, τολμηρὸ παιδί ;

Φάων, Τί θέλεις στὸ δωμὸ ἐδῶ τῶν θεῶν ; Δὲν ἀκούν οἱ θεοὶ τὴ προσευχὴ τῆς κακίας—Σήκω ἐπάνω !

(τὴν πιάνει· ὅταν τὴν ἀγγίξῃ, σηκώνεται ἡ Σαπφῶ καὶ φεύγει πρὸς τὰ ἔμπροσ, χωρὶς νὰ τὸν κοιτάξῃ στὸ πρόσωπο)

Φάων. (τὴν ἀκολουθεῖ) Μὲ φεύγεις ; πρέπει νὰ μοῦ δώσης λόγο ! "Α ! τρέμε λοιπὸν ! τώρα εἶνε καιρὸς νὰ τρέμῃς. Ξέρεις τί ἔκαμες ; Μὲ τί δικίωμα τολμᾷς ἐμένα, ἀνθρώπο ἐλεύθερο, ποῦ δὲν ἔχει ἄλλον κύριον ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν τον, νὰ με κρατᾷς δεμένο μὲ ἀνόσια δεσμά ; Τοῦτους ἐδῶ μὲ τὰ ἀσυνήθιστα ὄπλα σὺ τοὺς ἔστειλες ; Σὺ, μίλησε ! Τόσο ἄφωνη ! τῆς ποιήτριας τὰ γλυκὰ χεῖλη δουδά ;

Σαπφῶ. Εἶνε πάρα πολὺ !

Φάων. Τὸ πρόσωπο κοκκινίζει ἀπὸ τὴ φλόγα τοῦ θυ-

μου· σωστά ! πέταξε τὴν προσωπίδα, φανερώσου ὅ,τι εἶσαι καὶ λύσσαξε, σκότωσε, ὑποκρίτρια Κίρκη !

Σαπφώ. Εἶνε πάρα πολὺ ! Ξύπνα, ἀρματώσου, καρδιά μου !

Φάων. Ἀπάντησε ! Ἔστειλες αὐτοὺς ἐδῶ ;

Σαπφώ. (στὸ Ραμνῆ) Πήγαινε καὶ φώναξε πίσω τὴ σκλάβά μου· αὐτὴ μόνον καὶ κανέναν ἄλλο δὲν ζήτησα.

Φάων. Πίσω ! κανεὶς νὰ μὴ τολμήσῃ καὶ τὴ πλησιάζῃ· ζήτησε λύτρα ! Δὲν εἶμαι πλούσιος, μὰ οἱ γονεῖς καὶ φίλοι μου πρόθυμα θὰ προσφέρουν γιὰ νὰ ξαγοράσουν τὴν εὐτυχία μου ἀπὸ τὴν πλεονεξία σου.

Σαπφώ. (γυρισμένη πάντα πίσω) Δὲν ζητῶ χρήματα, ζητῶ μόνον ὅτι εἶνε δικό μου. Θὰ μείνῃ !

Φάων. Δὲν θὰ μείνῃ ! Μὰ τοὺς θεοὺς ἔλους, ὄχι ! Σὺ ἢ ἴδια ἔχασες τὸ δικαίωμα, ποὺ εἶχες, ἐπάνω της, ὅταν τράδηξες τὸ μαχαίρι στὸ στήθος της· ἀγόρασες τὴν ὑπηρεσία της κι' ὄχι τὴ ζωὴ της. Πιστεύεις, πῶς θὰ τὴν ἀφήσω στὰ χέρια σου ; Σοὺ λέγω καὶ πάλι· ζήτησε λύτρα κι' ἄφησέ τὴν.

Σαπφώ. (στὸ Ραμνῆ) κάμε ὅ,τι σὲ πρόσταξα !

Φάων. Πίσω ! Θὰ βρῆς τὸ θάνατό σου, ἂν τὴν ἀγγίξῃς. ἔτσι λοιπόν, ἢ καρδιά σου ἔγινε τόσο σκληρὴ καὶ δὲν συγκινιέται ἀπ' τὶς ἀνθρώπινες δυστυχίες : Σπάσε τὴ λύρα φαρμακερὸ φίδι, ἄς μὴν ἀντηχήσῃ πιά τραγοῦδι στὰ χεῖλη σου ! Ἔχασες, μὲ τὸ δίκιο, τὰ χρυσᾶ δῶρα, ποὺ εἶχες ἀπ' τὴ Ποίησι ! Μὴ μολύνῃς πιά τὸ ὄνομα τῆς Τέχνης ! Πρέπει νὰ εἶνε τὸ λουλοῦδι ἀπὸ τὰ φύλλα τῆς ζωῆς αὐτῆς, ποὺ τὸ γεννᾷ ἢ καθαρῶτατη δύναμη καὶ σηκώνει τὸ εὖοσμο κεφάλι του ψηλὰ πρὸς τὸν γαλανὸ αἰθέρα, ψηλὰ πρὸς τὰ ἄστρα, γιὰτὶ εἶνε ὁμοιο μ' αὐτά. Σὺ τὴ μεταχειρίστηκες ὡς φαρμάκι, γιὰ νὰ καταστρέψῃς μὲ λύσσα τοὺς ἐχθροὺς σου. Πόσο διαφορετικὰ φανταζόμουν ὁ ἀνόητος κάποτε τὴ Σαπφῶ στίς προηγούμενες ἔμορφες μέρες ! Ἀπαλὸ ὡς

τὸ τραγοῦδί της ἦταν καὶ τὸ λαμπρὸ φρόνημά της καὶ χω-
ρὶς ψεγάδι σὰν τὰ τραγοῦδια της ἦταν ἡ καρδιά της. Ἡ
ἴδια ἀρμονία, ποῦ ἔτρεχε ἀπ' τὰ χεῖλη της κυμάτιζε καὶ
μέσα στὸ σιγθὸς της καὶ ὄλη ἡ ὑπαρξὴ της ἦταν γιὰ
μένα μελωδία. Ποιὸς λοιπὸν μὲ μαγικὸ χτύπημα σὲ μετα-
μόρφωσε; Ἄ! μὴ γυρίζης πίσω δειλὰ τὰ μάτια σου! Κοί-
ταξέ με! Ἄφε; με νὰ δῶ τὸ πρόσωπό σου, γιὰ νὰ γνωρίσω
ἂν εἶσαι σὺ ἡ ἴδια, ἂν εἶνε αὐτὰ τὰ χεῖλη, ποῦ ἄγγιξε τὸ
στόμα μου, ἂν εἶνε αὐτὰ τὰ μάτια, ποῦ τόσο γλυκὰ γελοῦ-
σαν, ἂν, Σαπφῶ, σὺ εἶσαι, σὺ Σαπφῶ!

(τὴν πιάνει ἀπὸ τὸ χεῖρ καὶ τὴ γυρίζει πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἐκείνη
σηκῶνει τὰ μάτια· τὸ βλέμμα της συναντᾷ τὸ δικό του.)

Σαπφῶ. (Περίλοπη καὶ τρομαγμένη) Ἄλίμονο σὲ μένα!

Φάων. Σὺ εἶσαι ἀκόμα, μάλιστα, αὐτὴ ἦταν ἡ φωνὴ
τῆς Σαπφῶς. Ὅ,τι εἶπα, ἄς τὸ πάρῃ κι' ἄς τὸ σκορπίσῃ
ὁ ἀγέρας, ἄς μὴ ριζώσῃ στὴ καρδιά! ὦ, γίνεται φῶς, φῶς
μπροστὰ στὰ μάτια μου καὶ σὰν τὸν ἥλιο, ὕστερα ἀπὸ τὴ
θύελλα, ἀστράφτει ἀπὸ τὰ ξεφορτωμένα σύννεφα αὐτῆς τῆς
στιγμῆς ἢ περασμένη ἐποχὴ μὲ τὴν παλιά της λάμψη. Σὲ
χαιρετῶ γλυκεῖα ἐνθύμησι! Μοῦ εἶσαι πάλι, ὅ,τι μοῦ ἤσουν
ἄλλοτε, προτοῦ νὰ σὲ δῶ, στὴ μακρυνή μου πατρίδα, ἡ
ἴδια θεῖα εἰκόνα, ποῦ ἐγὼ κατὰ λάθος μόνο τὴν πῆρα τόσο
καιρὸ γιὰ ἀνθρώπινη μορφή — φανερώσου σὰν θεά! εὐλό-
γησε, Σαπφῶ! εὐλόγησε!

Σαπφῶ. Ψεύτη!

Φάων. Ὅχι, δὲν εἶμαι τέτοιος! Ἄν σοῦ ὠρκίστηκα
ἔρωτα, δὲν τόκαμα ἀπὸ ἀπάτη. Σ' ἀγαποῦσα, καθὼς ἀγαπᾷ
κανεὶς τοὺς θεοὺς, καθὼς ἀγαπᾷ τὸ καλὸ καὶ τὸ ἔμορφο.
Ἔχε μὲ τοὺς θεοὺς, ὦ Σαπφῶ, συντροφιά· δὲν καταβαίνει
κανεὶς ἀτιμώρητα ἀπὸ τὸ τραπέζι τῶν θεῶν κάτω στὸν κύ-
κλο τῶν ἀνθρώπων· τὸ χεῖρ, ποῦ κρατοῦσε τὴ χρυσὴ λύρα
εἶνε θεῖο, δὲν ἀγγίζει πράματα ταπεινά.

Σαπφῶ. (Γυρίζει τὸ πρόσωπο καὶ λέγει μόνη της) Ἄς πέσῃ

στό βάθος τῆς θάλασσας ἢ χρυσῆ λύρα, ἂν μὲ τέτοια τιμὴ
ξαγοράζεται !

Φάων. Ἦμουν ζαλισμένος ἀπὸ ἀναίσθητη μέθη, σὲ φοβερὴ
διαφωνία μὲ τὸν ἑαυτό μου καὶ μὲ τὸν κόσμον. Μάταια
προσκαλοῦσα τὰ αἰσθήματα, ποῦ νόμιζα πὼς κοιμοῦνταν,
μὰ δὲν ὑπῆρχαν. Στεκόσ' οὐν μπροστά μου μιὰ ἀκατανόητη
εἰκόνα, καὶ πρὸς αὐτὴν ἄορατα δεσμὰ ἄλλοτε μὲ τραβοῦ-
σαν δυνατὰ κι' ἄλλοτε μ' ἀπομάκρυναν. Ἦσουν — πολὺ
ταπεινὴ σὲ νόμιζε ὁ θυμός, πολὺ ἀνώτερη σὲ ὀνομάζει τὸ
Λογικὸ—γιὰ τὸν δικό μου ἔρωτα, καὶ μόνο τὰ ὅμοια ται-
ριάζουν εὐκόλα καὶ καλά. Τότε εἶδα τὴ Μέλισσα καὶ ὅλες
οἱ βρῦσες θαθιὰ μέσα μου, ποῦ εἶχαν στερῆσει προτύτερα,
ξεχείλισαν ψηλὰ ἕως τὸν οὐρανό. Ἔλα δῶ, Μέλισσα, ἔλα
κοντά της ! ὦ, μὴ φοβάσαι, εἶνε ἡμερὴ καὶ καλὴ ἔσκέ-
πασε τὰ λαμπρὰ κρύσταλλα τῶν ματιῶν σου, γιὰ νὰ
πκρατηρήσῃ μέσ' ἐν τῷ ἀγνῷ στηθός σου κι' ἀναγνωρίσῃ
μὲ χαρὰ, πὼς εἶσαι ἀθῶα.

Μέλισσα. (πλησιάζει μὲ φόβο) Κυρία !

Σαμφώ. (τραδιέται πίσω) Μακρυὰ ἀπὸ δένξ .

Μέλισσα. Ἄχ, εἶνε θυμωμένη !

Φάων. Τέτοια λοιπὸν ἦταν, ποῦ φοβοῦμαι νὰ τὸ πι-
στέψω ; Ἔλα δῶ, Μελισσάκι, στό πλάγι μου ! Δὲν πρέ-
πει νὰ τὴν παρακαλῆς. Μπροστά στά μ'τια μου δὲν πρέ-
πει ἢ περήφανη νὰ σὲ προσβάλλῃ, δὲν πρέπει νὰ παρακα-
λῆς ! Δὲν ξέρει τὴν ἀξίαν σου, οὔτε τὴ δική της, ἀλλοιῶς
αὐτὴ στά γόνατα, ἢ ἁμαρτία τὴν ἀθωότητα, θὰ σὲ τιμοῦ-
σε ! Ἔλα δῶ κοντά μου ! ἐδῶ !

Μέλισσα. Ὅχι ! ἄφησέ με νὰ γονατίσω, καθὼς ταιριάζ-
ει τὸ παιδί μπροστά στὴ μάννα του, κι' ἂν τῆς φαίνεται
ὀρθὴ ἢ τιμωρία, ἄς τιμωρήσῃ· δὲ θὰ γογγύξω παρὰ τὴ θέ-
λησή της.

Φάων. Δὲν ἀνήκεις στό ἑαυτό σου μόνο ἀλλὰ καὶ σὲ μέ-
να καὶ μὲ τὴν ταπεινώσῃ σου ταπεινώσεις ἐμέ ! Ὑπάρχει

ἀκόμα τρόπος νὰ πάρουμε μὲ τὴ βία ἐκεῖνο, ποῦ ἀρνιέται μὲ πείσμα στὴ παράκληση.

Μέλισσα. ὦ, κι' ἂν ἦταν τοῦτο δυνατό, σὲ μένα ἀρέσει μόνο τὸ δῶρό της. Ἡ μεγαλύτερη εὐτυχία, ἔπειδ' ἂν θὰ παίρνα μὲ τὴ βία, θὰ ἦταν γιὰ μένα θάρος. Θὰ εἶμαι ἐδῶ στὰ γόνατα, ὡς ποὺ ἔνα γλυκό της δλέμμα, ἕνας καλὸς της λόγος, θὰ δείξῃ, πὼς μὲ συγχωρεῖ ὅπως συχνὰ ἔπεφτα σὲ αὐτὴ τὴ θέση, καὶ σηκωνόμουν πάλι χαρούμενη· δὲν θὰ μ' ἀφήσῃ τώρα στὰ δάκρυα! Κοίταξε κάτω τὸ παιδί σου, ἀγαπητὴ Κυρία.

Σαπφώ. (Στέκει κοντὰ στὴν Εὐχαρι κι' ἀκουμπᾷ τὸ πρόσωπό της στὸ νῶμό της)

Φάων. Μπορεῖς νὰ τὴν ἀκοῦς καὶ μένεις κρύα κι' ἄφωνη.

Μέλισσα. Δὲν εἶνε κρύα, ἂν καὶ σωμαίνει τὸ στόμα της, νιώθω τὴν καρδιά της νὰ μιλᾷ στὴν δική μου. Γίνε δικαστής μας, Σαπφῶ! Πρόσταξέ με νὰ τὸν ἀκολουθήσω καὶ θὰ τὸν ἀκολουθήσω, πρόσταξέ με νὰ φύγω μακριὰ του! — ὦ θεοί! — ἔλα! ἔλα! — Τρέμεις; Σαπφῶ, μ' ἀκοῦς!

Φάων. (ἀγκαλιάζει τὴ Μέλισσα καὶ πέφτει κι' αὐτὸς στὰ γόνατα) Ἔρωτα στοὺς ἀνθρώπους καὶ σεβασμὸ στοὺς θεοὺς, δός μας ὅ,τι εἶνε δικό μας καὶ πάρε ὅ,τι εἶνε δικό σου! Συλλογίσου, τί κάνεις καὶ ποιά εἶσαι!

Σαπφώ. (Στὰ τελευταῖα λόγια σηκώνει τὸ κεφάλι καὶ βλέπει τοὺς γονατισμένους μὲ βλέμμα ἀκίνητο, ἔπειτα γυρίζει γλήγορα καὶ φεύγει).

Μέλισσα. Ἄλξιμονο σὲ μένα! Φεύγει, ἔδωξε τὸ παιδί της.

(Ἡ Σαπφώ φεύγει. Ἀκολουθοῦν ἡ Εὐχαρις καὶ οἱ δοῦλες)

Τετάρτη σκηνή

(Οἱ προηγούμενοι χωρὶς τὴ ΣΑΠΦΩ καὶ τὴν ΕΥΧΑΡΙ).

Φάων. Σήκω, παιδί μου! Μὴ παρακαλῆς ἀνθρώπους. Ἔχομε ἀκόμα τοὺς θεοὺς καὶ τὸν ἑαυτό μας!

Μέλισσα. Δὲν μπορῶ νὰ ζήσω, ἂν μὲ καταδικάσῃ. Τὰ μάτια της ἦσαν γιὰ μένα καθρέφτης, δπου δοκίμαζα κάθε μου πράξη, κάθε μου αἶσθημα· τώρα αὐτὸς μοῦ δείχνει τὴν ἀσχημιὰ μου· πόσο θὰ ὑποφέρνῃ ἡ βασανισμένη γυναίκα!

Φάων. Δανεῖζεις σ' αὐτῇ τὸ δικό σου αἶσθημα. Πολὺ διαφορετικὰ κύματα ὑψώνονται μέσα σ' αὐτὸ τὸ περήφανο στηθός.

Μέλισσα. Κι' ἂν φαίνεται περήφανη, σὲ μένα ἦταν πάντα καλή· ἦταν πολλὰς φορές αὐστηρὴ, μὰ τὸ ξινὸ φλοῦδι μοῦ ἔκρυπτε πάντα γλυκὸ καὶ νόστιμο καρπό· Ἄλλιμονο σὲ μένα, ποὺ τὸ ξέχασα!

Ραμνῆς. Ναί! ἀλλιμονο σὲ σένα, ποὺ τὸ ξέχασες!

Φάων. Τί τρέμετε; Τὴ γνωρίζετε, πὼς εἶνε τόσο πολὺ ἡμερη.

Ραμνῆς. Ἦταν θυμωμένη, δταν ἔφευγε, κι' ὁ θυμὸς της καθὼς καὶ ὁ ἔρωτάς της δὲν ἔχουν ὄρια. Γι' αὐτὸ ἀλλιμονο σὲ σὰς!

Φάων. Τί ἔχομε νὰ φοβηθοῦμε;

Ραμνῆς. Τὸ θάνατο τῆς σκλάβας, ποὺ θέλησε νὰ φύγῃ.

Φάων. Ποιός τὸ λέγει;

Ραμνῆς. Οἱ νόμοι τῆς χώρας αὐτῆς.

Φάων. Ἐγὼ τὴ προστατεύω!

Ραμνῆς. Σὺ; καὶ σένα ποιός θὰ σὲ προστατεύσῃ;

Φάων, Κι' ἂν ἡ γῆ ἀνοιγε ἐδῶ μπροστά μου κι' ἡ θάλασσα βογκοῦσε γιὰ νὰ μὲ καταπιῇ, ἂν ἡ Σαπφὼ μπορούσε νὰ ἐνώσῃ τίς φυσικὲς δυνάμεις σὲ μιὰ σκληρὴ συμμαχία καταπάνω μου, θὰ τὴ βαστώ γερά γελώντας γιὰ τὸ θυμὸ τῆς καὶ περιφρονώντας κι' αὐτὴν καὶ τίς φοβέρες τῆς.

Ραμνῆς. Θὰ περιφρονήσῃς; τὴ Σαπφὼ! Καὶ ποιός εἶσαι λοιπὸν σὺ, ποὺ τολμᾷς νὰ θέτῃς τὸ λόγο σου μέσα σὲ κείνη τὴ ζυγαριὰ, ποὺ ζυγίζει ἡ ἀνθρωπότητα τοὺς διαλεχτοὺς τῆς; τολμᾷς νὰ μιλᾷς ἐκεῖ, ὅπου μίλησε ἡ Ἑλλάδα; Αὐθάδη καὶ ἀνόητε, τὴ νομίζεις χωρὶς ἀξία, γιὰτὶ σὺ δὲν ἔχεις μέτρο νὰ μετρήσῃς τὴν ἀξία τῆς; ὀνομάζεις σκοτεινὸ τὸ στολίδι, γιὰτὶ εἶνε στραβὰ τὰ μάτια σου; Τὸ νὰ σ' ἀγαπήσῃ νὰ σὲ σηκώσῃ ἀπ' τὴ σκόνῃ στὸ κόλπο τῆς, σένα, τὸ ἀχάριστο φίδι, ποὺ ξέσχισες τὴν καρδιά τῆς μὲ τὸ φαρμακερὸ σου δόντι, τὸ νὰ ξοδεύσῃ τὸν πλοῦτό τῆς γιὰ σένα, ποὺ δὲν ἔχεις καμιὰ ἰδέα γιὰ τὴν ἀξία τέτοιων θησαυρῶν, αὐτὴ εἶνε ἡ μόνη κηλίδα στὴ ζωὴ τῆς καὶ καμιὰ ἄλλη, κι' ἂν ἀκόμα ὁ ἴδιος ὁ φθόνος εἶνε κατήγορός τῆς. Μὴ μιλᾷς! Κι' αὐτὴ ἡ αὐθάδεια, ποὺ σὲ κάνει τώρα ν' ἀντιστέκεσαι σ' αὐτὴν, δὲν εἶνε ἀπὸ σένα. Πῶς θὰ τολμοῦσες ἀπὸ τὴν ταπεινότητα ποὺ βρισκόσουν, σὺ ἀπὸ τοὺς ἀσημάντους ὁ πιὸ ἀσήμαντος, νὰ γογγύξῃς ἐναντία στὸ κόσμημα τῆς Ἑλλάδας; Μὲ τὸ νὰ σὲ παρατηρήσῃ σοῦ ἔδωσε τὴ περηφάνια αὐτὴ καὶ μ' αὐτὴ τὴ περηφάνια τώρα τὴ καταφρονεῖς.

Φάων. Δὲν θέλω νὰ τῆς ἀρνηθῶ τὴ ποιητικὴ τῆς δόξα.

Ραμνῆς. Δὲν θέλεις νὰ τῆς ἀρνηθῆς αὐτό; Ἔλα δά! σὺν νὰ μπόρουσες! Ἄψηλά, στὰ ἄστρα ἔγραψε μὲ γράμματα διαμαντένια τὸ ὄνομά τῆς καὶ θὰ σῶσῃ τότε μόνον, ὅταν σῶσῃσιν καὶ τὰ ἄστρα' σὲ χρόνια μακρυσμένα, μέσα σὲ ξένους ἀνθρώπους, ὅταν θὰ εἶναι λειωμένα τὰ σάπια αὐτὰ κορμιὰ καὶ οἱ τάφοι μας αὐτοὶ δὲν θὰ ὑπάρχουν πιά, τὸ τραγοῦδι τῆς Σαπφῶς θὰ ἀντηχῆ ἀκόμα ἀπὸ τὰ χεῖλη καὶ θὰ ζῆ ἀκόμα τὸ ὄνομά τῆς—καὶ τὸ δικό σου. Μάλιστα τὸ δικό σου! Μπορεῖς νὰ περηφανεύεσαι γιὰ τὴν ἀθανασία, πὺ σου δίνει τὸ κακούργημα πὺ τῆς ἔκαμες! Σὲ ξένη χώρα, σὲ μέλλουσες γενεές, ὅταν αἰῶνες ἀγέννητοι ἀκόμα θὰ κατεβοῦν στὸ τάφο τοῦ χρόνου, θὰ ἀντηχῆ ἀκόμα ἀπὸ κάθε στόμα: Σαπφῶ ἦταν τὸ ὄνομα κείνης, πὺ ἔψαλε αὐτὸ τὸ τραγοῦδι καὶ Φάων λέγεται κείνος, πὺ τὴ σκότωσε!

Μέλισσα. ὦ Φάων!

Φάων. ἦσυχα! ἦσυχα!

Ραμνῆς. Δυστυχισμένε, πὺ παρηγορεῖς! Παραγγέλεις ἦσυχα μὲ φωνὴ ἀνήσυχη; Ξέρει τὸ σφάλμα τῆς καὶ τρέμει τὴν ἐκδίκηση τοῦλάχιστον δὲν ζητᾶ ἢ Σαπφῶ. Σὺ δὲν θέλεις νὰ ἀρνηθῆς τὴ ποιητικὴ τῆς δόξα! Καὶ ποῖαν ἄλλην λοιπὸν τῆς ἀρνιέσαι; Τολμᾶς νὰ ἀμφιβάλλης γιὰ τὴν καρδιά τῆς σὺ, πὺ ὅ,τι εἶσαι τὸ χρεωστᾶς μόνον στὴ καρδιά τῆς; Κοίταξε γύρω σου! Κανεῖς δὲν ὑπάρχει ἐδῶ, πὺ νὰ μὴν εἶδε καλὸ ἀπ' αὐτήν. Κανεῖς, πὺ νὰ μὴ φέρνῃ πλούσια τὰ σημάδια τῆς καλωσύνης τῆς στὸν ἑαυτὸ του, στὸ σπῖτι του, στὸ χωράφι του, στὰ κτήματά του, στοὺς δικούς του· κανεῖς δὲν ὑπάρχει, πὺ νὰ

μη χτυπᾷ πιδ πολὺ ἢ καρδιά του, εἰταν λέγῃ, πῶς εἶναι Μυτιληνίος, συμπολίτης τῆς Σαπφῶς. Ρώτησε αὐτὴν, ποὺ τρέμει στὸ πλάγι σου, σύντροφος στὴ πράξη πιδ πολὺ, καθὼς φαίνεται, παρὰ στὸ ἀμάρτημα, πῶς βρῆκε γιὰ τὸν ἑαυτὸ της τὴν Κυρία ; Καὶ τί εἶχε βέβαια ἢ σκλάβα νὰ σοῦ προσφέρῃ ; ἂν σοῦ ἄρεσε, ἦταν τὸ πνέμα τῆς Σαπφῶς, ἦταν τὸ γλυκό, τὸ μητρικὸ τῆς Σαπφῶς πνέμα, ποὺ ζήτησε τὴ φιλία σου μὲ τὸ στόμα τοῦ ἔργου της. ὦ, πίεζε ὅσο θέλεις τὸ μέτωπο ! Μάταια προσπαθεῖς, δὲν θὰ σβήσῃς ποτὲ τὴν ἐνθόμηση ! Καὶ τί θὰ κάμῃς ; Ποῦ θὰ φύγῃς ; Δὲν ὑπάρχει γιὰ σένα καταφύγιο σ' αὐτὴ τῇ γῆ· στὸ στῆθος κάθε τιμίου ἀνθρώπου θὰ σηκωθῇ κι' ἕνας ἐχθρὸς γιὰ τὸν ἐχθρὸ τοῦ ὠραίου. Ἡ φήμη θὰ τρέχῃ μπροστὰ στὰ δῆματά σου καὶ θὰ φωνάζῃ στ' αὐτιά τῶν ἀνθρώπων : Νά ! ὁ φονιάς τῆς Σαπφῶς ! νά, ὁ ἐχθρὸς τῶν θεῶν ! Διωγμένος καὶ καταδικασμένος θὰ γυρίζῃς δῶ καὶ κεῖ μαζί μ' αὐτὴ, ποὺ τῆς ἔδωσες ὄχι προστασία ἀλλὰ ὄλεθρο· κανεὶς Ἕλληνας δὲν θὰ σ' ἀνοίξῃ φιλόξενο τὸ σπίτι του· κανεὶς θεὸς δὲν θὰ σοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ μπῆς στὸ νὰ του· μὲ τρόπο θὰ φεύγῃς ἀπὸ τὸ δωμό, εἰταν ὁ ἱερεὺς προστάζει νὰ φύγουν οἱ δέδηλοι, κι' ἂν φύγῃς, ἢ σκληρῇ Ἐρινύς, ἢ μαύρῃ ἐκδικήτρια τοῦ Ἄδου, θὰ τινάξῃ γύρω σου τὰ φιδωτὰ μαλλιὰ της καὶ θὰ φωνάζῃ στ' αὐτιά σου τὸ ὄνομα τῆς Σαπφῶς, ὡς ποὺ νὰ σὲ καταπιῇ ὁ τάφος, ποὺ ἀνοίξῃς σὺ !

Μέλισσα. Φτάνει ! φτάνει !

Φάων, Θέλεις νὰ μὲ κάμῃς νὰ λυσσαῶ.

Ραμνῆς. Ἦσουν λυσσασμένος, εἰταν ἔδιωξες μακριὰ σου τὴν ἔξοχη γυναῖκα· ἀπόλαυσε τώρα τὸν καρπὸ, ποὺ φύτεψες.

Μέλισσα. Πᾶμε σὲ κείνη !

Φάων. Ποῖος θὰ μὲ γλυτώσῃ ἀπ' τὸ δάσανο αὐτό !

Πέμπτη σκηνή

ΕΥΧΑΡΙΣ — ΟΙ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΙ

Εὐχαρις. Ἐδῶ εἶσαι, Ραμνῆ ; Ἔλα γλήγορα !

Ραμνῆς. Ποῦ ;

Εὐχαρις. Στὴ Σαπρῶ.

Ραμνῆς. Τί — ;

Εὐχαρις. Φοβοῦμαι, εἶνε ἄρρωστη.

Ραμνῆς. Νὰ μὴ τὸ δώσουν οἱ θεοί !

Εὐχαρις. Τὴν ἀκολουθοῦσα ἀπὸ μακρὰ ἀπάνω στὴ μεγάλη στοὰ καὶ κρυμμένη ἔβλεπα προσεχτικὰ κάθε τῆς πράξῃ· ἐκεῖ στεκόταν ἀκκουμισμένη σὲ δυὸ στήλες καὶ ἔβλεπε κάτω τὴν πλατεῖα θάλασσα, ποῦ ἀφρίζει μὲ τὰ κύματά τῆς στὴ βραχώδη ἀκρογιαλιά. Ἄφωνη καὶ ἀκίνητη στεκόταν ἐκεῖ ψηλὰ μὲ βλέμμα ἀκίνητο καὶ πρόσωπο χλωμὸ μέσα στὰ μαρμάρινα ἀγάλματα, σὰν νὰ ἦταν ἓνα ἀπ' αὐτά· κάποτε μόνο κινιέται, ἀρπάζει ἀνθη, χρυσὰ κοσμήματα καὶ ὅ,τι ἄλλο φτάνει μὲ τὸ χέρι τῆς καὶ τὰ ρίχνει κάτω στὴ θάλασσα, ἐνῶ μὲ λαχταριστὸ μάτι ἀκολουθεῖ τὸ πέσιμό των. Ἦθελα τότε νὰ τὴ πλησιάσω, δταν ἀκούστηκε στὸ δωμάτιο κάποιος ἤχος καὶ ὄλο τῆς τὸ σῶ-

μα τινάχθηκε· ἦσαν ἡ λύρα, κρεμασμένη στὸ στῦλο, καὶ
 στὶς χορδές της ἔπαιζε τῆς θάλασσας τὸ ἀγεράκι· μὲ θα-
 ρειὰ ἀναπνοὴ σηκώνει τὰ μάτιά της καὶ τρομάζει, σὰν νὰ
 τὴν ἄγγιξε κάποια ἀνώτερη δύναμη· κάρφωσε στὴ λύρα
 ἀκίνητα τὰ μάτιά της, ζωντάνεψε σὲ μιὰ στιγμή τὸ χλωμὸ
 πρόσωπό της καὶ χαμόγελο παράξενο ζωγραφίστηκε στὸ
 στόμα της. Τώρα ἀνοίγουν τὰ σφιχτοκλεισμένα χεῖλη της,
 ἀντηχοῦν λόγια, ποὺ φέρνουν ἀνατριχίλα, ἀπὸ τὸ στόμα
 τῆς Σαπφῶς, μὰ ὄχι λόγια τῆς Σαπφῶς. Μὲ φωνάζεις
 φίλη μου; λέγει· μοῦ θυμίζεις τὸ χρέος μου; ὦ, σὲ νιώθω,
 φίλη, στὸν τοῖχο! μοῦ θυμίζεις περασμένα χρόνια! Σ' εὐ-
 χαριστῶ!— Πῶς ἔφτασε στὸν τοῖχο καὶ στὴ ψηλὰ κρεμα-
 σμένη λύρα, δὲν ξέρω νὰ πῶ, γιατί σὰν λάμπη ἀστραπῆς
 πέρασε ἀπὸ μπρὸς μου. Τώρα βλέπω νὰ κρατᾷ τὴ λύρα καὶ
 νὰ τὴ σφίγγει στὸ παραγμένο στήθος της, ποὺ δυνατὰ μὲ
 τρόπο ἀκουστὸ ἔπαιρνε κι' ἔδινε πίσω τὴν ἀναπνοή.
 ἔπειτα ἔβαλε γύρω στὸ κεφάλι της τὸ στεφάνι τῆς νίκης,
 τὸ στεφάνι τῆς Ὀλυμπίας, ποὺ ἠτανέκει κρεμασμένο στὴν
 ἐστία καὶ ἔρριξε γύρω στὸν νῶμό της τὸν κόκκινο μαν-
 δυα, σὰν αὐτὴ φλογερό. "Ὅποιος τὴν ἔδλεπε τώρα, ὅποιος
 γιὰ πρώτη φορὰ τὴν ἔδλεπε νὰ στέκῃ στὰ ψηλὰ σκαλο-
 πάτια τοῦ δωμοῦ, μὲ τὴ λύρα στὸ χέρι, τὸ βλέμμα ψηλά,
 τὸ φωτεινὸ τῆς ἀνάστημα ὄρθιο καὶ φωτοστέφανο χυμένο
 γύρω της, θὰ τὴ χαιρετοῦσε σὰν θεὰ καὶ θὰ λύγιζαν τὰ
 γόνατά του, γιὰ νὰ προσευχηθῆ. Μὰ ἔτσι ἀκίνητη καὶ
 ἄφωνη ὅπως ἦταν, μ' ἔκαμε νὰ νιώσω μέσα μου φόβο κι'
 ἀνατριχίλα, τὸ ζωντανὸ μὰ σὰν νεκρὸ βλέμμα της μ' ἐτρό-
 μαξε, γι' αὐτὸ ἔτρεξα —

Ραμνῆς. Καὶ τὴν ἄφησες! — Πᾶμε γλήγορα! Μὰ κοί-
 ταξε! Δὲν πλησιάζει — ; Αὐτὴ εἶνε· αὐτὴ ἡ ἴδια ἔρχεται!

Ἔκτη σκηνή

(Ἡ ΣΑΠΦΩ πλούδια ντυμένη καθὼς ἐστὶ πρώτη πράξις μετὰ τὴν πορφύρα ἐπὶ τὸν νῶμο, τὴ δάφνη ἐπὶ κεφάλι, τὴ χρυσοῦν λῆρα ἐπὶ χέρι, παρουσιάζεται μετὰ τὴν δοῦλόν της γύρω ἐπὶ σκαλοπατία τοῦ περιόστουλου καὶ καταβαίνει ὁδοῦ καὶ μεγαλόπρεπν.—Ἀρκετὴ παύση).

Μέλισσα. ὦ Σαπφῶ, ὦ Κυρία!

Σαπφῶ. (Ἦουχη καὶ σοβαρῆ) Τί θέλεις;

Μέλισσα. Πέσαν ἀπὸ τὰ μάτια μου τὰ δεσμά! ὦ, ἄφησέ με νὰ εἶμαι πάλι σκλάβα σου. Πάρε ὅ,τι σοῦ ἀνίχει καὶ συγχώρησε!

Σαπφῶ. Νομίζεις, πῶς τόσο ἄσχημα κατάντησε ἡ Σαπφῶ, γιὰ νὰ χρειάζεται δωρα ἀπ' τὸ δικό σου χέρι; ὅ,τι ἀνίχει σὲ μένα, ἔγινε πιά δικό μου!

Φάων. ὦ, ἄκουσε, Σαπφῶ!

Σαπφῶ. Μὴ μὲ ἀγγίζης! εἶμαι ἀφιερωμένη στοὺς θεοὺς!

Φάων. Ἄν ποτε, ὦ Σαπφῶ, μὲ κοίταξες μετὰ μάτι συμπαθητικόν.

Σαπφῶ. Μιλᾶς γιὰ πράματα, ποὺ πέρασαν. Ζητοῦσα σένα καὶ βρῆκα τὸν ἑαυτό μου! Δὲν κατάλαβες τὴν καρδιά μου, λοιπὸν τράβα τὸ δρόμο σου· ἡ ἐλπίδα μου πρέπει νὰ στηριχθῆ σὲ σταθερώτερη βάση!

Φάων. Ἔτσι λοιπὸν μὲ μισεῖς;

Σαπφῶ. Ἀγάπη! μίσος! Δὲν ὑπάρχει πιά τίποτα τρίτο; Εἶχες γιὰ μένα ἀξία καὶ ἔχεις καὶ θὰ ἔχης πάντα, σὰν ἕνας ἀγαπητὸς συνταξιδιώτης, ποὺ σ' ἕνα μικρὸ ταξίδι τὸν φέρνῃ κοντὰ μας ἢ ἰδιότροπη Τύχη, ὡς που νὰ φτά-

σουμε στο τέλος· τότε χωρίζεται καθένας και τραβά τὸ δρόμο του και μόνο κάποτε ἀπὸ τὰ μακρυνὰ ξένα θυμάται τὸν ἀγαπητὸ σύντροφο —

(πνίγεται ἡ φωνή της)

Φάων. ὦ! Σαπφῶ!

Σαπφῶ. Σιωπή! ἄς χωρισθοῦμε μὲ ἤσυχία!

(στοὺς ἄλλους)

Σεῖς, ποὺ εἶδετε τὴ Σαπφῶ σας ἀδύνατη, συγχωρήσετε! θὰ σᾶς συμπιλιώσω μὲ τὴν ἀδυναμία τῆς Σαπφῶς. Τὸ τόξο, ἀφοῦ λυγίσῃ πρῶτα, δείχνει ὕστερα τὴ δύναμή του.

(δείχνει τὸ βωμό, ποὺ εἶε στὸ βάθος)

ἡ φλόγα τῆς Ἀφροδίτης ἀνάπτει κι' ἀχτινοβολεῖ μαζί μὲ τὴ χρυσαυγὴ

(τοῦτο ἔγινε)

καὶ τώρα ἀπομακρυνθῆτε, ἀφήσατέ με μόνη, νὰ κάμω μόνη συμβούλιο μὲ τοὺς δικούς μου!

Ραμνῆς. Τὸ θέλει, ἄς ὑπακούσουμε, λάτε σεῖς ἔλοι!

(τραβιοῦνται πίσω)

Σαπφῶ. (ἐνῶ προχωρεῖ)

Οὐράνιοι, ἅγιοι Θεοί!
μὲ πλοῦσια δῶρα μὲ στολίζετε!
δώσετε στὸ χέρι μου τὴ λύρα τοῦ ψάλτη,
μοῦ δώσετε γεμάτη τὴ φαρέτρα τοῦ ποιητῆ,
καρδιά, γιὰ νὰ αἰσθάνωμαι, νοῦ γιὰ νὰ σκέπτομαι

καὶ δύναμη γιὰ νὰ πλάθω ὅ,τι σκέπτομαι
μὲ πλοῦσια δῶρα μὲ στολίσετε,
Σᾶς εὐχαριστῶ !

Μὲ τὸ στεφάνι τῆς νίκης στεφανώσετε μένα τὴν ἀδύνατη!
καὶ σκορπίσετε σὲ μακρυνὲς χῶρες τὴ ποιητικὴ μου
[δόξα,

γιὰ νὰ μείνη ἀθάνατη !

Τὸ χρυσὸ μου τραγοῦδι ἀντηχεῖ ἀπὸ γλῶσσες ξένες καὶ
μόνο μαζὶ μ' αὐτὴ τὴ γῆ θὰ χαθῆ καὶ ἡ Σαπφώ.

Σᾶς εὐχαριστῶ !

Ἐπιτρέψατε στὴ ποιήτρια νὰ ἀγγίξῃ τὰ χεῖλη τῆς
στὸ γλυκὰ στεφανωμένο ποιεῖρι τῆς ζωῆς αὐτῆς !
νὰ ἀγγίξῃ μόνον, ὄχι νὰ πιῆ.

ὦ, κοιτάξετε ! πιστὴ στὴν ὑψηλὴ σας διαταγὴ
θῆτω παρᾶμερα τὸ γλυκὰ στεφανωμένο ποιεῖρι
καὶ δὲν πίνω!

Τελείωσα ὅ,τι μὲ προοτάξετε,

γι' αὐτὸ μὴ μ' ἀρνηθῆτε τὴ τελευταία χάρη !

Ὅσοι ἀνῆκουν εἰς σᾶς δὲ γνωρίζουν τὴν ἀδυναμίαν
ἢ ὄχνητα τῆς ἀρρώστιας δὲ σβέννεται κοντὰ τῶν
πάντω στὴ δύναμη καὶ τὴν ἀκμὴ τῶν τοὺς πέρνετε
γλήγορα ψηλὰ στὴ κατοικία σας—

Χαρίσατέ μου ὁμοία, μεγαλόπρεπη τύχη !

ὦ, μὴν ἀφήσετε τὴν ἰβρεϊά σας νὰ τὴ καταφρονοῦν
οἱ ἐχθροὶ σας, νὰ τὴ περιπαίζουσιν οἱ ἀνόητοι, κείνοι
ποῦ νομίζουν, πῶς εἶνε σοφοί !

Κόψετε τὸ ἄνθος, κόψετε καὶ τὸ στέλεχος !

Ἀφήσατέ με νὰ τελειώσω καθὼς ἄρχισα
γλυτώσατέ με ἀπὸ τὸ φονικὸ βάσανο
αὐτῆς τῆς πάλης.

Νιῶθω, πῶς εἶμαι ἀδύνατη νὰ ἀγωνισθῶ πιδὸ πολὺ
δώσατέ μου τὴ νίκη, γλυτώσατέ με ἀπὸ τὸν ἀγῶνα !

(μὲ ἐνθουσιασμό)

Ἡ φλόγα ἀνάφτει κι' ὁ ἥλιος βγαίνει· τὸ νιφθῶ, μὲ
ἄκουσαν ! Σᾶ; εὐχαριστῶ θεοί !
Φάων, Μέλισσα, ἐλάτε κοντά !

(ἀσπάζεται τὸν Φάωνα στὸ μέτωπο)

Ἐνας φίλος σὲ φιλᾷ ἀπὸ μακρυνοὺς κόσμους,

(ἀγκυλιάζει τὴ Μέλισσα)

ἡ πεθαμένη μητέρα σου στέλνει ἀπὸ τὸ φίλι !
Τώρα ἐμπρός ! Ἐκεῖ στὸ βωμὸ τῆς Ἀφροδίτης; ἄς ἐκ-
[τελεστή]

δ,τι ἔγραψε ἡ σκοτεινὴ μοῦρα τοῦ Ἔρωτα

(τρέχει πρὸς τὸ βωμὸ)

Ραμνῆς. Τί σκοπεύει ; Ὅλη ἡ ὑπόστασή της φαίνεται
σὰν μεταμορφωμένη, λάμψη θεϊκὴ εἶνε χυμένη γύρω της !

Σαπφῶ. (Ἀνεβαίνει σ' ἓνα ὕψωμα τῆς ἀκρογιαλιᾶς καὶ ἀπλώ-
νει τὰ χεῖρα της ἀπάνω στοὺς δυὸ)

Ἔρωτα στοὺς ἀνθρώπους καὶ σεβασμὸ στοὺς θεοὺς !
Ἀπολαύσετε δ,τι ἀνθίζει γιὰ σᾶ; καὶ μὴ μὲ ξεχνᾶτε !

Ἔτσι πληρώνω τὸ τελευταῖο τῆς ζωῆς μου σφάλμα·
[σεῖς θεοί,
Ἐθλογήσατέ τους καὶ πάρτε με ἀπάνω !

(πέφτει ἀπ' τὸ βράχο στὴ θάλασσα)

Φάων. Στάσου ! στάσου, Σαπφῶ !

Μέλισσα. Ἄλιμονο ! κρημνίζεται, πεθαίνει !

Φάων. (ἐνῶ φροντίζει γιὰ τὴ Μέλισσα) Γλήγορα βοήθεια !
τρέξτε στ' ἀκρογιάλι ! σώσετε ! βοηθήσετε !

(μερικοὶ ἀναχωροῦν)

Ραμνης. (ἀνεβαίνει σὲ ὕψωμα) Θεοὶ προφυλάξετε ! ἐκεῖ, ὁ βράχος κείνος, τὸν ἀγγίζει, κομματιάσθηκε—προπέρασε ! — Ἄλιμονο ! — τελείωσε !

Φάων. Τὶ κράζεις σύ ; στίς θάρκες ! τρέξετε ! σώσετε !

Ραμνης. (κατεβαίνει) Σταθῆτε ! εἶνε ἀργά ! Χαρίσατέ της τὸν τάφο, ποὺ διάλεξε μέσα στὰ καθαρὰ τῆς θάλασσας κύματα, καταφρονώντας τὴ ψεύτικη αὐτὴ γῆ !

Φάων νεκρή ;

Ραμνης νεκρή !

Φάων. Ἄλιμονο σὲ μένα ! ἀδύνατο, ὄχι !

Ραμνης. Ναι—μαράθηκε ἡ δάφνη καὶ εὐεβάθηκε ἡ λύρα — Ἡ πατρίδα της δὲν ἦταν πάνω σ' αὐτὴ τὴ γῆ.

(σηκώνει τὰ χέρια πρὸς τὸν οὐρανὸ)

γύρισε πίσω στοὺς δικούς της.

Τ Ε Λ Ο Σ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ὁ Franz Grillparzer, εἰς τῶν διασημοτέρων Γερμανῶν ποιητῶν, ἐγεννήθη ἐν Βιέννῃ 1791.

Ἐσπούδασε Νομικὴν ἐπιστήμην, τὴν ὁποίαν ὅμως δὲν ἐξήσκησε. Ἀποθανόντιος τοῦ πατρὸς του εἰργάσθη ὡς οἰκοδιδάσκαλος, ἵνα συντηρήσῃ τὴν μητέρα καὶ τοὺς νεωτέρους ἀδελφούς του.

Κατὰ τὸ ἔτος 1813 εἰσῆλθεν εἰς δημοσίαν ὑπηρεσίαν ὡς ὑπάλληλος ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Οἰκονομικῶν, κατὰ δὲ τὸ 1832 προήχθη εἰς Διευθυντὴν τῶν Ἀρχείων.

Κατὰ τὸ 1847 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν.

Κατὰ τὸ ἔτος 1856 ἀπεχώρησεν οἰκειοθελῶς τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας καὶ ἔκτοτε ἔζησεν ἐν ἀπομονώσει μέχρι τοῦ θανάτου του καταγινόμενος εἰς τὴν ποίησιν.

Ἐταξίδευσεν κατὰ τὸ 1819 εἰς τὴν Ἰταλίαν, τὸ 1843 εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ Ἑλλάδα καὶ τὸ 1847 εἰς τὴν Γερμανίαν.

Ὁ Grillparzer ἀνεδείχθη κατ' ἀρχὰς διὰ τῶν δραματικῶν του ἔργων, ἀλλὰ βραδύτερον περιῆλθεν εἰς ἀφάνειαν ἀπὸ τοῦ 1848 ἐπανέκτησε πάλιν τὴν φήμην του διὰ τῆς παραστάσεως τῶν ἔργων του, δι' ὃ ἡ 80ετηρὶς αὐτοῦ 1871 ἐωρτάσθη πανηγυρικώτατα, ὅτε δὲ κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος 1872 ἀπέθανεν, ἀπεδόθησαν, πανδήμως εἰς αὐτὸν ἑκτακτοὶ καὶ ἐξαιρετικαὶ τιμαὶ κατὰ τὴν κηδείαν του.

Αί κατά τὰ τελευταῖά του ἔτη ἀποδοθεῖσαι εἰς αὐτὸν τιμαὶ ἐμετρίασαν ὅπωςδὴποτε τὴν πικρίαν, τὴν ὁποίαν εἶχε δοκιμάσει εἰς τὸν βίον του· διότι ἐν μὲν τῇ Γερμανίᾳ οἱ νέοι κριτικοὶ ἀπὸ τοῦ 1830 κατέκριναν τὴν ποίησίν του, παρασιωπῶντες μὲν τὰς ἀρετὰς ἐξαίροντες δὲ τὰς τυχὸν ἐλλείψεις αὐτῆς, ἐν δὲ τῇ Αὐστρίᾳ ἡ δεσποτικὴ Μεττερνίχσιος πολιτικὴ δὲν διέκειτο εὐνοϊκῶς πρὸς αὐτόν.

Ἐγραψε λυρικὰ ποιήματα, διηγήματα καὶ δράματα διάφορα. Κάτοχος κλαστικῆς παιδείας καὶ μορφώσεως ἐλάβανεν ὡς ὑποθέσεις τῶν ἔργων του καὶ θέματα Ἑλληνικά, ὡς τὴν Σαπφὸν, τὴν Μήδειαν, τὰ καθ' Ἡρῶ καὶ Λέανδρον. Εἰς τὰ ἔργα ταῦτα διαπρέπει τὸ λυρικὸν στοιχεῖον χωρὶς ἐν τούτοις νὰ ἐπηρεάζεται ἡ δραματικὴ δύναμις καὶ ἡ συμμετρία αὐτῶν.

Τὸ ὄφος του εἶνε σαφὲς καὶ γλαφυρὸν ἡ δὲ γλῶσσά του μελωδική.

Τὰ ἄπαντά του ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ H. Laube, ὅστις ἐδημοσίευσεν καὶ ἀκριβῆ βιογραφίαν τοῦ ποιητοῦ.

~~Καπριτάς 632 Βαλσα~~

270
Καπριτάς 4 οδοί Χροφάτου
2 - γοδρα

Καπριτάς ο Λαύριον
4-2 γοδρα

270

13